

Širi se virus RRA

U našim životima raznih dnevnih ili onih tjednih tema nikada ne manjka, a ako se sami ne pobrinemo za događaje u široj ili užoj privatnosti naših svakidašnjica, koje množe dojmove i razloge za razgovore, za to će se sigurno uspješno pobrinuti mediji. Zaokupljaju nas medijski popraćeni događaji, a za medije događaja nikad dosta, što će reći i za suvremenog čovjeka, konzumenta proizvoda sveprisutnih medija.

Tako je puno razgovora među potrošačima televizijskih programa, dakle među svima nama, izazvala vijest da Republička radiodifuzna agencija radi na izradi pravilnika na temelju kojega se trebaju izdvojiti dozvole za kabelsko emitiranje televizijskih programa, što bi u budućoj praksi trebalo značiti obveznu licenciju za emitiranje programa televizija iz regije. Vijest do sada zvuči suhoparno i prihvatljivo, ali kada se navede činjenica da takvo što za gledatelje konkretno znači da HRT 1, HRT 2 i hrvatski RTL mogu biti u kabelskom sustavu u Srbiji, ali da neće moći emitirati programe za koje nisu platili autorska prava, ova vijest izaziva određena reagiranja, jer su prije svega u pitanju kvalitetni programi. Iz ove vijesti nije potpuno jasno što će se moći i što se neće moći gledati iz programa spomenutih televizijskih kuća. Znači, prema najavi, obvezna licencija će važiti za emitiranje programa televizija iz regije, a na naše veliko zadovoljstvo, valjda ćemo moći bez problema gledati programe nekih španjolskih, talijanskih ili ruskih televizija.

No, dobro, jest da televizija sija, ali nije baš »sve« u televiziji, jer izgleda da ima nešto i u knjigama koje još privlače brojne čitatelje, a jedan od pokazatelja takve konstatacije je i velika posjećenost ovogodišnjeg Sajma knjiga u Beogradu. Dio tog »mora knjiga« bili su i hrvatski nakladnici iz Vojvodine u okviru štanda nakladničke djelatnosti nacionalnih manjina, a u organizaciji NIU »Hrvatska riječ« priređena je na sajmu i zajednička promocija hrvatskih nakladnika. Raduje i vijest da je specijalno priznanje ovogodišnjeg Sajma knjiga dodijeljeno izdavačkoj kući »Arka Smederevo« za knjigu »Trajnik« - trotomnu antologiju poezije pjesnika nacionalnih manjina i etničkih zajednica u Srbiji. Hoću-neću, vraćam se pred televizijski ekran. Na nekada maloj, alternativnoj, a sada velikoj televiziji koja emitira čak i »Velikog brata«, prilikom zbrajanja dojmova o proteklom sajmu nije pozvan niti jedan pisac koji piše na jednom od manjinskih jezika. Nisam se naravno uzrujao, kao niti zbog vijesti o širenju nove gripe, jer me je kao ljubitelja nogometa umirila vijest da je UEFA priopćila kako neće biti odlaganja utakmica u natjecanjima čiji je organizator, bez obzira na epidemiju nove gripe.

Z. S.

DOPISNICI

Uspješan koncert tamburaškog orkestra HKPD »Matija Gubec« u Tavankutu

TAMBURAŠI SE ISKAZALI I KAO VOKALNI SOLISTI.....23

JP PTT ne zanima kupovina radnog prostora u Sonti

ČUDNI KRITERIJI OCJENE RENTABILNOSTI.....24

Kulturno-kulinarsko-sportska manifestacija

DAN SRIJEMACA U POŽEGI...26

KULTURA

Mr. Krešimir Bušić iz Vukovara održao predavanje u Subotici

ISTAKNUTA ULOGA BAČKIH HRVATA BUNJEVACA IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA.....32

SPORT

Borilački spektakl u Subotici

NOĆ ULTRA FIGHTA.....46-47

SADRŽAJ

AKTUALNO

U tijeku još jedan natječaj po IPA programu Srbija-Mađarska

NOVI POTICAJ RAZVOJU POGRA- NIČNIH PODRUČJA.....6

TEMA

Hrvatski nakladnici iz Vojvodine na 54. sajmu knjiga u Beogradu

6. studenoga 2005.

ZAJEDNIČKO PREDSTAVLJANJE U »MORUKNJIGA«.....8-9

Eskalacija nasilja svih oblika
BOLJE SPRIJEČITI NEGOT LIJEČITI.....10-11

INTERVJU

Dr. Ernest Barić, ravnatelj Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj

ZNANSTVENIM RADOM PROTIV ASIMILACIJE 12-14

U TIJEKU JOŠ JEDAN NATJEČAJ PO IPA PROGRAMU SRBIJA-MAĐARSKA

Novi poticaj razvoju pograničnih područja

EU u ovom pozivu nudi preko 16 milijuna eura, mogućnosti za gospodarstvo i kulturu proširuju se razvojem poslovnih, obrazovnih, istraživačkih i kulturnih odnosa, a što je najvažnije – otvaraju se nova radna mjesta

IPA programi prekogranične suradnje između Srbije i susjednih zemalja, financirani iz predpristupnih fondova Europske Unije, nastavljaju se novim natječajem. Ovoga je puta riječ o natječaju koji se odnosi na projekte suradnje između pograničnih područja u Srbiji i Mađarskoj.

Program se odvija pod sloganom »Dobri susjedi zajedno stvaraju budućnost«, a teritoriji s kojih mogu biti organizacije koje podnose prijedloge projekata obuhvaćaju: u Mađarskoj – županije Čongrad i Bač-kiškun, a u Srbiji – Zapadnobački, Sjevernobački, Sjevernobanatski, Južnobački i Srednjobanatski okrug. Uz to, Južnobanatski i Srijemski okrug u programu sudjeluju kao pridružena područja s pravom korištenja samo do 20 posto iznosa raspoloživih sredstava. Krajnji rok za predaju prijedloga projekata je 31. prosinca 2009. godine.

PARTNERSKI ODNOS

Prema informacijama s terena, s informativnih dana na kojima se ciljevi programa promiču, a koji su do sada s naše strane održani u Novom Sadu (28. listopada), Subotici (29. listopada) i Zrenjaninu (3. studenoga), među organizacijama i udrugama vlada veliko zanimanje za sudjelovanje na ovom natječaju. Čini se da je to zanimanje veće nego ikad, pa će tako u Novom Sadu informativni dan biti i ponovljen 6. studenoga. U okviru ovog poziva na raspolaganju je, naime, preko 16 milijuna eura (16.607.511) sredstava EU.

Subjekti koji mogu prijavljivati prijedloge projekata su, kao i do sada, isključivo neprofitne organizacije, među ostalima: okruzi i lokalne samouprave, udruge lokalnih uprava, zaklade, udruge, javne neprofitne kompanije, obrazovne institucije, gospodarske komore itd. U svakom projektu moraju zajednički biti zastupljene najmanje po jedna organizacija iz Srbije i iz Mađarske, i to sa spomenutih područja.

Program je zasnovan na principu glavnog korisnika i to je prvi preduvjet financiranja. Glavni korisnik, dakle, predstavlja projekt i on jedini ima izravni kontakt između projektnog tima i zajedničkih upravljačkih tijela programa. Glavni korisnik ujedno je obavezan i na temelju partnerskog spora-

zuma osnovati funkcionalni konzorcij. Rezultati projekta moraju imati utjecaj na objema stranama granice. Podrazumijeva se da će se javne nabave na cijelom području prekograničnog programa, i na mađarskom i na srpskom teritoriju, odvijati sukladno ugovornim procedurama za eksterne aktivnosti Europske komisije.

NOVA RADNA MJESTA

Potencijalnim korisnicima europskog novca ovaj program nudi mogućnosti zajedničkog vođenja kulturnog i prirodnog naslijeđa, a

prijevoza; manjih aktivnosti u vodosposposodarstvu u cilju sprječavanja poplava; razrade zajedničkih programa, studija i strategija; izgradnje i označavanja novih biciklističkih staza; razvoja turističkih atrakcija i s njima povezanih infrastrukturnih objekata; stvaranja i promidžbe cesta prema integraciji i ponovnom zapošljavanju osoba s poteškoćama; razvoja infrastrukturnih kapaciteta i opremljenosti u području istraživanja; pripreme zajedničkih studija izvodljivosti, razvijanja kurikulumu i zajedničkih sadržaja za obuku; razmjene dobre prakse između institucija

Veliki interes za novi IPA natječaj: s otvorenog dana u Subotici

mogućnosti za gospodarstvo i kulturu proširuju se razvojem poslovnih, obrazovnih, istraživačkih i kulturnih odnosa, a što je najvažnije – otvaraju se nova radna mjesta, te se efekti izolacije svode na minimum. Prioriteti koji će biti financirani su infrastruktura i životni okoliš (52 posto ukupnih sredstava), zatim gospodarstvo, obrazovanje i kultura (38 posto), te tehnička pomoć (10 posto). Ovisno o prioritetu i vrsti aktivnosti, pojedinačni iznosi odobrenih sredstava kreću se u rasponu od 50.000 do 100.000 eura (ljudi-ljudima, razvoj tematskih tura za obilazak kulturnog naslijeđa), te čak 500.000 do 1,5 milijuna eura (za infrastrukturu za granične prijelaze, izgradnju i rekonstrukciju vodećih putova).

Za financiranje su prihvatljive raznovrsne aktivnosti, poput – poboljšanja infrastrukture zbog zaštite prirode i prirodnih vrijednosti; obnove manjih cesta koje vode do granice i prelaze granicu; planiranja transportnih linija; harmonizacije rasporeda javnog

i uprava i promoviranja najbolje dostupne tehnologije; zajedničkih konferencija, treninga i radionica u relevantnim područjima, kao i aktivnosti za poboljšanje međuljudskih veza, poput organiziranja festivala, predstava, kazališnih turneja, koncerata, izložbi, umjetničkih radionica, dobrotvornih priredaba, prekograničnih amaterskih sportskih prvenstava i turnira, i aktivnosti za smanjenje jezičnih barijera.

PRIPREMA ZA ULAZAK U EU

Program prekogranične suradnje između Srbije i Mađarske počeo je još 2003. godine u okviru pripremnog fonda za male projekte između ovih dviju zemalja. Taj je pripremi fond za cilj imao potporu aktivnostima ljudi-ljudima i pomoć projektima institucionalne izgradnje neprofitnih organizacija duž granice, kao i pripremu potencijalnih korisnika za buduće financiranje iz EU fondova.

Tako je u razdoblju od 2004. do 2006. godine ostvaren Susjedski program između Mađarske i tadašnje Srbije i Crne Gore, u okviru trilateralnog programa prekogranične suradnje Mađarska - Rumunjska i Mađarska - Srbija i Crna Gora. Natječaj koji je sada u tijeku sastavni je dio IPA prekograničnog programa između Srbije i Mađarske u proračunskom razdoblju između 2007. i 2013. godine.

Nacionalna tijela za provedbu programa su Ministarstvo financija Republike Srbije i Nacionalna razvojna agencija Republike Mađarske, dok su tijela za certifikaciju i reviziju – Ministarstvo financija Republike Mađarske i Revizorski ured Vlade Republike Mađarske. Zajedničko tehničko tajništvo sjedište ima u Segedinu. Sve dodatne informacije mogu se naći na internetskoj stranici programa: www.hu-srb-ipa.com.

URAVNOTEŽENJE RAZVOJA

Kako objašnjava šef informacijskog centra Zajedničkog tehničkog tajništva za program prekogranične suradnje Srbija – Mađarska Zoran Krtinić, riječ je o instrumentima kojima EU želi ujednačavati razvoj između zemalja koje su već u EU i onih koje to trebaju postati, kako se među njima ne bi stvarao jaz.

»Radi se o suradnji zemalja u regiji, onih koje su u EU i onih koje to trebaju postati, koje su već kandidati ili su potencijalni kandidati za EU«, kaže Zoran Krtinić. »Jednostavnije rečeno, EU je razvila programe prekogranične suradnje kako bi pridonijela uravnoteženom razvoju, najprije pojedinih zemalja koje su već bile članice EU. Ovo je prilika za zemlje koje se trebaju jednog dana priključiti EU, odnosno čije se priključenje planira, da nauče procedure i pravila EU. To je i jedna škola da se nauči kako se troše europska sredstva, a jednako tako da se njeguju i razvijaju svi oblici suradnje ljudi s jedne i s druge strane granice.«

Inače, sredinom listopada završen je natječaj za dodjelu sredstava po IPA programu Srbija – Hrvatska, prvi do sada. Na taj natječaj prijavilo se i nekoliko institucija i organizacija hrvatske zajednice u Srbiji. Ocjenjivanje predloženih projekata je u tijeku, a rezultati bi trebali biti objavljeni na proljeće iduće godine.

Zvonimir Perušić

SASTANAK PREDSTAVNIKA NIU »HRVATSKA RIJEČ« I HKC »BUNJEVAČKO KOLO«

Dogovorena jača medijska potpora aktivnostima mladih

NIU »Hrvatska riječ« će i dalje pratiti rad Hrvatskog kulturnog centra »Bunjevačko kolo« iz Subotice, te biti medijski pokrovitelj njihovih najznačajnijih manifestacija, dogovoreno je u utorak na sastanku uprave ove novinske kuće i najveće hrvatske udruge kulture u Vojvodini.

»Mi smo spremni i dalje biti medijski pokrovitelji njihovih manifestacija«, kaže ravnatelj NIU »Hrvatska riječ« *Ivan Karan*. »Osim toga, nastaviti ćemo medijski pratiti rad svih njihovih odjela, posebice aktivnost mladih u Centru. Uvjeran sam da će u listu 'Kužiš' oni naći mjesta, budući da je mali broj mladih danas zainteresiran za bilo koju vrstu društvenog angažmana. Također, pomoći ćemo, koliko je to u našoj mogućnostima, i kroz doniranje naših knjiga, koji-

ma bi bila nagrađivana dostignuća i uspjesi članova Centra«, dodaje *Karan*.

Sastanak je održan na inicijativu uprave HKC-a »Bunjevačko kolo«, a u cilju akcije unapređenja suradnje Centra s hrvatskim institucijama, ustanovama i udrugama u Vojvodini.

»Na sastanku Upravnog odbora HKC 'Bunjevačko kolo' odlučeno je da se posjeti svaka udruga i institucija kako bismo s njihovim predstavnicima dogovorili daljnju suradnju. Važna nam je medijska potpora, koju smo od strane 'Hrvatske riječi' imali i prije, kada su u pitanju naše manifestacije – 'Dužijanica', 'Veliko prelo' i 'Festival bunjevački pisama'«, kaže predsjednik »Bunjevačkog kola« *Ivan Stipić*.

D. B. P.

NAPADNUTE INTERNETSKJE STRANICE HRVATSKE RIJEČI, HACKER OSTAVIO PORUKU

Srušeni jer smo Hrvati!

Nakon više napada u prijašnjih nekoliko godina, internetska stranica »Hrvatske riječi« (www.hrvatskarijec.rs) doživjela je početkom ovoga tjedna ozbiljniji hackerski napad.

Autor ovog hackerskog pothvata potpisao se kao »flqsl«. Iako »rušenje« neke internetske stranice ne predstavlja rijetku pojavu u svijetu Interneta, zanimljivijim nam se ipak učinio komentar što ga je dotični »flqsl« ostavio iza sebe: »Nikad ne difejsujem.rs domene, al posto se u ovom slucaju radi o Hrvatima napravio sam izuzetak.«

Nakon napada internetske stranice našeg tjednika su iz sigurnosnih razloga isključene, a njihov sadržaj postao je nedostupan posjetiteljima. Oštećenja izazvana napadom trebala bi biti sanirana do kraja tjedna.

D. B. P.

NAJAVLJENE PROMJENE U SUSTAVU KABELSKIH TELEVIZIJA U SRBIJI

HRT može na kabel, ali ne bez licencije

Program Hrvatske radio-televizije bit će u svakom kabelskom sustavu u Srbiji, ali ta medijska kuća neće moći emitirati program za koji nije platila autorska prava, kažu u Republičkoj radio-difuznoj agenciji (RRA). Vijeće RRA ranije je priopćilo da je počelo izradu pravilnika na temelju kojega se trebaju izdvojiti dozvole za kabelsko emitiranje, što podrazumijeva da u programima kabelskih distributera neće moći biti oni programi koji nemaju autorska prava za Srbiju, bez obzira na to otkuda dolaze.

Zamjenik predsjednika Vijeća Republičke radio-difuzne agencije *Goran Karadžić* izjavio je za Tanjug kako, prema novom pravilniku, iz kabelske

ponude neće biti izbačen program HRT-a koji ima satelitski program, namijenjen dijaspori.

I HRT 1, HRT 2 i RTL mogu biti »na kablju« u Srbiji, ali ne mogu emitirati programe za koje nisu platili autorska prava za Srbiju, rekao je *Karadžić*. Ističući kako je novi pravilnik o uređenju medijskog prostora neophodan da bi se uredilo kabelsko emitiranje programa, *Karadžić* je naveo kako se taj pravilnik radi prije svega zbog domaćih emitera koji nemaju dozvolu za rad.

Novi pravilnik bi, kako je rečeno, trebao urediti medijski prostor, što znači obveznu licenciju za emitiranje programa televizija iz regije.

Dunava, na čujnost do subotičkih predgrađa«, navodi *Kuntić* u priopćenju i poziva Vijeće RRA da odmah odustane od najavljenog kršenja manjinskih prava pripadnika hrvatske manjinske zajednice.

DSHV: Odmah odustanite od kršenja prava hrvatske zajednice

»U povodu najavljenih namjere Vijeća RRA da, zbog navodno nereguliranih autorskih prava, zabrani emitiranje programa hrvatskih televizija koje prikazuju operateri kabelskih televizija na području Republike Srbije, u ime Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, kao jedine hrvatske parlamentarne stranke, ali i u ime najširega gledateljstva pripadnika hrvatske nacionalne manjine, izražavam najoštriji prosvjed zbog još jednog akta Vijeća RRA kojim se hrvatskoj nacionalnoj manjini ponovno uskraćuju manjinska prava, zajamčena ne samo brojnim međunarodnim sporazumima, već i bilateralnim sporazumom između Srbije i Hrvatske o zaštiti manjina«, navodi predsjednik DSHV-a *Petar Kuntić* u priopćenju za javnost.

»Ostavlajući po strani nagađanja nastavlja li Vijeće RRA ovim najnovijim zabranama usuglašavanje standardne slobode protoka informacija u Srbiji s onima kakve postoje u Iranu i Kini, te upit zna li Vijeće RRA da je ova zabrana protivna Europskoj konvenciji o prekograničnoj televiziji i Europskoj direktivi o njezinome provođenju – koje propisuju da članice Vijeća Europe ni na koji način ne trebaju sprječavati da se legalni programi iz susjednih zemlja, koji imaju dozvolu za emitiranje u matičnoj zemlji, gledaju i u njihovoj zemlji – ostaje nedvojbeni zaključak da Vijeće RRA ponovno ima dvojna mjerila o manjinskim pravima za pojedine manjine, jer je hrvatska manjina ponovno manjina nižega ranga od ostalih manjina.

Slično je diskriminacijski prema hrvatskoj manjini postupilo Vijeće RRA i kada je oduzelo regionalnu frekvenciju Radio Subotici, koja program emitira na srpskom, hrvatskom i mađarskom jeziku, zbog čega je čujnost radijskog programa na hrvatskome jeziku svedena s radijusa od gotovo do

DZH: Ne primjenjujte neafirmativne mjere

»Demokratska zajednica Hrvata poziva Republičku radio-difuznu agenciju da preispita najavu primjene novog pravilnika i moguće restrikcije na kabelskim televizijama«, stoji u priopćenju DZH, koje je potpisao predsjednik stranke *Dorđe Čović*. Demokratska zajednica Hrvata zahtijeva od Republičke radiodifuzne agencije da ne primjenjuje ove neafirmativne i kontraproduktivne mjere, imajući u vidu nacionalni sastav Republike Srbije, u kojoj žive pripadnici mnogih nacionalnih i etničkih zajednica, koji bi ovim činom bili uskraćeni na informacije na materinjem jeziku. S obzirom da Republika Srbija još uvijek nije ispunila sve preduvjete da i predstavnici manjinskih i etničkih skupina imaju svoje programe i emisije na materinskom jeziku u okviru RTS-a, smatramo da se još uvijek nisu stekli uvjeti za zabranu gledanja programa iz regije.

Nelogično je i neprihvatljivo da građani plaćaju RTV pretplatu RTS-u u iznosu od 434 dinara i još dodatnih 540 dinara za JP PTT saobraćaj »Srbije« KDS-u iz Beograda, a da pritom moraju biti ucjenjivani i uskraćeni za programe i emisije koje prate na svom materinjem jeziku. Europska konvencija o prekograničnoj televiziji i Europska direktiva o prekograničnoj televiziji propisuju da se ni na koji način ne trebaju sprječavati legalni programi iz susjednih zemalja.

Ako se ova nepopularna mjera realizira, Demokratska zajednica Hrvata pozvat će građane da razmisle o drugim distributerima kabelske TV te, ako bude potrebno, da masovno otkažu ugovore s Javnim poduzećem PTT KDS iz Beograda«, kaže se u priopćenju DZH.

Zajedničko predstavljanje u »moru knjiga«

Svoja su izdanja na najznačajnijoj knjiškoj manifestaciji u regiji predstavili NIU »Hrvatska riječ«, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost »Ivan Antunović«, Hrvatska čitaonica, Hrvatsko akademsko društvo i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata

Piše: Davor Bašić Palković

Dio »mora knjiga«, kako je glasio slogan ovogodišnjeg, 54. po redu, Sajma knjiga u Beogradu, koji je završen u nedjelju, bili su i hrvatski nakladnici iz Vojvodine. Naime, osim već uobičajenog predstavljanja u okviru štanda nakladničke djelatnosti nacionalnih manjina (što ga organiziraju resorna tajništva AP Vojvodine), u organizaciji

nacionalne manjine. O informativno-političkom tjedniku »Hrvatska riječ«, kao središnjem »proizvodu« ove kuće govorili su ravnatelj NIU »Hrvatska riječ« Ivan Karan i odgovorna urednica lista *Jasminka Dulić*. »Cilj našeg tjednika je prikazati sve aspekte života hrvatske manjinske zajednice u Vojvodini i Srbiji, ali i komentirati događaje i pojave u državi i okruženju iz

različitih književnih žanrova, među kojima dominiraju romani. »Nije slučajno da je naviše objavljenih romana. Roman je važan, jer se u njemu mogu postavljati pitanja bitna za životni opstanak, može se poticati čitatelja da se zamisli nad vlastitom sudbinom i sudbinom puka kojem pripada i utvrdi gdje mu je mjesto u danim prilikama. Također, i da se odredi

Poljakovića.

Milovan Miković je ujedno predstavio i časopis za književnost, umjetnost i znanost »Klasje naših ravni«. »Časopis je obnovljen 1996. izlazeći u nakladi Matice hrvatske – ogranak Subotica, a od 2006. u sunakladi s NIU 'Hrvatska riječ'. Od tada izlazi 12 brojeva godišnje u šest svezaka. To je dosad najopsežniji, najpotpuniji i najsvestraniji književni časopis Hrvata na ovim prostorima te je vjerojatno s razlogom dobio nagradu Matice hrvatske kao najbolje uređivani časopis od 2007. do 2009. u konkurenciji preko stotinjak Matičinih tiskovima u svijetu«, rekao je Miković.

INSTITUT, HAD, HRVATSKA ČITAONICA, ZAVOD

Nakladničku djelatnost Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost »Ivan Antunović« predstavio je urednik nakladničke djelatnosti Instituta preč. *Andrija Anišić*. »Novo razdoblje izdavačke djelatnosti Katoličke crkve u Bačkoj obilježeno je osnutkom Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost 1990. godine«, rekao je Anišić. »Nakon prestanka izlaženja 'Bačkog klasja' 1994. godine započeo je izlaziti 'Zvonik' i dosad je objavljeno 180 brojeva. Godišnjak 'Subotička Danica' od 1984. godine izlazi konstantno svake godine«, rekao je Anišić.

Izdavanje knjiga Institut je započeo 1996. godine i prva objavljena knjiga bio je molitvenik »Slava Božja« sastavljao mons. *Stjepana Beretića*. »Od tada smo objavili oko 40 naslova. Započeli smo skromno s nekim prijevodima i zbirkama pjesama, a kasnije smo prešli na ozbiljnija izdanja. Neka od izdanja objavljivali smo i s drugim nakladničkim kućama«, rekao je Anišić, dodavši kako se on i njegovi suradnici nakladničkim poslom bave amaterski, a ne profesionalno.

Katarina Čeliković je govorila o nakladničkoj djelatnosti triju ustano-

Predstavljanje hrvatskih nakladnika iz Vojvodine u dvorani »Borislav Pekić«

NIU »Hrvatska riječ«, priredena je i zajednička promocija spomenutih nakladnika.

Uređivačku politiku svoje nakladničke djelatnosti i dio dosad objavljenih izdanja tako su prošloga petka, 30. listopada, u sajamskoj dvorani »Borislav Pekić« predstavili – NIU »Hrvatska riječ«, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost »Ivan Antunović«, Hrvatska čitaonica, Hrvatsko akademsko društvo i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

HRVATSKA RIJEČ

Prva u nizu predstavljena je nakladnička djelatnost Novinsko-izdavačke ustanove »Hrvatska riječ« iz Subotice, prve i zasad jedine profesionalne izdavačke kuće osnovane nakon što su Hrvati u Republici Srbiji stekli status

kuta hrvatske manjine«, objasnila je Jasminka Dulić.

Nakladničku djelatnost NIU »Hrvatska riječ« predstavio je urednik *Milovan Miković*, navevši kako su od 2005. godine, otkako je u toj kući pokrenuta nakladnička djelatnost, objavljena 33 naslova

spram matične zemlje i književnosti, gradeći dublje i sadržajnije veze s njom, kako ne bi izgubio vlastiti identitet«, rekao je Miković, ukazujući i kako je »Hrvatska riječ« otpočela višegodišnji pothvat tiskanja izabranih djela dvojice velikana *Balinta Vujkova* i *Matije*

SPECIJALNO PRIZNANJE ZA ANTOLOGIJU »TRAJNIK«

Specijalno priznanje ovogodišnjeg Sajma knjiga stručno povjerenstvo dodijelilo je izdavačkoj kući »Arka Smederevo« za knjigu »Trajnik«, trotomnu antologiju poezije pjesnika nacionalnih manjina i etničkih zajednica u Srbiji, koju je priredio akademik *Risto Vasilevski*.

Antologija obuhvaća stvaralaštvo pjesnika 18 nacionalnih manjina i etničkih zajednica, među kojima su hrvatski autori. Izbor hrvatskog pjesništva, kratki predgovor i bio-bibliografske jedinice za potrebe »Trajnika« sačinio je ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, književnik i publicist *Tomislav Žigmanov*.

va – Hrvatske čitaonice, Hrvatskog akademskog društva i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

»Svojom prvom knjigom 'Zaboravljeni rječnik – govor golubinačkog kraja' pokazali smo da Zavod ide u širinu, da je Vojvodina mjesto našeg zanimanja i da govor Golubina iz pera *Ilije Žarkovića* predstavlja jedan od rariteta«, rekla je ona.

Hrvatsko akademsko društvo, kako je rekla, okuplja šezdesetak autora u vjerojatno najznačajnijem projektu kojeg su Hrvati u svojoj povijesti na ovim prostorima ikad započeli – »Leksikonu podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca«, čiji deveti svezak ovih dana ulazi u tisak.

Hrvatska se čitaonica, kako je dodala Katarina Čeliković, ističe objavljivanjem knjiga namijenjenih djeci, odnosno učenicima koji pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku.

Predstavljanju izdanja hrvatskih nakladnika iz Vojvodine, među ostalim, nazočili su veleposlanik Republike Hrvatske u Beogradu *Željko Kuprešak*, tajnica *Nives Pacek Vidović* i savjetnik hrvatskog predsjednika *Stjepana Mesića*, prof. *Siniša Tatalović*.

NAKLADNICI IZ HRVATSKE

Slijedeći praksu započetu 2003. godine, na Beogradskom sajmu knjiga ove godine ponovno su se predstavili i nakladnici iz Republike Hrvatske. Zajednički nastup petnaestak hrvatskih nakladnika, udruženih u veliki štand pod nazivom »Croatia«, organizirala je Zajednica nakladnika i knjižara pri Hrvatskoj gospodarskoj komori. Osim njih, iz Hrvatske su samostalno nastupili još i »Demetra« i Srpsko kulturno društvo »Prosvjeta«, a neke kuće – kao što su »Školska knjiga« (Nova školska knjiga) »Profil« ili »VBZ« – putem svojih beogradskih podružnica.

Nakladnička kuća Scarabeus iz Zagreba, na spomenutom štandu »Croatia« u svojoj je ponudi imala zanimljive stručne i popularne naslove s područja filozofije, psihologije, arheologije. »Nekom posebnom profitu se ne nadamo, ali me ovdje u Beogradu oduševljava publika koja je upoznata preko interneta s našim naslovima«, priča *Danijela Tkalec* iz Scarabeusa. »Našu publiku ipak čini jedan uži krug, budući da je naša naklada konceptijski pro-

filirana. Nakladništvo je skupa 'priča', a budući da smo skupa malo tržište, ne trebamo se duplirati. Stoga, ima jedna ideja koja je došla i s naše a i s srpske strane, a to je da izbjegnemo podudaranje kada radimo nove naslove«, kaže ova gošća sajma.

Na istom štandu susreli smo i *Krunu Zakariju*, vlasnika zagrebačke izdavačke kuće »KruZak« koja objavljuje literaturu iz područ-

Na drugom dijelu sajma nailazimo na štand »Školske knjige«, odnosno »Nove školske knjige«, kako glasi naziv njezine srpske »filijale«. »Prodajemo isključivo izdanja zagrebačke 'Školske knjige'. To su stručne knjige, rječnici, izdanja s područja leksikografije. Najveća potražnja je za rječnicima stranih jezika i za knjigama s područja medicine. Prodaja nam ide na razini prošle i pret-

u »originalu« na štandovima već spomenutih beogradskih ograna VBZ-a (*Miljenko Jergović, Predrag Matvejević...*) i Profila (*Igor Mandić, Robert Perišić, Drago Glamuzina*), hrvatski su pisci na sajmu bili prisutni i u srbijanskim izdanjima svojih djela. Tako je izdavačka kuća »Rende« nudila *Renata Baretića* (koji je u nedjelju bio gost emisije »Utisak nedjelje« na televiziji B92), *Miljenka Jergovića*, *Dragu Glamuzinu* i *Vedranu Rudan*, »Samizdat B92« *Olju Savičević-Ivančević*, »Fabrika knjiga« novu knjigu *Viktora Ivančevića*...

Za medijski atraktivniji nastup dijela hrvatskih autora u Beogradu potrudio se čuveni urednik *Kruno Lokotar* koji je organizirao program pod nazivom »Croatian love invasion forces to Serbia«. Konceptualni umjetnik *Siniša Labrović* je u utorak u klubu »Brodica«, smještenom na obali pokraj sajma, izveo performans koji se sastojao od pjevanja tekstova iz časopisa »Gloria« uz gusle. Također, dan ranije u klubu »Rex« svoju poeziju i teoriju čitali su *Srećko Horvat, Predrag Lucić, Renato Baretić, Dorta Jagić* i *Drago Glamuzina*.

Inače, prema podacima organizatora, broj prodanih ulaznica za ovogodišnji Sajam knjiga (koji je trajao od 26. listopada do 1. studenoga), premašio je brojku od 127 tisuća. Počasni gost bila je Grčka, a sudjelovalo je preko 800 izlagača iz preko 20 zemalja svijeta.

Štand nakladnika iz Hrvatske

ja filozofije i popularne znanosti. »Ovdje sam već treću godinu. Nezgodno je govoriti o prodaji, budući da je kriza. A znamo da mi tu nismo zbog prodaje, već prvenstveno zbog prezentacije. Zanimanje za naša izdanja je veliko, čak i iznad naših očekivanja. Čak je veći i od interesa na zagrebačkom 'Interliberu'«, kaže *Kruno Zakarija*.

prošle godine«, kaže za HR *Ruža Vasiljević*, komercijalna direktorica »Nove školske knjige«.

NASTUPILI I HRVATSKI PISCI

Najveća regionalna manifestacija u znaku knjige nije protekla ni bez ponude djela, ali i gostovanja pisaca iz Hrvatske. Osim

ŠTAND NAKLADNIČKE DJELATNOSTI NA JEZICIMA NACIONALNIH MANJINA

Po trinaesti put na Sajmu knjiga u Beogradu publika je mogla posjetiti štand nakladničke djelatnosti na jezicima nacionalnih manjina, u organizaciji Pokrajinskog tajništva za kulturu i Pokrajinskog tajništva za propise, upravu i nacionalne manjine. »Štand okuplja sve izdavače koji se bave objavljivanjem knjiga, časopisa i drugih publikacija na jezicima nacionalnih manjina, s tim da smo od ove godine u program uključili i institute, zavode i ustanove s područja pokrajine kojima nije primarna nakladnička djelatnost, ali čija znanstvena istraživanja dovode do knjige«, kaže *Ileana Ursu*, koordinatorica štanda. »Sada ovdje imamo jednu veću obitelj, s 14 nakladnika, 12 jezika i s preko 100 naslova. Interes je velik, dnevno priređujemo po dvije promocije. Za razliku od novosadskog sajma ovaj štand je svojevrsni 'hit'. Na njemu se mogu upoznati različite kulture i jezici, a može se praviti razmjena, odnosno 'kopča' između urednika časopisa i drugih publikacija.«

Bolje spriječiti nego liječiti

Nasilje je u medijima, na ulici, na cesti, u školi, na sportskim terenima * Doprinose li razvoju nasilja institucije i pojedinci koji bi ga trebali suzbijati

Piše Ivan Andrašić

Po drugi put unutar samo nepune dvije godine Sonta je ljetos postala stjecištem nemilosrdnih vitezova pera crnih kronika. Nažalost, taj summit izazvan je gubitkom još jednog mladog ljudskog života. Jezive snimke tragova krvi na cesti, članova najuže obitelji u trenucima ukopa izgubljenog hranitelja, lešinarsko uzimanje izjava ožalošćenih na samom izlazu s groblja i njihovo objavljivanje na stranama pojedinih dnevnih listova dodatno su izazvali zgražanje Sončana.

Najteže posljedice snosit će, bez obzira na težinu buduće odluke pravosudnih tijela, obitelj koja je ostala bez svojega hranitelja. Najveće traume pretrpjele su, i još će dugo osjećati posljedice, djevojčice od 6 i 11 godina, koje su samo jednim potezom oštrog sječiva u hipu ostale bez oca.

VRH LEDENOGA BRIJEGA

Nož je bio u rukama mladića starog samo 21 godinu. Bilo je to puko ponavljanje sončanske priče od dvadeset mjeseci ranije. Razlika je u tome što tada mladi život nije prekinut na cesti, nego u kući susjeda, nije prekinut hladnim sječivom, nego pištoljskim metkom. I u tome što su djevojčice ostale bez oca bile nekoliko godina starije. Čovjek koji

je susjedu oduzeo život, žitelj Sonte od ratnih devedesetih, toga je dana slavio krsnu slavu, Svetog Nikolu. Bez ikakve ovlasti, bez potrebnih papira, po pisanju gorespomenutih vitezova pera »slučajno« je u rukama imao pištolj i pištolj je »slučajno« opalio dok je bio na stolu između njih dvojice. Da, i metak je »slučajno«, uz nevjerovatnu putanju, završio u tjemenu ubijenog.

A ubijeni, rođeni Sončanin, u smiraj dana, poput svih dobroćudnih ljudi, samo je prešao ulicu kako bi susjedu čestitao krsnu slavu. Po svjedočenju ostalih susjeda, toga je dana domaćin slave šenlučio u dvorištu u više navrata tijekom posljednjepodneva. Po regulama SPC krsna slava je obiteljski blagdan, blagdan veselja, a zakonom je regulirana i uporaba oružja. Pravosuđe je reklo svoje. Čovjek koji je u ruci držao pištolj osuđen je na dvije godine zatvora. Uz uzorno ponašanje to je u stvarnosti godina i pol i već se vratio svojoj obitelji. Udovica ubijenog zadovoljila se sa stotinjak tisuća dinara odštete i slučaj je završen. Zar jedan ljudski život ne vrijedi više, i kolika bi bila kazna ukoliko bi uloge bile zamijenjene?

Ova dva slučaja samo su vrh ledenoga brijega, samo su posljedice poremećenog sustava života u posljednjih dvadesetak godina. Generacije koje su dostigle svoju

punu radnu i reproduktivnu zrelost odgajane su u teškim uvjetima u državi koja nije bila u ratu, a ratovala je sa svima. U uvjetima koje je diktila hiperinflacija generacije su odrastale i odgajane uz režimske ratnohuškačke i ružičaste TV postaje, uz »heroje današnjice«

s ratišta, iz podzemlja i s estrade, uz filmove pune brutalnosti. Ulice su bile pune djece odjevene u »maskirno«, s replikama svih tipova oružja i s najružnijim vokabularom odraslih. Zagriženi su i preko svojih potomaka pokazivali koliko su zagriženi.

Ovlasti minimalne

Ravnateljica Centra za socijalni rad Apatin Lenka Bojić i pokraj svoje velike energije, djelomice je sputana zakonskim odredbama i ograničenim brojem dužnosnika s kojima raspolaže.

»Dijapazon problema s kojima se srećemo jako je širok. Nažalost, zasigurno najteži od njih, narkomanija, u našem društvu je još uvijek, a ne bih govorila o razlozima, tabu-tema. No, niti narkomaniju ne smijemo promatrati izolirano, posredno ili neposredno uz nju su vezani i alkoholizam, agresivno ponašanje, krađe, razbojništva, a često i prostitucija. Problem je u identifikaciji narkomana. Pozitivnih iskustava, koja bi nam na neki način bila smjernice u radu, nemamo puno, a zakonske odredbe nam često i sputavaju efikasnost. Naš Centar može u dopuštenom postupku evidentirati narkomana na osnovi prijave policije, pojedinca, institucije, organizacije, obitelji, pa čak i na temelju anonimne prijave. Mi smo dužni ispitati činjenice o kojima smo obaviješteni i, ukoliko postoji potreba, otvoriti slučaj. Poduzimanje potrebnih mjera diktira nam daljnji razvoj problema. Ingerencije su nam minimalne, u Srbiji postoje posebne ustanove za njihov krajnji tretman. Sve u svemu, sustav je takav, da se glede rješavanja ovoga teškoga problema najmanje radi na prevenciji, a najviše snage trošimo na liječenje posljedica. To je evidentno u svim segmentima našega društva, a pravi način sprječavanja navedenih problema je edukacija djeteta kojom će se započeti još u obitelji i dječjim vrtićima, ili, pučki rečeno – bolje je spriječiti, nego liječiti«, kaže za Hrvatsku riječ Lenka Bojić.

Lenka Bojić

Ta djeca danas su odrasli ljudi, ali odrasli ljudi kojima sustav ne pruža priliku za dokazivanje u struci, zasnivanje obitelji bez straha za egzistenciju, odmor duše uz rad u sportu ili kulturi. Umjesto brige o upošljavanju mladih, institucije sustava jalovalo raspravljaju trebaju li žene raditi do 60, ili do 65 godina, o skraćivanju roditeljskog dopusta, a istodobno govore i o stimulaciji mladih za kupovinu stanova, proširenje obitelji, kako bi se poboljšao natalitet. Ne osvrću se na pitanje mnogih, upravo mladih – a tko te stanove može kupiti, kad nemamo ni uposlenje? Mladost i pamet odlaze u urbane sredine, poglavito u inozemstvo.

SVE SE ZNA, ALI...

Sve navedeno dostupno je svima putem elektroničkih medija, a kako je poznato, TV ima najveći utjecaj na razvoj svijesti puka. Žitelji malih, ruralnih sredina tom utjecaju su najpodložniji. Nemaju prilike otići u kino, kazalište, na sportske terene na kojima se maltene svakodnevno nešto zbiva, TV im i dalje – s filmovima punim brutalnosti, s ružičastom šarenom lažom, s lažnim nadama koje im daju lotu, bingo i kvizovi, s emisijama političke naravi punih ružnih riječi, kojima nije mjesto ni na ulici – ostaje jedina razonoda.

Odnosi u obitelji uveliko su poremećeni. Umjesto tople roditeljske riječi i poljupca prije spavanja, dijete želi najnoviji mobitel, skuter, jače i brže računalo, džeparac koji baš i nije sukladan mogućnostima koje pružaju obiteljski prihodi. Kod roditelja se stvara nervoza, na površinu izbija pritajeni gnjev, obiteljske svađe su sve češće. Kako dopustiti da susjedovo dijete nešto od pobrojanoga ima, a naše ne? Obiteljski prinčevi i princeze tako odrastaju s nezaslужnim privilegi-

jima, a roditelji se bukvalno bore za koru kruha. Granica otiskivanja pojedinaca u vode alkoholizma, nikotina i laganih opijata sve je niža, spustila se duboko u pubertetske godine. Tučnjave u školi, nasilničko ponašanje na ulici i divljanje na cesti postaju crne točke koje su u svakom momentu prijatna za nečiji život ili tjelesni integritet. U predvečernjim i večernjim satima dovoljno je provesti pola sata u blizini jedinog semafora u Sonti, lociranog na svega osamdesetak metara od policijske postaje, kako bi se uočio »adrenalin« koji mlade vozače tjera na prolazak kroz »crveno od jučer«. Vozači motora svih kategorija, najčešće s višestrukim brojem decibela od zakonom dopuštenih, u gluho doba noći seoske ulice rabe kao trkačke piste, ne razmišljajući o otimanju sna drugima, ne razmišljajući o mogućim opasnostima i posljedicama.

Plaćeni za suzbijanje svih vrsta nasilja ne reagiraju adekvatno. Na motoraše gledaju blagonaklono, građanima koji eventualno traže zaštitu, odgovaraju: pa zar vi niste bili mladi? No, zato nepogrešivo reagiraju na sitne nedostatke poljoprivrednih strojeva i bicikala. U slučaju prvospomenutoga ubojstva riječ je o jako mladim sudionicima, u bilo kojemu svojstvu. Kako se u selu sve zna, javna je tajna njihova prekomjerna konzumacija alkohola, opijata, članstvo u »neakvoj sekti« i sklonost nasilničkom ponašanju ove skupine. Sve ovo dobro je poznato i policiji, kako apatinskoj, tako i somborskoj i odžačkoj. Stoga se Sončanima nameću, ali zbog neizbježnih strahova ostaju neizrečena pitanja: nisu li u cijeloj priči zakazale sve alke u lancu odgoja i psihofizičkog razvoja mladih osoba, na bilo koji način umiješanih u zločin? Nije li korijen ovakvog ponašanja zasađen još u domeni obiteljskog odgoja? Nije li ova skupina već

Korijeni su u nama

Ravnatelj OŠ »Svetozar Marković Toza« u Elemiru prof. Siniša Poturica rodom je iz Sonte. U svojem profesionalnom angažmanu promijenio je više sredina, poput Osijeka, Subotice, Sombora, Zrenjanina i sada je u Elemiru. Po njegovim riječima, s istom problematikom čovjek se danas sreće svuda, a posljednji slučaj u njegovoj rodnoj Sonti okončan je s puno težim posljedicama.

»Korijeni ovako agresivnog ponašanja mladih generacija leže u nama. Roditelji su spremni na kukanje, naricanje, traženje krivaca u drugima, a najmanje na priznavanje svojega ponašanja neadekvatnog surovim uvjetima života u današnjici. Dijete bi trebalo ići na ekskurziju, moraju se uplatiti obroci za knjige, marenda, a novaca nema. Učenicima je neugodno što tako mali moraju crvenjeti. Ima i onih koji ne oskudijevaju u ničemu, pa se i zbog toga osjećaju nelagodno. Nastavnici su dobrim dijelom zabavljeni svojim osobnim problemima, na posao dolaze bezvoljni. Djeca odrastaju i traže svoje i upravo u tom segmentu nadmudrujemo mi njih i oni nas. Umjesto poljupca prije spavanja, svoju djecu obasipamo mobitelima novih generacija, skuterima, računalima, a s druge strane kruh i ostale svakodnevne potrepeštine kupujemo 'na crtu'. Nestaje kult obitelji, topi se idila duhovnog, vjerskog i kulturnog naslijeđa. Ove procese godinama pratim i to u različitim sredinama, poglavito urbanim, a u posljednje vrijeme zamjećujem da se sve češće odvijaju i u ruralnim. Djeci je jednostavno potreban autoritet, čvrsta ruka, idol, potreban im je i prostor, ali i preduvjeti za samodokazivanje. Ukoliko te elemente ne nađu u obitelji, naći će ih na ulici – i tu je začetak svih kasnijih problema«, kaže za Hrvatsku riječ prof. Poturica.

odavno trebala biti pod paskom institucija socijalne skrbi? Je li i policijska ophodnja već pri intervenciji prigodom razračunavanja, koje je prethodilo ubojstvu, trebala djelovati energičnije, ili su djelovali samo u okviru kojega im dopušta zakon? Pitanja se nameću, a mladi životi se gase. Sud o ubojicama i

ubijenima, sud o onima koji su ih odgojili, izreći će Bog i nadležne institucije. Običnom, malom čovjeku ostaje da se zamisli nad svim zamkama današnjice i, svakako, da pokuša naći potrebno vrijeme koje bi posvetio samo sebi i svojoj obitelji.

Subotica-trans

SUBOTICA-TRANS obaveštava cijenjene putnike na međunarodnoj autobusnoj liniji, Subotica – Zagreb, važe cijene prijevoza s nizom pogodnosti:

- djeca do 6 godina voze se besplatno
- djeca od 6 do 12 godina imaju popust 50% (cijena povratne karte iznosi 1.225 din.)
- studenti uz prikaz studentske legitimacije (koja se dobiva na autobusnoj stanici) uživaju popust od 20% (povratna karta je 3.332 din., a u jednom smjeru 1.960 din.)

POPUSTI VAŽE ISKLJUČIVO ZA IZRAVNU LINIJU OD SUBOTICE DO ZAGREBA U OBA SMJERA I VAŽE 30 DANA.

VAŠ SUBOTICA-TRANS

Tel.: 024/555-566

DR. ERNEST BARIĆ, SVEUČILIŠNI PROFESOR I RAVNATELJ ZNANSTVENOG ZAVODA HRVATA U MAĐARSKOJ

Znanstvenim radom protiv asimilacije

Razgovarao: Davor Bašić Palković

Bez jakoga i svoga hrvatstva svjesnoga znanstvenog kadra nema ni jake hrvatske manjine u Mađarskoj * Mjesni hrvatski govori na žalost naglo nestaju, posebno zbog pojačanih migracijskih kretanja na relaciji selo – grad * U smjeru intenzivne asimilacije ovdašnjih Hrvata djeluje čitav niz objektivnih čimbenika

Dr. Ernest Barić (Martince, Mađarska, 1945.) ugledni je slavist i kroatist, profesor hrvatskoga jezika na Katedri za hrvatski jezik, književnost i kulturu Sveučilišta u Peču, te ravnatelj Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj. Stručnjaci ga smatraju vodećim proučavateljem hrvatskoga jezičnog stanja u Mađarskoj. Autor je više znanstvenih djela, među kojima i knjige jezikoslovnih oglada znakovitog naslova »Rode, a jezik?«, objavljene 2006. godine.

Osim o radu spomenute kroatističke katedre i znanstvenog zavoda prof. dr. Ernest Barić u intervjuu za »Hrvatsku riječ« govori o stanju hrvatskog jezika u Mađarskoj, kao i o mogućim načinima borbe tamošnjeg Hrvata protiv jezične i druge asimilacije.

HR: Ravnatelj ste Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj (ZZHM) sa sjedištem u Peču. Kada je Zavod osnovan i koja je njegova djelatnost?

Znanstveni zavod djeluje u sadašnjem svojem organizacijskom obliku od 2005. godine. Što se rada i učinaka našega Zavoda tiče valja kao najvažnije napomenuti da je velika stvar što on uopće postoji. Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj već i samim svojim nazivom ukazuje na to kako je riječ o vrlo važnoj ustanovi Hrvatske državne samouprave, zapravo sve su više svjesni njegove nužnosti i značaja i sami naši političari, jer u današnjem svijetu i uvjetima ne

imati jednu takvu ustanovu znači odreći se vlastitoga hrvatskoga znanstvenog potencijala i posebno važne institucije za odgoj i angažbudaćih hrvatskih znanstvenika u Mađarskoj. Naš je Zavod u stručno-znanstvenom pogledu autonomna ustanova, ali djelujemo u skladu s programskim načelima Hrvatske državne samouprave. S obzirom na financijske i stručne uvjete i potencijale znanstveno-istraživački rad za sada obuhvaća prvenstveno tradicionalna područja, tj. znanstveno istražuje ubaštinenje kulturne, jezične i povijesne prošlosti Hrvata u naš suvremeni bitak i svijest.

HR: Koje dosadašnje projekte Zavoda smatrate najznačajnijim?

Od važnih projekata izdvojio bih sljedeće: »Promjene u tradicijskoj kulturi Hrvata u Mađarskoj u dvadesetom stoljeću (od 1918. do danas)«, »Bibliografija hrvatske književnosti u Mađarskoj«, »Toponomastički problemi vezani za suvremeni život Hrvata u Mađarskoj«, »Učinkovitost nastave hrvatskoga jezika u dvojezičnim školama«. Rezultati i prinosi ovih i drugih projekata mogu se kontinuirano pratiti u publikacijama, izdanjima Znanstvenoga zavoda kao i radovima iznesenim i objavljenim na tuzemnim i inozemnim skupovima.

Inače, u ZZHM-u punom radnom odnosu zaposlena je svega jedna osoba, dok određen broj istraživača, ovisno o tematici, radi honorarno. Kvalitetan pomak u stručnom i znanstvenom pogledu može se očekivati, u skladu s postojećim domaćim i inozemnim standardima, jedino u slučaju postupnoga kompletiranja profesionalnoga znanstvenog pomlatka na čemu radimo i želimo istrajati, znajući da je to dugotrajan proces, ali po našem dubokom uvjerenju bez jakoga i svoga hrvatstva svjesnoga znanstvenog kadra nema ni jake hrvatske manjine u Mađarskoj.

HR: Kakva je suradnja toga Zavoda sa Zavodom za kulturu vojvodanskih Hrvata u Subotici, ali i s drugim hrvatskim institucijama, te udrugama iz Vojvodine?

Prije svega trebam reći da nam je drago što je utemeljen Zavod za kulturu vojvodanskih Hrvata u Subotici, a tijekom prije nekoliko mjeseci vođenih razgovora s ravnateljem Zavoda *Tomislavom Žigmanovim* utvrdili smo da postoji nekoliko područja na kojima možemo uspostaviti obostrano korisnu suradnju, kao i mogućnost uključivanja vaših i naših stručnjaka u konkretne projekte dvaju zavoda. Inače, i *Tomislav Žigmanov*, kao i *Milovan Miković*, redoviti su sudionici međunarodnih kroatističkih skupova koje naš Zavod zajedno s Odsjekom za hrvatski jezik i književnost Filozofskoga fakulteta organizira svake druge godine u Pečuhu. A mi pak redovito sudjelujemo na »Danima Balinta Vujkova« u Subotici, koje organizira Hrvatska čitaonica. Drugim riječima, sve je bolje opće ozračje za intenzivniju suradnju na svim razinama između vojvodanskih Hrvata i Hrvata u Mađarskoj, a što također može pridonijeti našoj opstojnosti na ovim prostorima.

HR: Predajete hrvatski jezik na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost Filozofskoga fakulteta u Pečuhu. Kakav je interes studenata za kroatistiku i čime se oni, nakon stečena akademskog zvanja, kasnije bave?

Od demokratskih promjena u Mađarskoj i godinu-dvije kasnije ratnim vjehom popraćenih zbivanja u bivšoj Jugoslaviji te osamostaljenja Hrvatske prošlo je dosta godina, pa bi se moglo konstatirati da kroatistika u Pečuhu, kao takva, djeluje dovoljno vremena da se realno ocijeni dosadašnje razdoblje i na temelju stečenih iskustava prognozira njena budućnost. Kada govorimo o perspektivi kroatistike na Pečuškom sveučilištu valja imati na pameti nekoliko bitnih čimbenika koji svakako utječu na buduće izgleda kroatistike u ovim prostorima. Mogao bih čak reći da je u ovome slučaju riječ o komparativnim prednostima Pečuha u odnosu na neka druga visokoškolska središta. Koje su te prednosti? Kao prvo, u ovome gradu se nalaze vitalne prosvjetne, znanstvene i kulturne ustanove Hrvata u Mađarskoj, pa se dobar dio naših diplomanata zapošljava u tim institucijama. Kao drugo, geografski položaj grada Pečuha izričito je povoljan promatran iz perspektive o kojoj govorimo.

Stjecajem povijesnih okolnosti preko 90 posto Hrvata živjelo je na selu, pa iako su se tijekom godina uslijed transformacije društva formirale za naše prilike jače hrvatske zajednice po gradovima, primjerice u Pečuhu i Budimpešti, najveće gubitke, posebno u jezičnom (dijalektalnom) i etničkom pogledu doživjeli smo upravo u seoskim naseljima uslijed niza za našu hrvatsku zajednicu nepovoljnih prilika, posebno u drugoj polovici 20. stoljeća.

S obzirom da je u Mađarskoj došlo do demokratskih promjena, a sve je manje upitan trend usvajanja europskih standarda u ustrojavanju i funkcioniranju svekolikoga društva, pa i manjina u njemu, postoji nekoliko značajnih faktora koji mogu pridonijeti usporavanju asimilacije, kao i stabiliziranju stanja i položaja manjina.

Naime, činjenica je da se nalazi blizu hrvatske državne granice te gradova kao što su – Beli Manastir, Osijek, Vinkovci, Vukovar, Donji Miholjac, Virovitica, s kojima se odvija svakom godinom intenzivnija prekogranična gospodarska i kulturna suradnja. Kao treće, hrvatski se jezik među slavenskim jezicima proučavanim na našem

Filozofskom fakultetu pokazao i potvrdio kao najvitalniji. A gledano na vremenskoj okomici jasno se može uočiti da se studij kroatistike, s obzirom na mnoge strukturalne, kadrovske, koncepcijske i ine promjene, pokazao stabilnim s najmanje oscilacija, i što moramo posebno istaći, nalazi se u uzlaznoj putanji u pogledu

stručne i znanstvene učinkovitosti. Pri tome, kao četvrto, možemo slobodno reći da se Hrvatska u Mađarskoj, a i posebno u našoj regiji, percipira pozitivnije u usporedbi s ostalim državama bivše Jugoslavije, stoga kada je u pitanju budućnost kroatistike u Pečuhu, bez obzira na Bolonjski proces koji se u Mađarskoj interpretira i provodi u praksi na način da dovodi u izrazito hendikepirani položaj tzv. manje jezike i kulture, pa tako i naš, ipak sam optimist. Maloprije navedene činjenice, kao i za kroatistiku povoljna društvena klima, mogu rezultirati stabilnom budućnošću kroatistike na Pečuškom sveučilištu, a što znači i održavanje postojećega zadovoljavajućega zanimanja za taj studij kao i povoljne izgleda za zapošljavanje diplomiranih kroatista u raznim sferama društvenog, kulturnog i gospodarskoga života grada, regije, pa i šire.

HR: Koliko Hrvati u Mađarskoj danas poznaju i govore svoj materinji jezik? Koristi li se on u svakodnevnoj uporabi, budući da se dosta razlikuje od dominantnog mađarskog jezika?

U globaliziranome svijetu i pojačanoj mobilnosti stanovništva izvana, a posebno unutar dane zemlje, manjine, ma o kojoj da se radilo, u pogledu očuvanja vlastita identiteta i jezika kao najbitnijega obilježja, uvijek su bile i vjerojatno će i u budućnosti biti na gubitku. To važi čak i za one manjinske zajednice, kao što je na primjer i mađarska izvan Mađarske, koje su nekoć pripadajući većinskoj naciji u jezičnom i kulturnom pogledu osnažene i koje su u tom pogledu osviježene te se znatno snažnije bore za svoja prava u svakom pogledu nego one manjine, a takva je hrvatska u Mađarskoj, koje nisu bile te sreće da u određenoj fazi svoga postojanja pripadaju većinskoj naciji. U našem slučaju stvar čini složenijom činjenica da smo mi Hrvati u Mađarskoj, naše razne subetničke skupine disperzirane od mađarsko-austrijske do mađarsko-srpske granice. Sve ovdje navedeno, pa i još neki drugi razlozi, rezultiraju negativnim procesima i pojavama u pogledu svakodnevne uporabe hrvatskoga jezika, a što se u promijenjenim društveno-političkim uvjetima može promijeniti nabolje jedino u slučaju smišljene vizije budućnosti, istrajnosti, mudrosti i borbenosti naše zajedni-

ce u procesu izgrađivanja kulturne autonomije.

HR: S obzirom da znatna geografska nepovezanost karakterizira područja na kojima žive, koja se sve narječja i dijalektni idiomi hrvatskoga jezika govore među pripadnicima hrvatske manjine u Mađarskoj?

Dijalekti su, osim svoje komunikacijske i emocionalne funkcije, dragocjeni i zato što kod mnogih naroda, pa tako i u nas Hrvata, čine osnovicu, temelj standardnoga jezika. Osim toga, značajna je za prestiž hrvatskoga jezika i kulture i činjenica da su, osim izričito snažno pisane tradicije na štokavskome narječju, funkcionirali dosta vremena kao stilizirani književni jezici i čakavsko i kajkavsko narječje. A što je s hrvatskim dijalektima u Mađarskoj? Prije svega recimo da imamo štokavske, kajkavske i čakavske govore, baš kao i u Hrvatskoj, odakle potječemo. Time smo odgovorili i onima, posebno odnarođenim bivšim sunarodnjacima, koji su nasjeli mađarskoj posttrijanonskoj propagandnoj mašineriji, koja je dosta dugo trajala i djelovala smišljeno i dosljedno, ne štedeći i ne birajući sredstva, i uvjeravala da mi jezično ne pripadamo nikamo i da naši mjesni govori ništa ne vrijede. Naprotiv, ti naši domaći hrvatski govori predstavljaju veliko bogatstvo za svekoliki hrvatski narod, njegovu kulturu i jezik. U znanstvenom pogledu tu ništa nije sporno. Ti se govori mogu jako lijepo uklopiti u dijalektni mozaik kojeg čine hrvatski govori u Mađarskoj, ali i oni izvan Hrvatske u raznim zemljama. Moram reći da je dobar dio hrvatskih dijalekata u Mađarskoj – na sreću – znanstveno obrađen. Na žalost, mjesni hrvatski govori naglo nestaju, posebno zbog pojačanih migracijskih kretanja na relaciji selo – grad, čime su intenzivno bila zahvaćena i naselja napućena pretežito Hrvatima, a što je veliki gubitak za hrvatsku zajednicu u Mađarskoj. Valja znati kako je stjecajem povijesnih okolnosti preko 90 posto Hrvata živjelo na selu, pa iako su se tijekom godina uslijed transformacije društva formirale za naše prilike jače hrvatske zajednice po gradovima, primjerice u Pečuhu i Budimpešti, najveće gubitke, posebno u jezičnom (što će reći dijalektalnom) i etničkom pogledu doživjeli smo upravo u seoskim naseljima uslijed niza za

našu hrvatsku zajednicu nepovoljnih prilika, posebno u drugoj polovici 20. stoljeća.

HR: U koliko su mjeri asimilacijski procesi zahvatili Hrvate u Mađarskoj?

Što se naše, hrvatske zajednice ovdje u Mađarskoj tiče, ona se – po mojoj procjeni – nalazi na važnoj razdjelnici. Čitav niz objektivnih čimbenika djeluje u smjeru intenzivne asimilacije. Neke od njih su: katastrofalna demografska situacija, kao i činjenica da zbog preseljavanja većeg broja Hrvata u

iskustva ishoda borbe za vlastiti jezik i kulturu dobro upamćena u svijesti prethodnih naraštaja, i s tim u vezi treba napomenuti i posebno svjesno i dosljedno vođenu uspješnu politiku svagdašnjih vladajućih struktura o navodnoj premoći mađarskoga jezika i kulture te omalovažavanje jezika manjina, čime su stvoreni teški kompleksi manje vrijednosti kod pripadnika manjina, pa tako i u Hrvata, čega se vrlo sporo i tek dio uspio osloboditi.

HR: Je li moguće izboriti se s procesom asimilacije? U tom

organizacije, dakako uz odgovarajuće financijske garancije od strane države. Potrebni su nam i: lobiranje za poboljšanje statusa hrvatske zajednice u Republici Mađarskoj uključujući i financijsku, političku pomoć i podršku Republike Hrvatske, osiguranje financijske stabilnosti kao i pravnog statusa, edukacija za poboljšavanje znanja i vještine hrvatskih manjinskih čelnika na svim razinama, posebno iz područja neprofitnog menadžmenta, podupiranje i stimuliranje te zapošljavanje na ključnim položajima najsposobnijih pripadnika hrvatske zajednice, posebno mla-

U globaliziranome svijetu i pojačanoj mobilnosti stanovništva izvan, a posebno unutar date zemlje, manjine, ma o kojoj da se radilo, u pogledu očuvanja vlastita identiteta i jezika kao najbitnijega obilježja, uvijek su bile i vjerojatno će i u budućnosti biti na gubitku.

gradove ranija, isključivo ili pretežito Hrvatima naseljena sela mijenjaju svoj etnički sastav, uslijed čega je olabavila i oslabila ranija kohezijska snaga vezana za običaje, praznike, oblike ponašanja, prijateljske i rodbinske odnose, a temeljene na hrvatskom jeziku. Na asimilaciju također utječu i gorka

smislu, kako vidite budućnost hrvatskoga jezika u Mađarskoj?

S obzirom da je u Mađarskoj došlo do demokratskih promjena, a sve je manje upitan trend usvajanja europskih standarda u ustrojavanju i funkcioniranju svekolikoga društva, pa i manjina u njemu, postoji nekoliko značajnih faktora koji mogu pridonijeti usporavanju asimilacije, kao i stabiliziranju stanja i položaja manjina, pa i Hrvata, posebno u zemljama skorašnjim članicama Europske Unije. U tom smislu, sukladno dosljednoj provedbi koncepcije o manjinskoj kulturnoj autonomiji u Mađarskoj, nužno je evidentirati i planski osmisлити status i razvoj za našu zajednicu važnoinstitucija, do kojih nam je stalo i za koje kanimo da budu pod ingerencijom Hrvatske državne samouprave kao legitimne, na izborima potvrđene

dih, kao i rad s mladima u svim područjima društveno-političkog, znanstvenog, sportskog i vjerskog života, a posebno i za opstojnost naše zajednice najvažnije područje – predškolski i školski odgoj i obrazovanje, zbog čega je i velika i sudbonosna odgovornost svih prosvjetnih djelatnika.

HR: I na kraju razgovora, kakvom ocjenjujete potporu Republike Mađarske projektima i programima Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj? S druge strane, dobivate li potporu od matične Republike Hrvatske?

Rad Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj financira mađarska država preko Hrvatske državne samouprave. S druge strane, sustavne i značajnije ciljane materijalne potpore Republike Hrvatske do sada nije bilo.

YUCOM POKRENUO AKCIJU RADI USPOSTAVLJANJA STANDARDA JAVNOG ŽIVOTA

Sud javnosti kočnica zlouporabama

Kršenje moralne norme ima širu konotaciju i po pravilu podrazumijeva nešto što se zove nepoštenje ili loše postupanje. Tim lošim postupanjem, odnosno nepoštenjem, vrlo se često zapravo posredno krše i ljudska prava, kaže dr. Dejan Milenković iz Komiteta pravnika za ljudska prava

Premda se može reći kako politika nigdje na svijetu nije u dobrim odnosima s etikom, u našem društvu su stvari ipak malo drastičnije. Korupcija, zlouporaba položaja, pljačka javnih resursa, zbog godinama unazad degradirane zakonske, političke i moralne odgovornosti, u javnosti su postali gotovo poželjan obrazac ponašanja. Može li se sankcionirati određeno ponašanje koje možda jest »formalno« zakonito, ali istodobno nije etičko i moralno?

Komitet pravnika za ljudska prava (Yucom) pokrenuo je akciju upravo u nastojanju da se javnost i društvo učine osjetljivijim glede zahtjeva za etičkom odgovornošću nositelja javnih dužnosti i javnih službenika.

ETIČKI KODEKS

»Standardi javnog života su standardi koji su vezani uz društvene odnose i općedruštveni sustav određenog naroda. Oni su specifična grupa etičkih normi koja obuhvaća prvenstveno dužnosnike i nositelje javne vlasti. U tom smislu proces samoregulacije podrazumijeva da dio društvenih odnosa ne bude samo reguliran pravnim već i društvenim odnosom, znači etičkim normama. Etičke norme sve veću ulogu imaju u radu različitih društvenih skupina kao što su liječnici, odvjetnici, sveučilišni profesori ili mediji i novinari ili državni službenici. Pri tome treba znati kako je, primjerice, prije godinu dana od strane Visokog službeničkog vijeća donesen Etički kodeks državnih službenika, međutim, o tome se malo zna«, kaže dr. Dejan Milenković iz Yucoma.

U odredbama spomenutog Etičkog kodeksa između ostalog sadržane su odredbe koje reguliraju pitanja kao što su: prvenstvo zakona i javnog interesa nad privatnim, način obnašanja javne dužnosti, zabrana sukoba interesa, davanje podataka o imovinskom stanju, ograničenje obnašanja više dužnosti, nespojivost nadzornih funkcija, dužnost objavljivanja sukoba interesa, obveza borbe protiv korupci-

je, zabrana davanja i primanja mita i davanja darova, itd. Ovaj kodeks usvojila je većina lokalnih samouprava u Srbiji. Iskustva europskih zemlja koje također imaju etičke kodekse pokazuju kako je, bez obzira što taj akt ne prati klasičan sustav sankcija, on vrlo učinkovit u suzbijanju neetičkog, nemoralnog i na kraju kriminalnog ponašanja. Pokazalo se kako je sud javnosti mnogo veća kočnica i prevencija zlouporabama od klasičnih kaznenih mjera. Zanimljivo je da Etički kodeks propisuje obvezu javnih službenika ne samo da se suzdržavaju od radnji koje se po pozitivnim propisima i međunarodnom pravu smatraju aktivnim i pasivnim radnjama podmičivanja, već od dužnosnika traži i aktivan angažman u otkrivanju i borbi protiv svih oblika korupcije u lokalnim samoupravama.

Standardi javnog života korak su više u odnosu na spomenuti kodeks, jer podrazumijevaju širenje etičke odgovornosti i na druge struke i djelatnosti koje su posredno povezane s javnim životom. Yucom je svoju akciju pokrenuo po uzoru na britanske standarde u javnom životu koje je 1994. godine promovirala vlada na čelu s *Johnom Majorom*. Osim nepostojanja sukoba interesa nositelja javnih vlasti, koji je minimalni standard čije se poštovanje zahtijeva, u Velikoj Britaniji i Kanadi vremenom su se »iskristalizirali« i drugi standardi: nesebičnost, integritet, objektivnost, odgovornost, otvorenost, poštenje i djelovanje osobnim primjerom. Iskustva su pokazala kako je javnost postala manje snishodljiva prema nositeljima javnih ovla-

sti, te su zato povećana očekivanja za njihovim dobrim ponašanjem – za visokim standarima etičkog ponašanja.

KRŠENJE STANDARDA

Kao dio spomenute akcije, Yucom je proveo istraživanje kojim se željelo vidjeti uolikoj mjeri branitelji ljudskih prava poznaju standarde javnog života.

»Kršenje standarda javnog života, kao što su nesebičnost, poštenje, integritet, po pravilu posredno

di javnog života. Moram priznati kako su u krajnjoj liniji ta istraživanja bila prilično poražavajuća. Upravo to istraživanje potaklo nas je da držimo različite oblike treninga u različitim gradovima kako bismo zapravo pokušali nametnuti temu o standardima javnog života, uradili edukaciju o tome koje bi standarde trebali poštovati nositelji javnih dužnosti, a koje bi kontrolirali branitelji ljudskih prava«, kaže Milenković.

On ističe kako je, generalno, stupanj poštovanja standarda javnog života u Srbiji nizak, ali u javnosti ipak postoji izražen senzibilitet o tome što je pravično, a što nepravično.

»Građani imaju i nose sa sobom crtu da mogu prepoznati što je to pravedno i pravično, a što nije. Međutim, upravo zbog činjenice da kod nas nemamo izdiferencirane standarde javnog života, ne znamo što se točno pod njima podrazumijeva i što bi ti standardi zapravo predstavljali. U našoj društvenoj zajednici, odnosno u Republici Srbiji, postoji problem kako onda pokrenuti odgovarajuće akcije u svezi s moralnom osudom onog što je nepravedno ili nepravično. Stoga, definiranjem jasnih standarda javnog života dobivaju mogućnost i građani i udruge građana da kroz različite forme peticija, predstavljanja, prijedloga, dobiju odgovor prije svega od nositelja javnih vlasti zbog čega su kršili određene standarde«, kaže Milenković.

On dodaje kako cilj akcije jest da se vremenom, kao što je to slučaj u Velikoj Britaniji, osnuje odbor za poštovanje standarda javnog života, međutim, ističe i kako je pitanje uolikoj mjeri mjeri to moguće.

»Postoje stavovi da oblik moralne osude treba biti na samim građanima, znači ne treba nikakav poseban odbor, odnosno komitet koji bi nadzirao provođenje. U svakom slučaju, smatram da će ured zaštitnika građana pokrenuti odgovarajuće akcije u ovom smjeru po uzoru na ove koje smo mi sada pokrenuli«, kaže Milenković.

S. Mamužić

uzrokuju i kršenje ljudskih prava. Znači, kršenje moralne norme ima širu konotaciju i po pravilu podrazumijeva nešto što se zove nepoštenje ili loše postupanje. Tim lošim postupanjem, odnosno nepoštenjem, vrlo se često zapravo posredno krše i ljudska prava. U tom smislu mi smo napravili istraživanje kojim smo željeli vidjeti uolikoj mjeri branitelji ljudskih prava, odnosno organizacije koje se bave promidžbom i zaštitom ljudskih prava u Republici Srbiji, zapravo znaju što su to standar-

KATOLIČKA CRKVA I VJERNICI U OPĆINI ŠID

Srušeno se obnavlja, ali povratka nema

U najvećem gradu zapadnoga Srijema, u dvije škole počeo se održavati katolički vjeronauk. Hrvatski jezik i nacionalna kultura, međutim, još se ne izučavaju

Poslije desetljeća destrukcije, od koje su stradavali i ljudi i kuće Hrvata-katolika, u Srijemu se obnavljaju katoličke crkve, ali i grade novi crkveni objekti. Poticaj za oživljavanje ove zajednice dao je 25. listopada nadbiskup đakovačko-osječki mons. dr. *Marin Srakić*.

»Neka vam Bog udijeli obilje svoga blagoslova«, rekao je nadbiskup šireći ruke pred vratima starije kuće, budućega pastoralnog centra u središtu Šida, obraćajući se skupu od oko tri stotine vjernika i dužnosnika. Bio je to svečani završetak misnoga slavlja u mjesnoj crkvi, a potom procesije u kojoj ovdašnja zajednica Hrvata-katolika na ulicama Šida nije hodala gotovo dvadeset godina.

POVOLJNIJE OZRAČJE

Ilustracija je to sve povoljnijega ozračja u najvećem gradu zapadnoga Srijema, u kojemu se počeo

Župnik Nikica Bošnjaković

održavati katolički vjeronauk u dvije škole. Hrvatski jezik i nacionalna kultura, međutim, još se ne izučavaju, kaže vjeroučiteljica *Jelka Ćurčić*: »Nije strah, već jednostavno nije organizirano. A kada bi netko to pokrenuo mislim da bi bilo zainteresiranih«.

O dobroj suradnji mjesne župe i gradskih vlasti svjedoči i župnik *Nikica Bošnjaković*, koji je za godinu i pol dana mandata umnogome oživio vjerski život zajednice. Dok užurbano daje instrukcije župljanima u dvorištu crkve govori nam: »Zato smo tri krova crkve već obnovili, sve naše zajedničke projekte oni znaju i podržavaju. Dakle nikakvih neugodnosti nema, već na djelu imamo podršku,

Crkva Presvetog Trojstva u Kukujevcima

Unutrašnjost crkve u Kukujevcima

jedan suživot – ekumenizam pravoslavaca, katolika, grko-katolika«.

HRVATSKI KAO SLUŽBENI JEZIK

Uprava općine Šid, u kojoj je od ukupnog stanovništva pet i pol posto Hrvata, spremna je uvesti

hrvatski kao službeni jezik u mjestima s velikim brojem pripadnika ove zajednice. Razgovori o tome započeti su prije nekoliko mjeseci na inicijativu pomoćnika pokrajinskog tajnika za nacionalne manjine *Mate Groznice*. Predsjednica općine *Nataša Cvjetković* kaže da je sve samo pitanje vremena.

»Odista postoji dobra volja da se

Čuvar crkve u Kukujevcima: Marko Gajdašić

uvede i hrvatski jezik kao službeni u mjestima u kojima živi veliki postotak hrvatskog življa, i to je presudno. Sve ostalo je stvar protokola i tehnike da se Statut općine promijeni i odluka provede«, navodi *Nataša Cvjetković*. U ovom kontekstu ona spominje da Šid s mjestima grada Vukovara priprema zajednički projekt za koji će se tražiti novac iz europskih fondova.

HRVATA GOTOVO DA I NEMA

Malo je, međutim, mjesta u kojima će hrvatski postati službeni jezik, jer se većina pripadnika zajednice koja ga govori iselila tijekom ratnih devedesetih, a povratnika nema.

U mjestu Morović Hrvati su činili trećinu stanovništva, a danas ih gotovo nema. Njihov jedini preostali simbol stara je katolička crkva i groblje.

»Pa nema nas mnogo. Pedesetak

Mještani Kukujevaca

Katolička crkva u Moroviću

NADBISKUP SRAKIĆ VJERUJE U VOLJU VLASTI DA POMOGNE HRVATIMA-KATOLICIMA

Nadbiskup Srakić poslije cjelodnevnog posjeta Srijemu i vjernicima zaključuje kako vjeruje da će crkve uz pomoć domaćih vlasti biti obnovljene.

»Drago mi je čuti tu otvorenost, tu spremnost za suradnju, a to je prvi korak da se može nešto napraviti. Ozračje mi se zato općenito čini pozitivno i puno obećava. Vjerujem da njihove riječi neće ostati samo na obećanjima, nego da će se to odista i realizirati.

Moj bi dolazak, s biskupom Gašparovićem, trebalo tumačiti kao zračak nade za naše vjernike čiji je broj desetkovan. Malo ih je, ali oni vole taj svoj kraj, sve župe. Žele ostati i djelovati sa svojim sugrađanima drukčijih vjeroispovijesti upravo na ovim prostorima«, naveo je dr. Srakić.

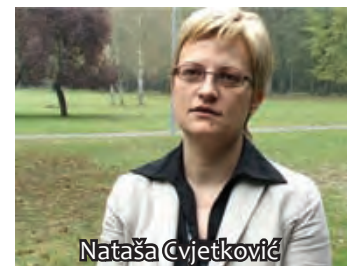
Upitan za sudbinu crkve u Kukujevcima rekao je kako se nada boljim vremenima, kada će ova crkva ponovno biti obnovljena.

Nadbiskup mons. Marin Srakić

»Nije to točno, nije to bilo«, kaže nam u glas skupina mještana okupljena nedaleko od ulaza u crkvu Presvetoga Trojstva, na kojoj nema gotovo niti jednog cijelog prozora. Ogromna dvorana crkve posve je pusta. Na sredini je postavljeno nekoliko redaka starih drvenih klupa i ispred njih stol za svete mise.

U selu koje je bilo gotovo potpuno hrvatsko, ostalo je svega tri posto pripadnika ove zajednice. Oni malobrojni žele da crkva bude obnovljena, kaže čuvar crkve *Marko Gajdašić*.

Nataša Cvjetković

kuća, možda. Starih je najviše, recimo da dobro živimo, slažemo se, borimo za našu crkvu i tako...«, kaže nam mještanka Morovića.

Ovo, i druga mjesta u kojima postoje katoličke crkve, 27. listopada u pratnji policije posjetili su predstavnici mjesnih i državnih vlasti i hrvatske zajednice u Vojvodini, predvođeni nadbiskupom Srakićem.

Ovo je izaslanstvo posjetilo obnovljenu crkvu u Gibarcu, a zatim i najveću u šidskoj općini, crkvu u Kukujevcima. Taj je objekt u najgorem stanju, jer je godinama služio kao pilana i odlagalište drveta. Lokalno stanovništvo, uglavnom Srbi izbjegli iz Hrvatske, to međutim niječu.

»Dosta ljudi traži da crkva bude obnovljena. Oni dolaze, gledaju iznutra i pitaju 'kad će, što će', a ja kažem da sve ima svoj dan. Teške su godine za nama, i one su ostavile traga. A tko god je činio nešto loše samo neka razmisli o tome, jer s Bogom se ne treba kockati. Imam samo jednu nadu, da bude sve kako je bilo. Da ova crkva ima svoj mirni život koji je imala. Zato bih volio da se ona obnovi«, kaže Gajdašić koji s obitelji živi u neposrednoj blizini crkve.

Iz Srijema se tijekom devedesetih pod pritiscima iselilo oko 40.000 Hrvata. U Šidu i okolici ostalo je svega oko 1.500 aktivnih vjernika.

Josip Stantić

Procesija ulicama Šida

Slamarica novac čuva, a štednja ga oploduje

Nakon velikih pljački 90-ih godina i svih onih starih štednji, Dafina i Jezdi, nije bilo lako vratiti povjerenje u bankarski sustav. To se ipak postupno dogodilo, pa je, izuzev kraja 2008. i kratke nestabilnosti zbog svjetske recesije, trend štednje građana u Srbiji u stalnom porastu

Sutrašnjim danom, 7. studenim, završava se još jedan Tjedan štednje. Još je jedan dan, dakle, preostao onima koji imaju viška novca, da ga oplode po povoljnijoj kamatnoj stopi nego tijekom godine.

Za razliku od uobičajenih kamata na oročena sredstva, koje se na godišnjoj razini za manje iznose (100 do 5000 eura) kreću od 4,5 do 6 posto za devizne uloge i od 10 do 12 posto za dinarske uloge, u sedam dana Tjedna štednje cijena novcu uvijek raste i banke plaćaju, ovisno o mogućnostima i poslovnoj politici, nekoliko indeksnih poena više.

BANKE IZDRŽALE UDARE

Tjedan štednje je prošle godine, čini se, bio najisplativiji, jer su bankarske kamate za oročene eure išle i do 10 posto godišnje, a za dinare čak i do 15 posto. Istine radi, treba napomenuti kako je to bilo vrijeme velike neizvjesnosti, u kojem je širom svijeta obznanjena ekonomska recesija i financijska kriza, te kamate tada ionako rastu. Bilo je to i vrijeme kada su građani na sve strane, pa i kod nas, u priličnom broju iz banaka povlačili svoje uloge i ponovno ih spremali u »slamarice«. Pokazalo se, međutim, da su banke koje posluju na ovdašnjem terenu (to već odavno nisu domaće banke) izdržale udare i ove su godine u Tjednu štednje kamate ipak nešto niže i uglavnom ne prelaze stopu od 7,5 posto za eure i 12 posto za dinare, što je ujedno i znak da se stvari na tržištu novca polako stabiliziraju.

U prilog sigurnosti oročene štednje govori i odluka države da svoje jamstvo na uloge građana poveća na 50.000 eura (umjesto 3000 koliko je do nedavno bilo), te ih oslobodi plaćanja poreza na ostvarenu kamatu po osnovi devizne štednje u poslovnim bankama. Toga poreza na dinarsku štednju od ranije nije bilo.

Od 2000. godine u Srbiji se, inače, bilježi stalan porast šted-

Investiranje slabo razvijeno

U Srbiji se, vjerojatno i zbog nerazvijenosti domaćeg tržišta, a i neinformiranosti građana i konvencionalnosti pri ulaganju, iznimno malo šteti kroz instituciju investiranja. Primjerice, dok se u srbijanskim investicijskim fondovima nalazi tek oko 5 eura po stanovniku, u Hrvatskoj je taj iznos oko 1000 eura, a u Slovačkoj oko 900 eura. U Srbiji je tek oko 23.000 građana imalo neki oblik sudjelovanja na burzi, dok je taj broj i nekoliko desetina puta veći u pojedinim zemljama istočne Europe.

Prekretnica

Tjedan štednje, koji počinje 31. listopada i traje u prvom tjednu studenoga, po pravilu budi veliki interes štediša, a zbog imidža poslovnih banaka, ali i konkurentске borbe, tjedan štednje često se pretvori u mjesec štednje.

Prije 85 godina, 31. listopada, na skupu bankara iz 25 zemalja sveta, u Milanu je osnovan Međunarodni institut za štednju. Istovremeno je ustanovljen Svjetski dan štednje koji od tada na razne načine obilježavaju, prije svega, banke i financijske institucije. Ovaj dan, osim što je formalno označen kao Dan štednje, predstavlja prekretnicu u ponašanju financijskih institucija, koje od tada pojačavaju promidžbu štednje građana kroz različite medije i uvode različite bonuse, darove i nagrade građanima koji im povjere svoj novac.

nje građana. Nakon 90-ih godina i pljački stoljeća (stara štednja, Dafina, Jezda...) nije bilo lako vratiti povjerenje ljudi u banke. Godine 2001. ukupna devizna štednja u Srbiji iznosila je 348 milijuna eura, godinu dana kasnije 759 milijuna, 2003. milijardu, zatim 1,4 milijarde, 2005. godine ona je već bila na razini od 2,02 milijardi, da bi u 2006. i 2007. iznosila 3,3, odnosno čak 5,1 milijardu eura.

Taj je rast djelomično poremećen koncem 2008. godine, upravo u vrijeme kada je svjetska recesija počela ozbiljno zapljuskivati i ovdašnje financijske obale, te kada su bankarski sustavi u svijetu počeli pokazivati

znake nesigurnosti. Tih je mjeseci iz banaka u Srbiji povučena čak milijarda eura štednje, pa je ukupna devizna štednja u 2008. bila nešto manja nego prethodne i iznosila je 4,7 milijardi eura. Ujedno je u studenom 2008. naglo oslabio i dinar u odnosu na euro, što je sve bilo neugodno podsjećanje na vrijeme od prije desetljeće i pol, pa i nešto više.

TENISICE S NEBA PALE

Budući da se u 2009. godini nije dogodilo ništa što bi okrnjilo povjerenje građana u banke, upućeni očekuju da niti ova godina neće biti loša kad je riječ o štednji, a stimulativna i maštovita politika banaka taj bi rezultat mogla i dodatno poboljšati do konca godine. Jer, smatra se kako kod građana Srbije i dalje u »slamaricama« leži značajan iznos novca, po nekim procjenama čak 3 milijardi eura. »Prošle sam godine u Tjednu štednje oročila 2000 eura i sad sam na taj iznos podigla kamatu od 170 eura«, kaže jedna Subotičanka koja je na šalteru Vojvodanske banke ovih dana obnovila štedni ulog. »Za taj sam novac kupila dva para tenisica, sinu i kćerki. Možda to baš ne izgleda puno, tih 170 eura, ali ja za taj novac nisam radila ništa, kao da mi je pao s neba. Opet sam oročila isti iznos, na žalost nisam uspjela tijekom ove godine uštedjeti i dodatno, ali da jesam i to bih oročila. Imam povjerenja u banke i vjerujem da ću i sljedeće godine za iznos kamate moći kupiti nešto vrijedno.«

Prema dostupnim podacima, građani Srbije najviše štede u eurima (72 posto ukupnih štednih uloga), zatim u dinarima (10 posto), te u američkim dolarima (9 posto) i ostalim valutama (9 posto). Najčešća je oročena štednja od 6-12 mjeseci (40 posto), zatim štednja po viđenju (40 posto), a onda dolaze štednje do 6 mjeseci (10 posto) i preko godinu dana (10 posto).

Z. Perušić

SUBOTICA SE PLANIRA PRIKLJUČITI MREŽI EUROVELO

Panonskom osmicom u Europu

Subotica će u doglednoj budućnosti biti priključena na velike europske biciklističke rute EuroVelo, a za ovaj projekt, kojim nastoji osmisliti svoj prilaz i svoju ponudu, dobila je i podršku Europske Unije. Riječ je biciklističkoj stazi nazvanoj Panonska osmica koja će biti priključena na ulazu EuroVelo staze u Srbiju kod Kanjiže, a zatim u dužini od 115 kilometara biciklistima ponuditi obilazak niza prirodnih, povijesnih, kulturnih i turističkih sadržaja.

EuroVelo je mreža europskih biciklističkih staza, projekt je Europske biciklističke federacije za razvoj 12 dugih biciklističkih staza koje presijecaju čitav europski kontinent. Ukupna duljina ovih staza iznosi preko 60.000 km, a namijenje su biciklističkom turizmu, koji je jedna od najbrže rastućih grana turizma i svake godine bilježi 15 posto rast broja turista. Staze su napravljene od postojećih biciklističkih putova i cesta zajedno s novim biciklističkim stazama, koje ih međusobno povezuju.

Razvoj EuroVelovih staza provode nacionalne, regionalne i lokalne vlasti i nevladine organizacije u svim europskim zemljama, a samo staze koje je odabrao EuroVelo koordinator za staze imaju pravo nazivati se EuroVelo, što je važna oznaka kvalitete.

Projekt Panonska osmica već je u tijeku, objašnjava *Dejan Zvekić*, savjetnik gradonačelnika Subotice, u okviru susjedskog programa surad-

nje između Mađarske i Srbije, koji je bio raspisan tijekom prošle godine. »Subotica je na natječaju s partnerima iz Mađarske dobila realizaciju tog projekta, koji je bio predložen iz Zavoda za urbanizam i koji je grad ocijenio kao dobar projekt iz područja očuvanja okoliša, kao i razvoja turističke atrakcije vezane za biciklizam i biciklističke staze. Riječ je o biciklističkoj stazi koju popularno zovemo Panonska osmica

zato što svojim oblikom podsjeća na osmicu. Ona prolazi subotičkim teritorijem u skoro dvije trećine svoje rute i jednim dijelom ide na teritorij općine Kanjiža. Ta staza je za sada planska, premda postoje dijelovi koji su u uporabi i koji su naše već postojeće biciklističke staze«, kaže Zvekić.

Kao grad s najstarijom tradicijom biciklizma u Srbiji i jednom od najbolje razvijenom mrežom biciklističkih staza, Subotica ima i dobre predispozicije za projekt Panonska osmica. Direktorica ureda za lokalni gospodarski razvoj i koordinatorica ovog projekta *Erika Kudlik* kaže da je riječ o velikom projektu koji se zbog toga mora realizirati u fazama, te kao važan dio realizacije ističe partnerstvo između AP Vojvodine, grada Subotice i općine Kanjiža i nevladinih udruga »Rihrad Csornai« i »Homokhátság« iz Morahalom.

»Panonska osmica će se pridržavati standarda koji su propisani od strane Europske biciklističke federacije, jer je cilj da bude priključena

mreži EuroVelo. Cijela ruta je ukupne dužine od 115 kilometara i za nju će do travnja sljedeće godine biti izrađena studija o procjeni utjecaja na okoliš, potom projekt vertikalne, horizontalne i turističke signalizacije. Osim toga, dio ove druge faze je i pilot staza od Šupljaka, preko Malih Pijaca, do Velebita u dužini od 11,2 km za koju će biti izrađen idejni i glavni projekt. To znači da ćemo imati svu potrebnu dokumentaciju za početak izvođenja građevinskih radova.«

Spomenuti projekti, čija je ukupna vrijednost 82 tisuće eura, financiraju se iz programa prekogranične suradnje u iznosu od 73.800 eura, te uz financijski udio grada od 8.200 eura, koji je osiguran iz programa igara na sreću. Voditelji projekta ističu da je izrada ove planske dokumentacije prilično skupa budući da veliki dio ove biciklističke staze prolazi kroz zaštićena područja, zbog čega podliježe posebnim klauzulama i zakonima.

»Osim toga što će na ovim stazama promet biti siguran i za samostalnu vožnju bicikla za djecu stariju od 12 godina, očekujemo da će njihova izgradnja pridonijeti razvoju seoskog turizma u ruralnom području, pri čemu imam u vidu ugostiteljske djelatnosti, stare obrte, a moguće je organizirati sportske manifestacije, jahanje i niz drugih aktivnosti«, kaže Erika Kudlik te dodaje, da se tijekom studenog i prosinca planiraju detaljne prezentacije projekta na javnim tribinama u naseljenim mjestima kroz koja će prolaziti ova staza.

S. Mamužić

EuroVelo 6 – staza rijeka

EuroVelo 6 ne naziva se stazom rijeka bez razloga. Polazi iz Nantesa na ušću Loire, duž rijeke na istok kroz Francusku. Nastavlja do jezera Constance u Švicarskoj i onda cijelim putem niz Dunav kroz Njemačku, Austriju, Slovačku, Mađarsku, Srbiju, Bugarsku i Rumunjsku sve do delte Dunava, UNESCO-ove baštine pod zaštitom, a završava u Constanti na Crnom moru. Ukupna duljina ove staze je 3653 kilometara.

www.supijace.co.rs

OD NJIVE DO TRPEZE.

Subotičke pijace
Szabadkai piacok

JKP СубОТИЧКЕ ПИЈАЦЕ
Szabadkai Piacok KK
JKP Subotičke pijace

Temeljem članka 64. stavak 3. Zakona o poljoprivrednom zemljištu (»Sl. glasnik RS«, broj 62/06, 69/08 i 41/09) i članka 1. Odluke o određivanju ovlaštenoga tijela za provedbu postupka davanja u najam poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu (»Sl. list općine Subotica« broj 29 /2008), a na temelju suglasnosti Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede broj: 320-11-09047/2009-06 od dana 03.11.2009. godine, gradonačelnik grada Saša Vučinić je dana 3.11.2009. godine, donio

ODLUKU
O RASPISIVANJU JAVNOG NATJEČAJA ZA DAVANJE U NAJAM POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA
U DRŽAVNOM VLASNIŠTVU U GRADU SUBOTICI
i raspisuje

NATJEČAJ
ZA JAVNU DRAŽBU U PRVOM KRUGU ZA DAVANJE U NAJAM POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA
U DRŽAVNOM VLASNIŠTVU

I.
– Predmet javnog nadmetanja –

1. Raspisuje se natječaj za javnu dražbu u prvom krugu za davanje u najam poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu u Gradu Subotici u sljedećim katastarskim općinama:

R.b.	K.O.	Broj nadmetanja	površina u ha
1	Čantavir	1 - 16	23.2327
2	Bački Vinogradi	17 - 43	247.9174
3	Bajmok	44 - 47	204.8955
4	Đurđin	48 - 51	94.1106
5	Donji grad	52 - 58	210.6265
6	Bikovo	59 - 71	136.7445
7	Tavankut	72 - 82	148.7192
8	Stari grad	83 - 89	397.1277
9	Palić	90 - 127	773.2896
10	Novi grad	128 - 141	202.5968
Ukupno:		141	2.439.2605

Dražbeni korak iznosi 500 dinara.

2. Uvid u dokumentaciju: grafički pregled katastarskih čestica po katastarskim općinama i popis čestica po formiranim javnim nadmetanjima (kompleksima), koja su predmet izdavanja u najam, može se izvršiti u zgradi Gradske uprave Subotica, u uredu br. 200 svakog radnog dana od 12 do 14 sati.

Kontakt osoba Grgur Stipić, tel.: 024 626 871.

3. Zemljište iz ovog natječaja daje se u viđenom stanju i zakupnik se ne može pozivati na njegove fizičke nedostatke.

4. Obilazak poljoprivrednog zemljišta, koje se daje u najam može se izvršiti mjesnim zajednicama:

za KO Čantavir dana 9. 11. 2009. od 9,00 sati

za KO Bikovo dana 9. 11. 2009. od 12,00 sati

za KO Bački Vinogradi dana 10. 11. 2009. od 9,00 sati

za KO Palić dana 10. 11. 2009. od 12,00 sati

za KO Bajmok dana 11. 11. 2009. od 9,00 sati

za KO Đurđin dana 11. 11. 2009. od 12,00 sati

za KO Donji grad dana 12. 11. 2009. od 9,00 sati (MZ Mala Bosna)

za KO Tavankut dana 12. 11. 2009. od 12,00 sati

za KO Novi grad dana 13. 11. 2009. od 9,00 sati (MZ Radanovac)

za KO Stari grad dana 13. 11. 2009. od 12,00 sati (MZ Kelebija)

5. Ukoliko nakon raspisivanja Natječaja za javno nadmetanje za najam poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu dođe do promjena površine iz natječaja po bilo kojoj zakonskoj osnovi, dalji postupak davanja poljoprivrednog zemljišta u najam će se provesti samo za tako utvrđenu površinu zemljišta.

6. Sve troškove koji nastanu na temelju najma poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu snosit će osoba koja dobije to zemljište u najam.

7. Zemljište iz ovog Natječaja daje se u najam isključivo za poljoprivrednu proizvodnju, ne može se koristiti u druge svrhe.

8. Zemljište iz ovog natječaja ne može se davati u podnajam.

II.
– Uvjeti za prijavljivanje na javno nadmetanje –

1. Pravo sudjelovanja u javnom nadmetanju za davanje u najam poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu ima:

- **fizička osoba** – koja je upisana u Registar poljoprivrednih gospodarstava, s prebivalištem u katastarskoj općini na kojoj se nalazi zemljište koje je predmet najma i ima svojstvo osiguranika poljoprivrednika kod Republičkog fonda za mirovinsko i invalidsko osiguranje.

- **fizička osoba** - koja je upisana u Registar poljoprivrednih gospodarstava, i ima svojstvo osiguranika poljoprivrednika kod Republičkog fonda za mirovinsko i invalidsko osiguranje, s prebivalištem na području jedinice lokalne samouprave koja provodi javno nadmetanje, a čija se čestica graniči sa zemljištem u državnom vlasništvu koje je predmet najma.

- **pravna osoba** – koja je upisana u Registar poljoprivrednih gospodarstava, koja je vlasnik zemljišta u katastarskoj općini u kojoj se nalazi zemljište koje je predmet najma i ima sjedište na području jedinice lokalne samouprave kojoj pripada ta katastarska općina.

2. Ispunjenost uvjeta za prijavljivanje na javno nadmetanje ponuđač dokazuje originalnim dokumentima, odnosno ovjerenim preslicima i to:

- osobna iskaznica za fizičke osobe, odnosno, izvadak iz gospodarskog registra (ne stariji od šest mjeseci do dana objavljivanja natječaja) za pravne osobe,

- vrijedeći izvadak iz Registra poljoprivrednih gospodarstava,
  - dokaz o vlasništvu poljoprivrednog zemljišta koje se graniči sa zemljištem koje je predmet najma za fizičke osobe,
  - dokaz o vlasništvu poljoprivrednog zemljišta pravne osobe u KO u kojoj se nalazi predmetno nadmetanje,
  - vrijedeću potvrdu Republičkog fonda PIO o svojstvu osiguranika poljoprivrednika za osiguranike od 2008. godine, ili potvrdu Ministarstva financija Porezne uprave filijala Subotica o svojstvu osiguranika za osiguranike do 2008. godine.
3. Ponuđači su dužni zajedno s prijavom za javno nadmetanje dostaviti dokaz o uplati pologa u točnom dinarskom iznosu navedenom u tablici iz točke I. ovoga natječaja, za svako javno nadmetanje pojedinačno, na evidentni račun Gradske uprave Subotica s brojem i pozivom na broj navedenim u formularu za prijavljivanje.
4. Svim ponuđačima, osim najpovoljnijem, uplaćeni polog će se vratiti nakon javnog nadmetanja. Najpovoljnijem ponuđaču polog će biti uračunat u godišnju najamninu. U slučaju da najpovoljniji ponuđač odustane od svoje ponude, polog se ne vraća.
5. Pravna, odnosno osoba koja sudjeluje na javnom nadmetanju, može unajmiti najviše do 100 ha zemljišta koje je predmet najma, osim za nadmetanja čija je površina veća od 100 ha.
6. Ukoliko dražbovana cijena prelazi dvostruki iznos početne cijene, potrebno je da najpovoljniji ponuđač, tijekom nadmetanja, dopuni polog do 50% dražbovane cijene.
7. Javno nadmetanje će se održati ukoliko bude pravodobno dostavljena najmanje jedna prijava.
8. Pravo sudjelovanja u javnom nadmetanju za davanje u najam poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu u prvom i drugom krugu *nemaju* pravne i fizičke osobe koje nisu ispunile sve obveze iz ranijih ili tekućih ugovora o najmu poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu kao i one koje su izvršile ometanje posjeda poljoprivrednog zemljišta ili koje su narušavale nesmetano odvijanje bilo kog dijela postupka javnog nadmetanja prilikom davanja poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu u najam.

III.

– Dokumentacija za prijavljivanje na javno nadmetanje –

- formular za prijavljivanje (popunjen u cijelosti i potpisan)
- dokaz o uplati pologa
- osobna iskaznica za fizičke osobe, odnosno, izvadak iz gospodarskoga registra (ne stariji od šest mjeseci do dana objavljivanja natječaja) za pravne osobe
- vrijedeći izvadak iz Registra poljoprivrednih gospodarstava,
- dokaz o vlasništvu poljoprivrednog zemljišta fizičke osobe koje se graniči sa zemljištem koje je predmet najma,
- dokaz o vlasništvu poljoprivrednog zemljišta pravne osobe u KO u kojoj se nalazi predmetno nadmetanje,
- vrijedeću potvrdu Republičkog fonda PIO o svojstvu osiguranika poljoprivrednika za osiguranike od 2008. godine, ili potvrdu Ministarstva financija Porezne uprave filijala Subotica o svojstvu osiguranika za osiguranike do 2008. godine.

IV.

– Rok za podnošenje prijave –

Rok za podnošenje dokumentacije za prijavljivanje je do 15 sati, dana 30. 11. 2009. godine. Pravodobnim će se smatrati sve prijave koje stignu u pisarnicu Gradske uprave Grada Subotice do navedenoga roka. Nepotpune i nepravodobne prijave neće se razmatrati.

V.

– Javno nadmetanje –

Javno nadmetanje za davanje u najam zemljišta iz točke I. ovog Natječaja održat će se u zgradi Nove općine Grada Subotica, Trg Lazara Nešića 1, i to:

1. K.O. Čantavir dana 9. 12. 2009. godine s početkom u 9,00 sati
2. K.O. Bački vinogradi dana 9. 12. 2009. godine s početkom u 10,30 sati
3. K.O. Palić dana 9. 12. 2009. godine s početkom u 12,30 sati
4. K.O. Novi Grad dana 9. 12. 2009. godine s početkom u 14,30 sati
5. K.O. Stari Grad dana 9. 12. 2009. godine s početkom u 15,30 sati
6. K.O. Bajmok dana 10. 12. 2009. godine s početkom u 9,00 sati
7. K.O. Đurđin dana 10. 12. 2009. godine s početkom u 9,30 sati
8. K.O. Donji Grad dana 10. 12. 2009. godine s početkom u 10,00 sati
9. K.O. Bikovo dana 10. 12. 2009. godine s početkom u 11,00 sati
10. K.O. Tavankut dana 10. 12. 2009. godine s početkom u 12,30 sati

VI.

– Plaćanje najamnine –

Najamnina će biti preračunata u eure po srednjem tečaju Narodne banke Srbije na dan javne dražbe.

Najamnina se plaća unaprijed u dinarskoj protuvrijednosti po srednjem tečaju Narodne banke Srbije na dan uplate.

Najpovoljniji ponuđač je u obvezi u roku od 7 dana od pravomoćnosti odluke dostaviti dokaz o uplati najamnine u iznosu utvrđenom pravomoćnom odlukom o davanju u najam poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu, umanjenom za iznos uplaćenog pologa, koje će dostaviti Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede preko Gradske uprave Grada Subotice.

VII.

Ovu odluku objaviti u »Subotičkim novinama«, »Magyar szó« i »Hrvatska riječ«, Službenom listu Grada Subotice, na oglasnoj ploči Gradske uprave Subotica i mjesnim uredima preko gradskog informatora – »Agroinfo« i na web stranici: www.subotica.rs, s tim što će se rok za podnošenje prijave računati od dana objavljivanja u nedjeljnom dvobroju lista »Magyar szó«.

REPUBLIKA SRBIJA
GRAD SUBOTICA
GRADONAČELNIK
Broj: II-320-102/2009

GRADONAČELNIK
Saša Vučinić
Dana: 3. 11. 2009. godine

NASELJA BAČKE U POVIJESTI (16.)

Kupovina u srednjem vijeku – sajmovi

Piše: mr. Zsombor Szabó

Pokraj sjedelačko-zemljoradničkog života, trgovina – razmjena viška robe smatra se drugim važnim činiteljem u procesu nastanka gradova. Često je mjesto trgovanja, ali i susretanja i svetkovina, starije od samog naselja. Prilikom »kristijanizacije« poganskih Ugara, kralj sv. *István I.* je zakonom odredio da dan za sajam bude nedjelja, zato se taj dan na mađarskom jeziku zove vašar-dan (sajamski dan, vásárnap). Istovremeno je odredio da svi stanovnici nedjeljom moraju odlaziti u crkvu. Iz ovog je proizšla logička prostorna koncepcija naselja: pokraj sajmišta se izgrađuje crkva. Ove dvije »građevine« u stoljećima koja slijede bit će stožeri oko kojih nastaju naselja, odnosno gradovi.

Osim nedjeljnih održavani su i godišnji sajmovi, obično na dan značajnog crkvenog praznika. Na ove sajmove su dolazili trgovci iz svih krajeva zemlje. Od XI. do XIII. stoljeća većina trgovaca su bili Arapi, koji su nazivani i Saracenima, Hismalorima, Kalizima i Židovima. U Bačkoj su postojala dva arapska trgovačka naselja, pokraj Dunava Apos (Apatin) i pokraj Tise Churlach (Čurog). S pravom držanja sajmove, posebno pravo je bilo ubiranje poreza za trgovinu na tržnici. Mjesto koje je imalo ovakav privilegij, znači vlastiti prihod, možemo slobodno smatrati gradom. U većim gradovima ustanovila se svakodnevna tržnica, npr. u XV. stoljeću Ilok.

PRAVILNICI O TRŽNICAMA

Građani gradova, osim suca-gradonačelnika, birali su i suca za tržnice, danas ih nazivamo inspektorima. U većim gradovima bilo je više »inspektora«, zavisno o robi. Jedan od najstarijih sačuvanih zakona-pravilnika o tržnicama je budimski, koji je nastao krajem XIII. stoljeća. On pruža vrlo interesantan uvid u to

Tržnica u Firenzi (detalj freske), XV. stoljeće

čime se trgovalo, osim toga posredno možemo vidjeti što se proizvodilo, prije svega u poljoprivredi.

Ovom prigodom govorit ćemo samo o namirnicama. U ovom pravilniku prvi put se pojavljuju prodavači na tržnici, tzv. nakupci, piljari (mađ. kofa) za zeleni, koji prodaju tuđe proizvode. Oni su na stalnim mjestima prodavali sušeni grašak, grah, sočivo, ječam, kudeljino sjeme, mak, kašu (zdrobljeno sjemenje) napravljenu od ječma, zobi i anisa, zatim proso, luk vlasac, sušeni češnjak itd. Prodavači voća su na svojim pultovima imali: jabuke, kruške, trešnje, višnje, šumske jagode, lješnjake, bostan, tikve, bademe, drenjine, šljive, trnjine, breskve, zelene orahe, a zimi i borovnice i sušeno voće. Nakupci su za mlječne proizvode nudili razne tvrde i mekane sireve, maslac, vrhnje, mlijeko, surutku, slatko vrhnje, jaja i slično. Pokraj piljara za zeleni, bile su i piljarice za svježi i kiseli kupus.

Trg-tržnica u Nizozemskoj; Hertogenbosch oko 1525. godine

Promet životnim namirnicama redovito je kontroliran, naročito mesnice, koje su dnevno pregledavane jesu li pripremile dovoljno mesa »da sirotinja ne bi bila uskraćena«. Kod mesa je kontrolirano je li ono čisto i svježije, mesari su bili dužni prodavati i svježju, odranu kožu životinja. Na nedjeljnim sajmovima moglo se prodavati i pušeno meso. Prodavaonice za divljač su nudile raznovrsno meso

U nekoliko nastavaka upoznat ćemo čitatelje s poznatim i novootkrivenim arheološkim lokacijama u okolici Subotice i Sombora, koji nam otkrivaju dio srednjovjekovne prošlosti ovih gradova i naselja. Ovi »tragovi prošlosti« današnjim stanovnicima govore o prošlosti njihovih mjesta, a mogu nam pomoći i u pronalaženju odgovora na pitanja o tome koji su mogući pravci razvoja ovih prostora.

šumske i poljske divljači: jelen-sko, srneće, medvjede, od divlje svinje, zečje, meso fazana, divlje patke i raznih barskih ptica. Za nas danas zvuči kao kuriozitet, ali se nudilo meso od vjeverice i raznih ptica pjevica. Od pernatih životinja nudilo se meso od: kokoši, pilića, pataka i gusaka. Ribari su prodavali, osim domaćih vrsta riba, i velike količine haringe, i to vrlo jeftino. Ta roba je vjerojatno potjecala iz uvoza, kao i većina začina koji su uglavnom stizali s Istoka. Najčešće se prodavao šafran (skup začina za juhe) i papar, a prije prodaje pregled kvalitete ove robe bio je obavezan i nije se mogla prodavati u količinama manjim od deset funti (jedna funta oko 56 dkg), znači prodavalo se samo na veliko.

Kao glavni začini koristio se papar, ali skoro u istoj mjeri se koristio đumbir, zatim su se prodavali klinčići, muškati orah, muškati cvijet, kopar i anis. Među začine su se računali i šećer (od meda), šećerno brašno, sol, ulje i ocat. Interesantan detalj je da se bijeli kruh morao prodavati isto s pulta. Rekli bismo skoro identična ponuda današnjoj, osim naravno krumpira, rajčice i paprike što je tada, u XIII. stoljeću, bilo još nepoznato u Europi. Naravno, trebamo uzeti u obzir da je Budim centar države, ali i na drugim tržnicama se našla slična roba. Primjerice, na futoškoj tržnici je taver-nik kralja Ulasla II. 1495. godine za potrebe dvora kupio 300 kg smokava za 20 forinti, a šafran je kupljen za 60 forinti. Izgled tržnica je bio identičan u cijeloj Europi i nije mijenjan sve do današnjih dana, bar što se tiče naših prostora.

(U sljedećem broju:
Putovanje u srednjem vijeku)

USPJEŠAN KONCERT TAMBURAŠKOG ORKESTRA HKPD »MATIJA GUBEC« U TAVANKUTU

Tamburaši se iskazali i kao vokalni solisti

Vidan je napredak ovog sastava, a njihov voditelj Stipan Jaramazović kaže kako su članovi orkestra sada spremniji i na neke ozbiljnije glazbene izazove

Godišnji koncert tamburaškog orkestra Hrvatskog kulturno-umjetničkog društva »Matija Gubec« iz Tavan-kuta okupio je u subotu, 31. listopada, brojne ljubitelje tamburaške glazbe u mjesnom Domu kulture. Dvanaestorica mladih tamburaša izveli su šarolik repertoar pjesama, među kojima su se mogle čuti neke poznate skladbe etno žanra, preko starogradske pjesme do složenijih tamburaških izvedbi. Stručni voditelj orkestra *Stipan Jaramazović* izrazio je zadovoljstvo što su tavančanski tamburaši, s kojima radi od 2001. godine, pokazali znatan napredak i u glazbenom smislu prilično sazreli, što je publika imala prigodu i čuti na ovom koncertu.

»Ove smo se godine potrudili da program koncerta bude malo drukčiji nego prošle godine. Bilo je više instrumentalna, i to ne samo narodnih plesova, već i skladbi iz svijeta, poput 'španjolske igre' i 'sirtakija'. Pjesme koje su izvedene birane su na specifični način. Naime, rekao sam tamburašima da sami izaberu pjesme koje se mogu izvesti uz tamburaški orkestar, a osim toga, odlučio sam da svaki od njih i otpjeva pjesmu koju je predložio za repertoar koncerta, što do sada nikada nismo prakticirali. Razlog tomu je što sam želio

Dvanaestorica tamburaša – šarolik repertoar pjesama

napraviti promjenu u smislu da se nastup ne svodi uvijek na isti zvuk i na jednog vokalnog izvođača, jer je potrebno unijeti malo raznolikosti. Tako sam prvi put ove godine uspio od tamburaša dobiti vokalne soliste, što je možda i njihov najveći napredak u proteklih godinu dana i zbog toga mi je izuzetno drago. To je prije svega uspjeh za mene, jer je dosadašnje iskustvo u radu s ovim orkestrom bilo da sam teško uspijevao od tamburaša učiniti prateće vokale, a kamoli soliste«, naglašava Stipan Jaramazović, te dodaje kako je i glede sviranja učinjen korak naprijed, pa su članovi ta-

vankutskog tamburaškog orkestra sada spremniji i na neke ozbiljnije glazbene izazove.

Uspješnoj izvedbi tamburaških skladbi također je pridonijelo i odgovarajuće ozvučenje, što je, navodi Jaramazović, osiguralo kvalitetan zvuk, neophodan za potpuni glazbeni ugođaj.

Pjevačko umijeće je osim tamburaša i dugogodišnjeg vokalnog solista orkestra *Borisa Godara*, po prvi put predstavila i mlada gimnazijalka *Bernadica Vojnić Mijatov*, otpjevavši nekoliko pjesama koje je publika nagradila velikim pljeskom.

Stipan Jaramazović ističe kako će rad s talentiranim mladima, koji nisu članovi orkestra, nastaviti i u buduću, te da je već sasvim izvjesno da će se još neke nove 'vokalne snage' pojaviti uz orkestar u sljedećim godinama i na taj način pridonijeti raznolikosti tamburaških izvedbi na koncertima.

Zadovoljstvo publike ali i samih izvođača koncertom svakako je rezultat višegodišnjeg truda i rada, što traži pokatkad i određena odricanja, prije svega od slobodnog vremena kojeg je, kaže Jaramazović, vrlo često teško naći. Brojne obveze omogućuju probe orkestra svega jedanput tjedno, što je vrlo malo za pripremu ovakvog koncerta, za koji je trebalo pripremiti nove note i aranžmane što, naglašava, predstavlja veliki posao. No unatoč tome, vrijedni i talentirani prsti tamburaša skupa s iskusnim voditeljem, uspjeli su »odraditi posao kako spada« i pokazati na svom godišnjem koncertu koliko im tamburica znači.

Tamburica također krasi i sliku od slame koju je tom prigodom Stipanu Jaramazoviću u znak zahvalnosti za rad s tamburaškim orkestrom uručio predsjednik HKPD »Matija Gubec« *Ladislav Suknović*.

Marija Matković

SMOTRA UČENIČKIH ZADRUGA U PULI

Učenici iz Tavančute prikazali svoje umijeće

Smotra učeničkih zadruga na državnoj razini u Republici Hrvatskoj bila je sjajna prigoda da predstavnici tavančutske Osnovne škole »Matija Gubec« posjete matičnu zemlju. Cilj trodnevne smotre održane prošloga tjedna u Puli je poticanje rada u obliku poduzetništva kod djece. Osim djece iz Tavančute u Puli su bila djeca i iz Mađarske, Slovenije i Bosne i Hercegovine.

Iako nisu sudjelovala na smotri, djeca iz Vojvodine prikazala su kao gosti ono po čemu je škola »Matija Gubec« poznata, a to je rad sa

slamom.

»Kako smo sudjelovali kao gosti, samo smo izlagali naše umijeće, dok su ostale učeničke zadruge trebale obrazlagati svoje radove, što se ocjenjivalo. Rad sa slamom u Hrvatskoj privlači pozornost, jer načina na koji mi to radimo tamo nema«, istaknula je ravnateljica OŠ »Matija Gubec« *Stanislava Stantić Prčić*.

Svaka škola je prikazala djelatnosti koje su autentične za kraj iz kojeg dolaze.

»Recimo, zadruga iz Krapine je prikazala bavljenje pčelama i

medom, iz Kaštel Lukšića rad s maslinama i maslinovim uljem, a škola iz Dalja proizvodnju jagoda. Svake godine je druga škola domaćin smotre, a ove je to bila škola iz Vodnjana. Od pratećih programa bile su postavljene izložbe, djeca su išla na izlete i sudjelovala u večernjim programima. Škola »Matija Gubec« na ovoj smotri gostovala je i ranijih godina, a na ovoj, 21. po redu, ponovila se prilika za uspostavljanje novih kontakata s drugim školama iz Hrvatske«, zaključila je *Stanislava Stantić Prčić*.

S. Jurić

JP PTT NE ZANIMA KUPOVINA RADNOG PROSTORA U SONTI

Čudni kriteriji ocjene rentabilnosti

Zgrada u kojoj u Sonti već dulji niz godina radi služba JP PTT prometa u katastrofalnom je stanju. Dvije šalterske radnice i dvojica listonoša dijele sa strankama oko 24 četvorna metra »životnog« prostora. Zgrada je sklona rušenju, napukline u zidovima i stropu djeluju prijeteće. U prostoriji ne postoji niti minimum uvjeta higijenskih standarda, poput priključka na vodovod, ili sanitarnog čvora.

Još prije nekoliko godina od strane SO Apatin pokrenuta je inicijativa za zamjenu ove zgrade za stotinjak metara udaljen objekt u vlasništvu TP »Sonta promet« DP Sonta. Ovo je poduzeće trenutno u procesu likvidacije, a aukcijska prodaja imovine bit će održana u prosincu. U navedenom objektu, iako ni do danas nije reguliran imovinsko-pravni status, instalirana je seoska telefonska centrala, a 2000. godine na teret MZ Sonta obavljena je i adaptacija, koja je seoski proračun opteretila s 520.000 dinara. Čelništvo MZ Sonta u srpnju ove godine izvijestilo je o postojećem stanju Direkciju za pravne poslove JP PTT prometa Srbija, te predložilo pronalaženje rješenja za

Zgrada »Sonta promet«

ovaj problem, kako bi se izbjegla mogućnost zatvaranja sončanske pošte od strane nadležnih inspekcijских tijela. Već nakon nekoliko dana iz Beograda, od strane Direkcije za poštansku mrežu, MZ Sonta je obaviještena da: »S obzirom da pošta 25264 Sonta posluje nerentabilno i da programom poslovanja i planom nabava JP PTT prometa 'Srbija' u 2009. godini nisu predviđena sredstva za ovu namjenu, Direkcija za poštansku mrežu nije suglasna s kupovinom predmetnog objekta«.

U isto vrijeme naloženo je RJ PS »Sombor« poduzimanje neophodnih aktivnosti u pronalaženju novog poslovnog prostora u zakup, jer je prostor u kojem trenutno funkcionira navedena pošta u lošem stanju i prije-

ti joj zatvaranje. RJ PS »Sombor« uzda se u punu suradnju lokalne uprave glede rješavanja navedenog problema. Na taj je način vruć krumpir prebačen Mjesnoj zajednici Sonta i Općini Apatin. Ukoliko bi htjeli spriječiti zatvaranje pošte u Sonti, pitanje poslovnog prostora morali bi same riješiti, najvjerojatnije kupovinom objekta »Sonta prometa«, a onda taj prostor izdati u zakup JP PTT prometa »Srbija«.

Ovakvo ponašanje JP PTT nije usamljeno, postaje praksa u poslovanju svih monopolskih institucija. Pitanje koje se neizbježno nameće je: Kako može biti nerentabilna pošta u selu s 5000 žitelja, pogotovo ukoliko, poput Sonte, osim njihovih šaltera, nema više niti jednog uplatno-isplasnog mjesta, a s druge strane, ista institucija povremeno nam putem elektroničkih medija servira reportaže o otvaranju svojih objekata u selima s pedesetak kućanstava?

Ivan Andrašić

IN MEMORIAM

Marko Bačlija

27. travnja 1914. - 29. listopada 2009.

U Novom Sadu je 29. listopada 2009. godine, u 96. godini, prestalo kucati srce Marka Bačlije, odvjetnika u mirovini, dugogodišnjeg dužnosnika u pravobranilaštvu i gospodarstvu Vojvodine, te najstarijeg člana Pučke kasine u koju se učlanio još 1933. godine.

Starije generacije Marka Bačliju prije svega pamte kao gradonačelnika Subotice od 1948. do 1952. godine.

Rođen je u Subotici 1914. godine, u Petom kvartu. Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Subotici 1937. Iako je skoro cijeli radni vijek bio na različitim dužnostima u vlasti, nikad nije bio član Partije. Nakon Drugog svjetskog rata postavio je građanske temelje upravne i izvršne vlasti u gradskoj upravi grada Subotice. Pokretač je inicijativa za osnivanje niza industrijskih i drugih poduzeća u Subotici, kao što su »29. novembar«, »Mlekara«, PD »Zobnatica«, ZOO vrta na Paliću i drugih. Idejni je začetnik izgradnje jedne od najljepših ljetnih pozornica u Europi, one na Paliću. Od 1952. godine živi u Novom Sadu, gdje je zadužen za osnivanje Javnog pravobraniteljstva Vojvodine, na čijem je čelu 5 godina. Godine 1957. izabran je za direktora Pokrajinskog zavoda za društveno i privredno planiranje, gdje radi osam godina, nakon toga postaje zastupnik u pokrajinskoj skupštini 4 godine, a idućih 6 godina do mirovine provodi kao predsjednik Privrednog savjeta. U mirovini je od 1974. godine.

U aktivnosti hrvatske zajednice uključio se veoma rano. Njegova je generacija u Subotici osnovala predratno Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo »Matija Gubec«, a u Pučku kasinu počeo je odlaziti 1933. godine, kao student. Bilo je to mjesto gdje su se tada okupljali svjesni Hrvati, radi zabave, ali i radi političkog djelovanja. Upravo je zbog toga Pučka kasina i zabranjena ulaskom mađarskih trupa 1941. godine, a nisu joj bile sklone niti komunističke vlasti.

Posljednji put u javnosti Marko Bačlija se pojavio u kolovozu ove godine, u prigodi proslave 60. obljetnice osnutka ZOO vrta na Paliću. Tada je i govorio s govornice Velike vijećnice Gradske kuće. Posljednji put za medije je govorio u prosincu 2008. godine, kada je dao intervju Hrvatskoj riječi.

Pokopan je na Kerskom groblju u Subotici.

Z. Perušić

SASTANAK DELEGACIJE HKPD »TOMISLAV« I PREDSEDNIKA OPĆINE STARA PAZOVA

Gradit će se »Naša kuća«

Predsjednik Općine Stara Pazova Goran Jović primio je izaslanstvo Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva »Tomislav« iz Golubina. Na sastanku je bilo riječi o realizaciji projekta »Naša kuća«, tj. izgradnje hrvatskog doma u Golubincima. Projekt »Naša kuća« je usvojen kod Pokrajinskog fonda za kapi-

talna ulaganja. Razgovarano je o prijedlogu Pokrajinskog fonda da lokalna samouprava, tj. Općina Stara Pazova preuzme izradu tender-ske dokumentacije i javne nabave te izbor izvođača radova. Općina Stara Pazova sudjelovat će u izgradnji hrvatskog doma s jednom petinom potrebnih sredstava. U izaslanstvu HKPD-a »Tomislav« bili su Mato Groznica, Vlado Čačić i Ivan Radoš. Predsjednik Goran Jović upoznao je članove HKPD-a »Tomislav« o uspostavljanje suradnje Općine Stara Pazova s Vukovarsko-srijemskom županijom.

I. R.

HOĆE LI PRORAČUN OPĆINE APATIN BITI TEŽI ZA 1.200.000 EURA

Pivovara mijenja vlasnika

Londonski CVC Capital Partners kupio pivovare InBev u središnjoj Europi, među njima je i Apatinska pivara * Ugovor o kupoprodaji potpisan, očekuje se da sve transakcije budu dovršene do siječnja 2010. godine

Piše: Ivan Andrašić

Apatince je ovih dana prilično iznenadila vijest o prodaji »njihove« pivovare. Putem medija doznali su kako je ovaj gospodarski gigant gradića na Dunavu promijenio vlasnika. Kompanije InBev i CVC kapital partners potpisale su ugovor o kupoprodaji svih pivovara u središnjoj Europi, među kojima je i apatinska, po ukupnoj cijeni od 2,23 milijarde dolara.

Prema priopćenjima ovih kompanija, završetak prodaje i svih transakcija vezanih uz to očekuje se do siječnja 2010. godine. Po međusobnom sporazumu, ukoliko CVC jednoga dana ove pivovare bude želio prodati, InBev će imati pravo prvokupa. Po izjavi šefa CVC-a za središnju i istočnu Europu *Ištvana Sekea*, kupovina predmetnih pivovara prva je investicija ovoga konzorcija u regiji, a ambicije su postizanje leaderske pozicije u proizvodnji i prodaji piva u ovom dijelu Staroga kontinenta.

Isto tako CVC ne planira nikakve promjene u poslovanju Apatinske pivare, niti brendova koji se proizvode u Srbiji. Apatinska pivara danas ima 900 uposlenika. Od 2003. godine postala je dijelom belgijske grupacije InBev, koja se naknadno ujedinila s najvećom industrijom piva na svijetu, američkom kompanijom Anheuser-Bush i tako nastaje korporacija Anheuser-Bush-InBev.

U razvoj Apatinske pivare do sada je uloženo oko 120 milijuna

eura. Nositelj je priznanja za najbolje rezultate među 23 pivovare srednje i istočne Europe za prošlu godinu. Po pisanju belgijskoga lista »Le Soar« u ovoj korporaciji o prodaji imovine u srednjoj Europi, uključujući i Apatinsku pivaru, razmišljalo se još ljetos. Taj dnevnik navodi kako bi belgijska kompanija tu aktivnu prodala kao cjelinu koja bi obuhvatila pivovare u Češkoj, Mađarskoj, Bugarskoj, Rumunjskoj, Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori. U Srbiji Anheuser-Bush-InBev posjeduje Apatinsku pivaru, u Hrvatskoj Zagrebačku pivovaru, u Crnoj Gori Nikšićku pivaru, a u Češkoj Pivovare Staropramenj. Mogućnost da AB InBev proda sve svoje pivovare u srednjoj Europi zvučala je primamljivo, prije svega, za nizozemski Heineken, smatrali su brojni poznavatelji stanja u industriji piva. Na njihovo iznenađenje, potkraj listopada objavljena je vijest o kupovini ovih pivovara od strane CVC-a. CVC Capital Partners je globalna financijska, konzultantska i investicijska kompanija, osnovana 1981. godine. CVC Fond posjeduje 51 kompaniju širom svijeta koje zajedno ostvaruju godišnju prodaju od oko 88 milijardi eura. Uposlenici Apatinske pivare od ove transakcije ne očekuju nikakve promjene glede svojega statusa, a čelnici lokalne zajednice nadaju se priljevu od oko 1.200.000 eura u općinski proračun.

Vodeći na tržištu

Apatinska pivara osnovana je 1756. godine i spada u najstarije pivovare u Srbiji. Sudjelovanje ove pivovare u sveukupnom tržištu piva u Srbiji iznosi približno 50 posto, sa stabilnim godišnjim rastom i kapacitetom proizvodnje od 4.500.000 hl piva godišnje. Ponudu proizvoda Apatinske pivare čine piva visoke kvalitete: Jelen pivo, Pils, Beck's, Nikšićko pivo, Apatinsko pivo, Stella Artois i Löwenbräu. Apatinska pivara, najveći proizvođač piva u Srbiji, nakon privatizacije u prosincu 2003. godine postala je članica kompanije InBev. Povezivanjem s ovako jakom kompanijom otvorilo se novo poglavlje razvoja i prosperiteta pivovare. Kompanija InBev, najveći svjetski proizvođač piva, zauzima leadersku poziciju na tržištima Amerike, Europe i Azije, a njeni brendovi vodeća mesta na više od 20 ključnih tržišta piva širom svijeta. Sjedište kompanije je u Belgiji, a njeno podrijetlo datira još iz 1366. godine.

Prijelomni trenutak

Prijelomni trenutak u razvoju Apatinske pivare bila je njezina privatizacija, započeta 1991. godine, koja je u prosincu 2003. godine rezultirala strateškim partnerstvom s vodećom belgijskom pivovarskom kompanijom Interbrew. Od tada apatinsko »pivovarsko ludilo« puni stranice domaćega i inozemnoga tiska. Uposlenici, mali dioničari, preko noći postaju bogataši. Za svoje dionice dobivaju od nekoliko desetina do nekoliko stotina tisuća, a poneke obitelji s više uposlenih članova obitelji u ovom poduzeću čak i iznose koji su prelazili milijun eura. Nažalost, gotovo nitko ovaj novac nije uložio u gospodarstvo, većina je utrošena za izgradnju ili kupovinu luksuznih stambenih jedinica i skupih automobila. U Apatinu danas nema ni traga »pivovarskom ludilu«, o velikom novcu svjedoče još samo preostali luksuzni automobili na ulicama.

SURADNJA SOMBORA I NJEMAČKE POKRAJINE BADEN-VITEMBERG

Njemački jezik za buduće učitelje

Predstavnici njemačke Fondacije za kulturu podunavskih Nijemaca pokrajine Baden-Vitemberg, upravni direktor dr. *Eugen Krist* i predsjednik Izvršnog odbora *Hans Bersteher*, posjetili su u petak, 30. listopada, Sombor, a u lokalnoj samoupravi razgovarali sa zamjenikom predsjednika Skupštine grada *Zoranom Milerom*.

Gosti iz Njemačke prihvatili su inicijativu grada o potpori projektu koji bi omogućio dodatnu edukaciju studenata Pedagoškog fakulteta za osposobljavanje budućih učitelja, koji bi držali nastavu njemačkog jezika za početnike, odnosno učenike nižih razreda osnovne škole.

Planira se i dvojezična predstava u kazalištu: sa sastanka u Županiji

Na sastanku u Somboru bilo je riječi i o postavljanju na scenu somborskog kazališta jedne dvojezične predstave. U predstavi bi trebali igrati glumci somborskog kazališnog ansambla uz podršku kolega iz dramskog instituta pokrajine Baden-Vitemberg.

Zoran Miler je istaknuo kako je u tijeku prikupljanje podataka o slobodnim gospodarskim kapacitetima na somborskom području, a nakon objedinjavanja tih podataka partnerima iz pokrajine Baden-Vitemberg bit će dostavljena kompletirana informacija kao ponuda za zainteresirane ulagače.

Z. G.

Dan Srijemaca u Požegi

Golubinci su, kao i sva mješta u Srijemu, za vrijeme masovnog egzodusa Hrvata devedesetih godina prošlog stoljeća proživjeli svoju patnju, ali su se Hrvati u tom najvećem srijemskom selu u dovoljnom broju uspjeli održati te se i danas među njima osjeća snažan hrvatski duh.

Ono što se ne smije zaboraviti jest činjenica da su golubinački Hrvati opstali i preživjeli dva zadnja burna desetljeća, kao i prethodnih pet stoljeća (od kako je osnovano njihovo mjesto) zahvaljujući, između ostalog, i postojanju svog kulturno-prosvjetnog društva koje svoj rad zasniva na očuvanju posebnosti hrvatskog naroda na tim prostorima, u zajednici s cjelokupnim hrvatskim narodom i ostalim etničkim grupama koje uvažavaju njihov etnički identitet.

To svoje bogato tradicijsko naslijeđe, kao jedan od brojnih kamenčića u bogatom mozaiku hrvatske kulture i tradicije, pokazali su prošle subote Golubinčani na kulturno-kulinarско-sportskoj manifestaciji »Dan Srijemaca u Požegi«, u organizaciji Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata i pod pokroviteljstvom Grada Požege, koji je ujedno i suorganizator manifestacije.

SRIJEMSKA SVINJOKOLJA

Ovaj drugi po redu »Dan Srijemaca u Požegi« započeo je u ranim jutarnjim satima 31. listopada organizacijom tradicionalne »Srijemske svinjokolje« u prostorijama starog Vatrogasnog doma u Požegi. Ta manifestacija za Srijemce, bez ikakvog pretjerivanja, znači povratak izvorištima kolektivne svijesti, jer je svaki korak do konačnog užitka u neposredno pripremljenim jelima i onim odnjegovanim sušenjem, dimljenjem i drugim prakonzervatorskim postupcima, precizno obredno definiran i kodificiran, a samo se u nijansama razlikuje od mjesta do mjesta. Željeći postići i izvorni ambijent svojstven svinjokolji, Srijemci su dvorište požeškog Vatrogasnog doma

»pretvorili« u tradicionalno srijemsko »guvno«, ukrašeno kukuruzovinom, bundevama, originalnim drvenim »remom«, koritom za šurenje svinja i ostalim alatima koji su se tradicionalno upotrebljavali pri svinjokolji.

U radnom dijelu srijemskog običaja svinjokolje spremale su se nadaleko poznate srijemske delicije (rezalo meso, topili čvarci,

pravili švargli, krvavice i kobasice...), a sudjelovale su ekipe iz gotovo svih zavičajnih klubova širom Hrvatske, dok je domaćin ove godine bio Zavičajni klub Golubinčana.

SVEČANI KONCERT

Središnji događaj »Dana Srijemaca u Požegi«, manifestacije koja kroz

brojna kulturna događanja čuva duhovni, nacionalni i kulturološki identitet Srijemaca te kroz međusobne susrete iseljenih Srijemaca i onih koji su u njemu ostali živjeti iskazuje trajno zajedništvo Srijemaca ma gdje bili, bio je cjelovečernji nastup HKPD-a »Tomislav« iz Golubinaca u Gradskom kazalištu u Požegi.

Na početku svečanog koncerta goste je u ime organizatora pozdravio *Mato Jurić*, predsjednik Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, izrazivši zadovoljstvo što je ova tradicionalna manifestacija odavno prerasla okvire općina i županija i postala sinonim ljubavi Hrvata prema svojoj domovini.

Gradonačelnik Požege i zastupnik u Hrvatskom saboru *Zdravko Ronko* rekao je kako je ovom manifestacijom odaslan snažna poruka svim Hrvatima izvan domovine da nisu zaboravljeni, da Hrvatska stoji iza njih i da će im biti stalna potpora, te da je hrvatska tradicijska kultura glavni most i poveznica svih osobitosti koje su se stoljećima razvijale i pokazivale svu ljepotu i raskoš hrvatske kulture. Saborski zastupnik i kandidat za predsjednika Republike Hrvatske prof. dr. *Ivo Josipović*, kao poseban gost manifestacije »Dan Srijemaca u Požegi«, uputio je svoje pozdrave svim Hrvatima u Republici Srbiji i pružio punu potporu hrvatskoj manjinskoj zajednici u čuvanju svoga identiteta te posebno ustvrdio važnost u čuvanju bogate kulturne baštine, tradicije i običaja koji su vojvodanske Hrvate obilježili kao narod.

Manifestacija je završena u kasnim noćnim satima, a Srijemci nisu krili zadovoljstvo jer su još jednom uspjeli pokazati svo bogatstvo svoje kulture i tradicije, običaja koje su generacijama stvarali i njegovali u burnim stoljećima provedenim u širokoj srijemskoj ravni i koji su ostavili dubok, neizbrisiv trag u širokoj lepezi hrvatske kulture.

Zlatko Žužić

Nastup HKPD »Tomislav« iz Golubinaca

HKPD »Tomislav« iz Golubinaca

Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo »Tomislav« iz Golubinaca, iz vojvodanskog dijela Srijema, baštini je, nastavljač i pravni sljedbenik aktivnosti bivših hrvatskih kulturno-prosvjetnih društava »Josip Jelačić« i »Vladimir Nazor«. Oba društva podijelila su tragičnu sudbinu svoga Srijema, koji je stoljećima stajao na vjetrometini zbivanja i kojem povijesna sudbina nije bila naklonjena, te su brisani iz registra, a ovo društvo prihvatilo je kontinuitet njihovih aktivnosti.

HKPD »Tomislav« osnovan je pod tim novim imenom 2002. godine i trenutačno okuplja preko stotinu aktivnih članova, koji svoju aktivnost provode kroz dva tamburaška zbora (dječji i veliki), te kroz dva folklorna sastava. Ono što je možda specifično za ovo društvo jest činjenica da u svom repertoaru, pokraj klasičnih narodnih pjesama, običaja i igara, njeguje i duhovnu glazbu. Tako su nastupali na mnogim festivalima i u crkvama te do sada održali preko 200 koncerata duhovnog sadržaja. Često nastupaju i u Republici Hrvatskoj, a najznačajniji i najveći nastupi bili su na Tjednu Hrvata iz Vojvodine 1998. godine i koncertu »Srijem Hrvatskoj« održanom u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog 2002. godine u Zagrebu.

U ZAGREBU PREDSTAVLJEN PROJEKT »KUĆA A. G. MATOŠA – KULTURNI CENTAR U TOVARNIKU«

Kompleksna kulturna institucija

Cijela je stvar zamišljena kao kompleksna kulturna institucija koja predstavlja ključnu točku oživljavanja Matoševih ostavštine na nacionalnoj razini, ali i kulturno-turistička atrakcija koja s jakim književnim identitetom inicira razvoj kulturno-turističke mikrodestinacije Tovarnika i tog dijela Hrvatske

U Zagrebu je 27. listopada u Preporodnoj dvorani Narodnog doma predstavljen idejni projekt »Kuća A. G. Matoša – kulturni centar u Tovarniku«, čiji temeljni koncept proizlazi iz potrebe predstavljanja i očuvanja velikog bogatstva hrvatske književnosti i kulture kroz ostavštinu jednog od najvećih hrvatskih književnika Antuna Gustava Matoša, rođenog 13. lipnja 1873. u Tovarniku.

ca Asocijacije pomorskih muzeja Mediterana Dragana Lucija Ratković i muzejska savjetnica u Muzeju grada Zagreba i nacionalni korespondent Europskog muzejskog foruma za Hrvatsku Željka Kolveshi.

Voditelj projekta Željko Anić u uvodu je podsjetio kako su oblikovanje idejnog rješenja i njegov temeljni koncept proizašli iz potrebe da se na kreativan, inovativan i održiv način predstavi veliko bogat-

njegova genija i inspiracije u kontekstu Tovarnika, Srijema, Hrvatske i živo je literarno i kulturno središte ovog dijela Hrvatske«, zaključio je Vladović.

PUTOVANJE KROZ MATOŠEV ŽIVOT

Dragana Lucija Ratković upoznala je posjetitelje kako stalni izložbeni postav Kuće A. G. Matoša vodi znatiželjnike na putovanje kroz Matošev život i rad, smješten u umjetnički i društveni kontekst kraja 19. i početak 20. stoljeća u Hrvatskoj i svijetu, te prikazuje njegov utjecaj na oblikovanje hrvatskog kulturnog identiteta, književnosti i umjetnosti u Hrvatskoj uopće, a svojim inovativnim konceptom te otvorenim načinom komunikacije i umjetničkom interpretacijom Kuća A. G. Matoša privlači zaljubljenike u književnost, u Matošev lik i djelo, kulturne turiste, učenike i stručnjake.

Željka Kolveshi govorila je o sastavnicama Kuće A. G. Matoša unutar zidova: »Galerija stalnog

tacijski centar i predstavlja sabirno mjesto na kojemu se skuplja sva pisana i druga građa povezana s temom kulturnog centra, dok je Višenamjenski prostor mjesto za okupljanja, projekcije filmova, konferencije, koncerte, predstave, predavanja i prostor za povremene izložbe. Četvrta sastavnica je Suvenirnica – ponuda i prodaja suvenira Kuće A. G. Matoša koji odražavaju jedinstven vizualni identitet kulturnog centra, zatim slijedi Književni klub kao prostor za razne oblike kreativnog izražavanja posjetitelja školske dobi, održavanje tematskih radionica, radionica pisanja te za produbljivanje znanja o Matošu, pa Administrativni prostor u kojem je sjedište Društva Antuna Gustava Matoša s uredima za zaposlene i konferencijskom dvoranom. Zadnja sastavnica Kuće je Depo knjižnice i arhiva, zapravo vrhunski opremljen prostor namijenjen čuvanju skupljene građe u posebno prilagođenim uvjetima, zaključila je

Željka Kolveshi, uz napomenu kako su sastavnice Kuće A. G.

Sudionici predstavljanja projekta
»Kuća A. G. Matoša – kulturni centar u Tovarniku«

Antun Gustav Matoš je Bunjevac po ocu, učitelju, podrijetlom iz Plavne u Bačkoj, po majci iz Našica je Slavonac, dok je rođenjem Srijemac, a tijekom svog života stvorio je vrlo opsežan opus koji sadrži pjesme, novele, drame, putopise, feljtone, književne, kazališne, glazbene i likovne eseje i kritike, te političke eseje i članke. Za života je Matoš objavio desetak knjiga i knjižica, od kojih su neke poslije zasebno pretiskivane, a skupljene su i u dvama izdanjima njegovih sabranih djela u koje su, uz njih, ušla i sva Matoševa djela neobjavljena u knjigama za njegova života.

KAPITALNI PROJEKT

Ovaj kapitalni projekt predstavili su predsjednik Društva hrvatskih književnika i predsjednik Odbora za uređenje Kuće A. G. Matoša – kulturnog centra u Tovarniku Borben Vladović, voditelj projekta i predsjednik Društva Antuna Gustava Matoša Željko Anić, direktorica Muze d.o.o. i predsjedni-

stvo hrvatske književnosti i kulture kroz ostavštinu jednog od najvećih hrvatskih književnika Antuna Gustava Matoša.

»U cilju postizanja ovoga cilja, »Kuća A. G. Matoša – kulturni centar u Tovarniku« zamišljen je kao kompleksna kulturna institucija koja predstavlja ključnu točku oživljavanja Matoševih ostavštine na nacionalnoj razini, ali i kulturno-turistička atrakcija koja s jakim književnim identitetom inicira razvoj kulturno-turističke mikrodestinacije Tovarnika i tog dijela Hrvatske«, rekao je Anić, dok je Borben Vladović naglasio kako je Kuća dinamična institucija koja svojim holističkim pristupom, raznolikim i bogatim kulturnim i edukativnim sadržajima i programima doprinosi kulturnom razvoju i osnaživanju interdisciplinarnog i interkulturalnog međunarodnog razmjene i suradnje, posebno prekogranične. »Kuća A. G. Matoša na jedinstven i zanimljiv način prikazuje i slavi A. G. Matoša kao nacionalnu književnu figuru, ilustrira raspon

Knjižnica Kuće A. G. Matoša

postava – uvodi posjetitelje u svijet A. G. Matoša kroz suvremenu umjetničku interpretaciju njegovih djela i misli u sljedećim tematskim jedinicama: Srijem, Tovarnik, Matoševa rodna kuća, Peron, Zagreb, Beograd, Pariz, Matoševa smrt i Matoš danas. Druga sastavnica je Knjižnica i čitaonica u kojoj se prikupljaju, izlažu i posuđuju izdanja hrvatske i svjetske književnosti, a posjetitelji imaju otvoren pristup knjigama, časopisima i drugim izdanjima. Treća cjelina je Spomenička knjižnica i dokumen-

Matoša izvan zidova manifestacija Matoševi dani, Sajam pisane riječi u Srijemu, tematska ruta Matošev Tovarnik i Tradicionalno srijemsko imanje.

Pokrovitelj projekta »Kuća A. G. Matoša – kulturni centar u Tovarniku« je Vlada Republike Hrvatske i Grad Zagreb, a sponzori su Vukovarsko – srijemska županija, Općina Tovarnik, Hrvatske šume, Agro – Tovarnik, HEP i Adris grupa.

Zlatko Žužić

Od Bune i Senja do Baje i Gare

Tijekom boravka u nekada hrvatskim mjestima današnje južne Mađarske, članovi i pristaše DSHV-a posjetili Bunjevačku zavičajnu kuću i Muzej u Baji, te u Gari otkrili spomen-ploču postavljenu na lijevoj (bunjevačkoj) strani unutarnjeg dijela crkve

Skupina članova i pristaša Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini boravila je u Baji i Gari, u Republici Mađarskoj, na jednodnevnom izletu. Bio je to treći i završni dio projekta »Stazama Bunjevaca«, koji je započeo prije dvije godine posjetom mjestima Buna i Blagaj u Republici Bosni i Hercegovini, te prošle godine Senju u Republici Hrvatskoj.

Gosti su, tijekom izleta u subotu, 24. listopada, posjetili Bunjevačku zavičajnu kuću, koja se nalazi na periferiji Baje. Dočekali su ih i zaželjeli im dobrodošlicu ravnatelj škole i predsjednik Saveza Hrvata u Mađarskoj *Joso Ostrogonac* i predsjednica Bačko-kiškunskog ogranka SHM-a *Angela Šokac*. Zavičajna kuća izgrađena je u tradicionalnom stilu, pokrivena

trskom i u njoj se nalaze eksponati koji su nekada bili u uporabi kod Bunjevaca. Nekada je bila vlasništvo obitelji *Šokčević*, a sada o njoj skrbi Muzej grada Baje.

Nakon toga, gosti su posjetili Muzej u Baji, gdje im je ravnateljica *Zsuzsanna Merk* govorila o stalnom postavu, a potom je hrvatski književnik i počasni konzul iz Mađarske dr. *Mijo Karagić*, održao predavanje na temu o Bunjevcima na prostorima Bačke.

Istoga dana poslijepodne, prigodom proslave 275 godina od izgradnje mjesne crkve, služena je svečana sveta misa na hrvatskom jeziku u selu Gara. Misu je predvodio vlč. *Nikola Vismeg* iz Bácszentgyörgya. Misi su, osim gostiju iz Vojvodine, nazočili i predsjednik Hrvatske državne samouprave *Mišo Hepp*, inače

Petar Kuntić, Zsuzsanna Merk i Joso Ostrogonac

Bunjevačka zavičajna kuća

rođen u Gari, generalna konzulica Republike Hrvatske u Pečuhu *Ljiljana Pancirov*, predsjednik Hrvatske manjinske samouprave iz Gare *Stipan Krekić*, te vjernici iz sela, mahom starije dobi.

Nakon svete mise otkrivena je spomen-ploča s natpisom: »Bože nebeski, čuvaj nas kao zjenicu oka. Učini da i u budućnosti budemo dostojni Tvoje milosti i ljubavi«. Spomen-ploča postavljena je na lijevoj (bunjevačkoj) strani unutarnjeg dijela crkve.

Crkva u Gari spominje se u spisima već 1290. godine. Nekoliko je puta tijekom svoje povijesti bila rušena, tako da nema točnih podataka o tome gdje se nalazila. Doseljeni Bunjevci, koje je na ove prostore doveo fratar *Luka*, sagradili su crkvu 1735. godine

Nakon svete mise u Domu kulture održan je prigodan kulturno-umjetnički program s nastupom KUD-a »Ladislav Matušek« iz Kukinja.

I. Budinčević

U crkvi

Dr. Mijo Karagić

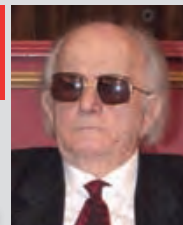

Ulazak u muzej

Mišo Hepp je otkrio spomen ploču

KRONOLOGIJA OD 7. DO 13. STUDENOGA 2009.

7. STUDENOGA 1730.

U Bolonji je umro *Luigi Ferdinando Marsili*, polihistor, diplomat, general austrijske vojske. Kao čelnik visoke državne komisije za razgraničenje s Osmanlijskim Carstvom 1699.-1701., utjecao je i na sudbinu ovamo doseljenoga slavenskog življa, među njima i Bunjevaca Hrvata. U suradnji s *Petrom Riterom Vitezovićem* prikupio je bogatu građu o povijesti ovih krajeva. Rođen je 28. srpnja 1658.

7. STUDENOGA 1788.

Gradski činovnik *Ferdinand Berger* je od 1779. do 1788. neprekidno obavljao prijam i predaju pisama, te se može smatrati prvim poštaram Subotice. Pošiljke iz Subotice, a

također iz Sombora, prenosio je konjanik ponedjeljkom i petkom. Za odlazak i povratak tijekom zime je primao 24, a u ljetnim mjesecima 17 krajcara. Zimska tarifa je na današnji dan 1788. povećana na jednu forintu.

8. STUDENOGA 1861.

Poslije ukidanja ustavnog života, te Vojvodstva Srpskog i Tamiškog Banata, general i grof *Móricz Pálfi* naimenovan je za građanskog i vojnog guvernera Ugarske i čelnika Kraljevskog namjesništva. U Bačkoj županiji naimenovan je također novi časnički zbor; ograničena je sloboda tiska. Subotica biva podvrgnuta jurisdikciji županije, a njen novi guverner je i kraljevski povjerenik *Augustin Pijuković*. Privremeni prvi čovjek vlasti Subotice je *Ivan János Mukić*.

8. STUDENOGA 1918.

Na povratku iz Beograda u Peštu predsjednik Republike Mađarske grof *Mihály Károlyi* rekao je pri-

godom dočeka na subotičkom željezničkom kolodvoru da mu je francuski maršal *Louis Franchet d'Espèrey* predao uvjete za primirje, od kojih je najznakovitiji zahtjev da se mađarske vojne postrojbe evakuiraju iz ovih krajeva na liniji Subotica-Baja-Pečuh.

8. STUDENOGA 1955.

Umro je *Artúr Munk*, prozaik. Kao liječnik sudjelovao je u spašavanju preživjelih brodolomnika s *Titanica*. U romanima je iskazao profinjeni sluh za socijalne probleme svoga vremena. S *Gézom Csáthom* i *Emilom Havasom* koautor je romana »Repülő Vucsidol«, koji je u prijevodu *Roberta G. Tillya* objavljen pod naslovom »Leteći Vučidol«. Od ostalih romana najpoznatiji mu je »Nagy káder« (Veliki kadar) i dr.

9. STUDENOGA 1777.

Glavni upravitelj Pečuške prosvjetne oblasti po drugi put je dr. *Stipana Ranića* naimenovao ravnateljem gimnazije, odnosno latinske škole. Nakon godinu dana prestala je s radom, da bi rujna 1783. obnovila svoju djelatnost te radila do srpnja 1789., kada je premještena u Novi Sad. Od 1792., opet u Subotici, ovu školu vodi gradski vijećnik *Bruno Skenderović*.

9. STUDENOGA 1864.

Umro je *László Magyar*, svjetski putnik, geograf. Gimnaziju je učio u Kaloči i Subotici, a pomorsku akademiju u Rijeci. Gotovo dva desetljeća je proučavao krajeve zapadne, središnje i južne Afrike. Objavio je više knjiga putopisa o svojim istraživanjima. Rođen je 13. studenoga 1818.

9. STUDENOGA 1918.

Uspješna akcija začetnika ideje o stvaranju Narodnog odbora Bunjevaca i Srba brzo daje plodove. Gradske ulice, ranije prazne zbog mutnih vremena, odjednom su oživjele. U grad se sliva okolni živalj kolima, pješice, na konjima. I staro i mlado hrli u grad. Policija dozvoljava zbor. U potaji se šiju hrvatske i srpske trobojnice, mladi nose kokarde u nacionalnim bojama. Austrougarska vojska se povlači vlakovima, nose topove,

tenkove, aute, bicikle, konzerve ... jednu bijeli kruh kakvog ni Subotica nije imala.

9. STUDENOGA 1991.

Na glavnom gradskom trgu ispred Gradske kuće otkriven je restaurirani spomenik caru *Jovanu Nenadu Crnom*, koji je podignut 1927., a srušen u prvim danima okupacije travnja 1941. restaurirao ga je subotički kipar *Sava Halugin*.

10. STUDENOGA 1918.

U gostioni »Hungaria« održan je veliki narodni zbor na kojem je izabran Narodni odbor od 40 članova, koji je kasnije proširen. Za predsjednika je izabran veleposjednik i pukovnik u mirovini *Šime Milodanović*, dopredsjednici su bili *Jovan Popović Čata* i *Josip Prčić*. Naknadno su za dopredsjednike izabrani *Vojislav Stanković* i dr. *Fabijan Malagurski*. Usvojena je rezolucija u kojoj se naglašava da bi se položaj Slavena u Ugarskoj riješio sukladno načelima cijelog kulturnog svijeta, po kojima svaki narod ima pravo odrediti svoju sudbinu. Također je odlučeno da se na glavni zbor u Novom Sadu umjesto pet uputi sedam narodnih zastupnika: prečasnici *Blaško Rajčić*, dr. *Jovan Petrović*, dr. *Josip Prčić*, dr. *Stipan Matijević*, dr. *Vladislav Manojlović*, dr. *Josip Vojnić Tunić* i *Toma Tumbas*.

10. STUDENOGA 1946.

Na izborima u subotičkim izbornim kotarima za zastupnike u Ustavotvornoj skupštini Srbije izabrani su: *Lajos Budai*, *Mitar Mijatov*, *Ida Szabó*, *Blaško Stražarković* i *Geza Tikvicki*.

11. STUDENOGA 1918.

Narodni zbor Bunjevaca i Srba u Subotici utemeljio je Narodnu gardu, odnosno stražu, koja u svom sastavu ima i dvije čete, mitraljeski odjel, ispostavu u Šandoru (kasnije Aleksandrovu), te Komandu mjesta i Poštu. Zapovjednik garde je potpukovnik *Milan Viličić*.

11. STUDENOGA 1918.

Na sjednici Legalnog gradskog predstavništva u novu dužnost uveden je vladin povjerenik dr. *Luka*

Pletikosić. Prihvaćene su ostavke dr. *Karolya Biroa* na dužnost gradonačelnika, te glavnog odvjetnika dr. *Joszeffa Kiss*a. Sjednica je bila znakovita i po tome što se na njoj, poslije šezdeset godina prinudne šutnje, po prvi put čula riječ dr. *Stipana Matijevića*, izgovorena na materinskom jeziku ovdašnjih hrvatskih žitelja Bunjevaca.

12. STUDENOGA 1939.

Rođen je *Grgo Bačlija*, pravnik, publicist, književnik, spisatelj. S *Markom Peićem* koautor je »Rečnika bačkih Bunjevaca«, zatim »Imenoslova bačkih Bunjevaca«, te »Narodnih umotvorina bačkih Bunjevaca«. Prve dvije knjige su objavljene suradnjom »Subotičkih novina« i Odjela za književnost i jezik Matice srpske u Novom Sadu.

12. STUDENOGA 1952.

Umro je *Aleksandar Lifka*, pionir kinematografije u srednjoj Europi i u nas. S bratom *Karlom* u Trstu je utemeljio prvo putujuće kino poduzeće. Na svom putu po zemljama Europe, pokraj prikazivanja, snima

filmove, uglavnom dokumentarnog karaktera. U Suboticu dolazi 1908. godine te dvije godine kasnije otvara stalno kino Lifka. Dio dokumentacije A. Lifke čuva beogradska Kinoteka. Rođen je 30. svibnja 1880. u Kronštatu (Brašov) u Rumunjskoj.

13. STUDENOGA 2000.

U povodu 100. obljetnice Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metodija 2000 godina kršćanstva, u subotičkom Gradskom muzeju je otvorena izložba »Franjevačka prisutnost u Subotici – Izbor iz franjevačkog samostana«.

Pokrajinska smotra recitatora na hrvatskom jeziku

SUBOTICA – Osmu po redu, Pokrajinska smotra recitatora na hrvatskom jeziku bit će održana sutra (subota, 7. studenoga) u Gradskoj knjižnici u Subotici. Početak je u 9 sati. Organizator smotre recitatora je Hrvatska čitaonica iz Subotice.

Nakladnička produkcija vojvođanskih Hrvata na Interliberu

ZAGREB – Ovogodišnji, 32. međunarodni sajam knjiga i učila »Interliber 2009.« održava se od 11. do 15. studenoga na Zagrebačkom velesajmu. Na sajmu će nastupiti 230 izlagača iz 10 zemalja. Ovogodišnji »Interliber« neće imati zemlju partnera kao ranijih godina, budući da je Bugarska zbog smjene vlasti otkazala svoj nastup.

I ove godine Hrvatska matica iseljenika priređuje program »Hrvatske knjige izvan Hrvatske« u okviru kojeg će, među ostalim, biti predstavljena i aktualna nakladnička produkcija (knjige, časopisi i druge publikacije) Hrvata iz Vojvodine. U sklopu istog programa bit će održano 13. studenoga i predstavljanje knjige »Vitezovi hrvatskoga jezika u Bačkoj« *Sanje Vulić*, dok će 14. studenoga biti organiziran okrugli stol »Izazovi nakladništva hrvatskih manjina i europska kulturna raznolikost« na kojem će sudjelovati urednik nakladničke djelatnosti NIU »Hrvatska riječ« *Milovan Miković* i ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata *Tomislav Žigmanov*.

U organizaciji »Školske knjige« iz Zagreba »Interliber« će u petak, 13. studenoga, posjetiti učiteljice i nastavnice koje izvode nastavu na hrvatskom jeziku u Vojvodini.

Premijera monodrame »Zašto se muhe lijepe na 'ono'«

OSIJEK – U Hrvatskom narodnom kazalištu u Osijeku prošloga tjedna premijerno je izvedena predstava »Zašto se muhe lijepe na 'ono'«, autorski rad osječke glumice *Mire Perić Kraljik* u režiji *Cvetina Aničića* iz Srijemske Mitrovice, piše Hina.

Riječ je o crnoj komediji u kojoj se progovara o četiri žene, od kojih su tri poznate – *Eva Braun*, *Nadežda Staljin*, *Jovanka Broz*, te o kazališnoj glumici.

»Žene poznatih vladara uvijek su intrigantne i nose sa sobom određenu mistiku, veo tajne, svaka ima 'svoju ladicu s tajnama'«, kazala je poslije predstave autorica djela *Mira Perić Kraljik*, koja je osim ove kazališne monodrame napisala niz drugih djela. Ona je, u jednosatnoj monodrami, odigrala ulogu glumice, kao i uloge ostale tri žene.

Predstava »Zašto se muhe lijepe na 'ono'« otvorila je Malu noćnu scenu osječkog HNK kao dio eksperimentalnog programa, čiji je cilj da se, osim redovitog programa osječke kazališne kuće, na toj pozornici održavaju i predstave, autorska djela glumaca i kulturnih djelatnika.

»Jeans žurka« u »Bunjevačkom kolu«

SUBOTICA – U Velikoj dvorani HKC-a »Bunjevačko kolo« u Subotici će sutra (subota, 7. studenoga) biti održana »Jeans žurka«. Goste će glazbenim repertoarom iz čuvenih 80-ih zabavljati *Igor Terzija* i Potpis Bend. Početak je u 21 sat, a cijena ulaznice je 200 dinara.

Dječja predstava u Tavankutu

TAVANKUT – Dječje kazalište iz Subotice gostovalo je u utorak, 3. studenoga, u Tavankutu s predstavom »James i džinovska breskva«. Predstava je izvedena u dvorani za tjelesni odgoj Osnovne škole

»Matija Gubec«. Tom prigodom dogovoreno je i sljedeće gostovanje glumaca u školi u prosincu, predstavom koja ima blagdansku tematiku.

Retrospektivna izložba Alojzija Kujundžića - Lozana

PALIĆ – Večeras (petak, 6. studenoga) u prostorijama ogranka Gradske knjižnice na Paliću otvara se retrospektivna izložba portreta i graver-skih radova *Alojzija Kujundžića - Lozana*, u povodu 50 godina rada. Izložbu će otvoriti slikari *István Török* i *Šime Peić Tukuljac*. Početak je u 19 sati. Izložba će biti otvorena do 27. studenoga.

Zajedničko kandidiranje stećaka

SARAJEVO – Ministri kulture Hrvatske, Srbije i Crne Gore *Božo Biškupić*, *Nebojša Bradić* i *Branislav Mićunović* te ministar civilnih poslova BiH *Sredoje Nović* potpisali su u ponedjeljak u Sarajevu pismo namjere kojim su potvrdili spremnost i početak priprema za zajedničko nominiranje stećaka za uvrštenje na UNESCO-ov popis svjetske kulturne baštine, piše Hina.

Četvorica ministara svojim su potpisima na taj dokument odredili aktivnosti, rokove i nositelje tih aktivnosti potrebnih za pripremu dokumentacije kakvu traži UNESCO da bi razmatrao uvrštenje srednjovjekovnih nadgrobničkih spomenika, što se nalaze u državama u regiji, na popis materijalnih kulturnih dobara važnih za cijeli svijet.

Najveći broj stećaka je u Bosni i Hercegovini i procjenjuje se da ih je više od 66.000, oko 4000 je u Hrvatskoj te oko 6000 u Srbiji i 3000 u Crnoj Gori.

Hrvatski ministar Božo Biškupić je istaknuo kako je skrb o kulturnoj baštini zajednička obveza, a ne tek rezultat dobre volje, jer je ta baština tek »posuđena« od budućih generacija.

Srbijanski, crnogorski i bosansko-hercegovački ministri također su potvrdili spremnost na daljnju regionalnu suradnju u području kulture, uključivo i zajedničku zaštitu kulturnog naslijeđa.

»Ovakvi projekti mogu zbližavati zemlje i u brojnim drugim inicijativama«, kazao je srbijanski ministar kulture *Nebojša Bradić*.

Nakon potpisivanja pisma namjere hrvatski ministar Biškupić sastao se sa srbijanskim ministrom Bradićem, s kojim je razgovarao o povratu kulturnih dobara, priopćeno je iz Ministarstva kulture. Biškupić je ocijenio da su učinjeni veliki pomaci na povratu, izložio probleme koji još uvijek na tom planu postoje te izrazio želju da se taj proces što prije okonča.

MR. KREŠIMIR BUŠIĆ IZ VUKOVARA ODRŽAO PREDAVANJE U SUBOTICI

Istaknuta uloga bačkih Hrvata Bunjevaca između dva svjetska rata

Sudjelovanje političke i kulturne elite Hrvata Bunjevaca u integracijskim procesima hrvatske zajednice u Bačkoj između dva svjetska rata veliko je i značajno. Potvrda toga je i članstvo *Blaška Rajića*, jednog od vodećih prvaka hrvatske zajednice u međuratnom razdoblju, u Narodnom vijeću Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu tijekom osnivanja Kraljevine SHS 1918. godine – istaknuo je, među ostalim, magistar znanosti *Krešimir Bušić* iz Vukovara, koji je u prošli četvrtak u Plavoj dvorani Gradske kuće predstavio svoju magistarsku radnju koju je obranio prije četiri godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Ona nosi naziv »Društveno, kulturno i političko organiziranje bačkih Hrvata Bunjevaca od 1918. do 1941.: uloga bunjevačke elite u procesu nacionalne integracije i modernizacije hrvatske zajednice u Bačkoj«.

Prema mr. Bušiću, kada se govori o hrvatskim nacionalno-integracijskim procesima u razdoblju od 1918. do 1941., mogu se prepoznati četiri faze. Prva je početna integracijsko-jugoslavenska, zatim prijelazna ili organizacijsko-stabilizacijska, središnja ili kultur-

no-integracijska faza i završna ili nacionalno-integracijska faza.

Prva faza u to vrijeme ide iz dva pravca: iz Zagreba i Beograda. »Vodeće hrvatske elite na čelu s Blaškom Rajićem i kasnije biskupom Budanovićem i drugim uglednim građanskim intelektualcima, prvu nacionalnu integraciju pokušavaju provesti preko Zagreba. Blaško Rajić, kao jedan od vodećih prvaka hrvatske zajednice u međuratnom razdoblju, bio je u Zagrebu na proglašenju Države Hrvata, Srba i Slovenaca. On je bio poslan iz Subotice kao delegat. Već tada se tamo nalazio dio vodećih ljudi iz Subotice«, kazao je Bušić. Nakon stvaranja južnoslavenske zajednice počinje dezintegracija bačkih Hrvata Bunjevaca. Do toga je dovela potreba uređenja nove države kada se počinje nametati centralističko-hegemonistički koncept iniciran sa srpske strane, kaže mr. Bušić.

»Upravo to utječe na dezintegracijske procese unutar zajednice bačkih Hrvata. Počinju se dijeliti na političke stranke, i počinju se opredjeljivati za hrvatsku, jugoslavensku, a neki i za srpsku nacionalno-integracijsku ideologiju«.

Nakon donošenja oktobra 1929. godine, proglašene

Mr. Krešimir Bušić

nja Jugoslavije i nasilnog ukidanja većeg broja političkih partija, započinje treća faza koju čini kulturna integracija. Preko kulturne integracije započinje posljednja faza isključive nacionalne integracije. »Sva kulturna društva počinju surađivati i zajedno djelovati, ali blisko Crkvi. Jako je važna pomoć biskupa *Lajče Budanovića* i utjecaj *Blaška Rajića* na kulturni život. Jugoslavenstvo ne dolazi u obzir ako se nacionalni interesi Hrvata diraju i ako se oni dijele na Šokce i Bunjevce s jedne i nacionalne Hrvate s druge strane. Već negdje od sredine dvadesetih godina

Blaško Rajić je oko toga bio apsolutno načisto«, rekao je Bušić.

Do početka Drugog svjetskog rata utvrđeno je kako je nacionalna integracija završena, jer su upravo zbog približavanja rata popustili asimilacijski pritisci.

»U to vrijeme nacionalna i kulturna integracija bila je završena i osim malog broja pojedinačnih iznimaka, svi Hrvati ovog područja su disali hrvatskom nacionalnom svijesću. Očekivalo se da je sljedeća faza stvaranje bačke Hrvatske i ulazak u Banovinu Hrvatsku«. To se nije dogodilo i početkom rata povijesni uvjeti su se izmijenili, a ovom konstatacijom je i završeno predavanje mr. Krešimira Bušića.

Predavanje je održano u okviru djelatnosti Hrvatskog akademskog društva, čemu potporu pruža Pokrajinsko tajništvo za upravu, propise i nacionalne manjine, a odnosi se na predstavljanje značajnijih diplomskih magistarskih i doktorskih djela o bačkim Hrvatima.

Magistar znanosti *Krešimir Bušić* suradnik je više subotičkih hrvatskih tiskovina, »Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca«, aktivno radi na promidžbi Hrvata u istočnoj Slavoniji.

S. Jurić

38. novosadski salon u više izložbenih prostora

Pregled suvremene umjetničke scene u Vojvodini

Ovogodišnji Novosadski salon, 38. po redu, godišnja žirirana likovna manifestacija s najdužom tradicijom u Vojvodini, bit će otvorena u ponedjeljak, 9. studenoga, u 19 sati u Galeriji likovne umjetnosti »Poklon zbirka Rajka Mamuzića«, u kojoj će, na sva tri kata, biti priređen i središnji program Novosadskog salona. Prateći program održava se u galeriji »Zlatno oko« i u Malom likovnom salonu Kulturnog centra Novog Sada. U galeriji »Zlatno oko« bit će organizirana izložba po pozivu, koju odabira Umjetnički savjet, dok će se u Malom likovnom salonu KCNS-a samostalnom izložbom predstaviti

dobitnik nagrade prošlogodišnjeg Novosadskog salona *Tadija Jančić*.

Nagrada Novosadskog salona, čiji će dobitnik biti proglašen na svečanosti otvorenja, sastoji se od novčanog iznosa od 100.000 dinara i samostalne izložbe u okviru sljedećeg Novosadskog salona, 39-og po redu.

Tema ovogodišnjeg salona je »Mikro-manever«. »Svojom koncepcijom ovogodišnji *Novosadski salon* usmjeren je prema umjetniku i njegovom djelu, koje nastaje kao odgovor na suvremeni, osobni kontekst samog stvaraoca. Tema omogućava veliku širinu u pristupu i realizaciji umjetničkih rado-

Izlaže i Spartak Dulić

Kao umjetnik po pozivu, na Novosadskom salonu sudjelovat će i multimedijalni umjetnik iz Subotice *Spartak Dulić*. Na ovoj manifestaciji, kako nam otkriva, predstaviti će se s dvije slike velikog formata u kombiniranoj tehnici – »Z-56« i »CVM-1«. Inače, prije Novosadskog salona Dulić je u rujnu sudjelovao na Baranjskoj umjetničkoj koloniji na Zelenom otoku u Batini, te nedavno i na zagrebačkom Max Art Fest-u, dok ga krajem studenoga očekuje sudjelovanje na skupnoj izložbi u Galeriji suvremene umjetnosti Kulturnog centra u Pančevu.

va, čime će 38. *Novosadski salon* pružiti jedan od mogućih pregleda suvremene umjetničke scene u Vojvodini«, navodi u pratećem

tekstu o temi ovogodišnjeg salona članica Umjetničkog savjeta *Sanja Kojić Mladenov*.

D. B. P.

Poznajemo li dovoljno našu kulturnu baštinu?

Folklor i tamburaška glazba bitna su sastavnica naše kulture i na toj su osnovi nikle mnoge naše udruge, ali to nije dovoljno da bi čovjek mogao razvijati svoju vlastitu nacionalnu kulturu. Kultura podrazumijeva puno više od toga, a prije svega poznavanje pisane baštine i suvremenog kulturnog stvaralaštva

Piše: Zvonimir Pelajić

Nedavno su u Zagrebu odličja za očuvanje kulture hrvatskog naroda u Srbiji primila četiri naša književnika iz Vojvodine. To je doista veliki događaj – ne samo za njih, nego i za cijelu našu zajednicu. Ali, mogli bismo se odmah zapitati – zna li naš narod nešto o ovim književnicima i je li tko pročitao neko njihovo djelo? Odgovorom vjerojatno ne bismo bili u cijelosti zadovoljni, niti ponosni. Prije svega, naš narod još uvijek malo čita, rijetko putuje, slabo pamti, brzo zaboravlja, često se miri s postojećim.

Mnoge naše udruge imaju ustrojene (?) knjižnice. Stoje li i knjige ovih vrsnih autora na njihovim policama? Čitaju li barem članovi naših društava bilo kakvu literaturu i je li im omogućeno pratiti i suvremeno književno stvaralaštvo naših pisaca? Nažalost, zbog svima poznate krize, i police u »Matoševoj« knjižnici u Plavni još su uvijek neispunjene, sjeme koje smo posijali slabo niče, a zanimanje za knjigu slabo raste.

UMJETNOST NE ŽIVI ZBOG SEBE

Dok sam jednom davno ljetovao na moru, pokušavao sam u svom šatoru odsvirati na gitari jednu temu iz simfonije »Iz novog svijeta« češkog skladatelja *Antonina Dvoržaka*. Kada sam izašao van, dočekala me je oveća skupina čeških turista, koji su mi radosno pljeskali jer su prepoznali da sam uvježbavao skladbu njihova zemljaka. Oni su bili najobičniji ljudi, ali su pokazali da poznaju svoju glazbenu baštinu, i to ne folklornu, nego klasičnu. Nisam siguran da bi mnogo naših ljudi prepoznalo neku melodiju *Josipa Andrića*, *Đ. Arnolda*, *Ilije Okrugića*, *Srijemca*, *Stanislava Prepreka*, *F. Štefanovića*, *Albe Vidakovića* ili nekog drugog našeg skladatelja.

Članovi literarnih odjela u manjim seoskim udrugama, nakon ovoga velikog priznanja mogli bi za početak skupiti makar minimum saznanja o nagrađenim književnicima: *Lazaru Merkoviću* – književniku, prevoditelju, kroničaru hrvatske povijesti u Subotici; *Jasni Melvinger* – knji-

ževnici, jezikoslovki i sveučilišnoj profesorici u mirovini; *Petku Vojniću Purčaru* – dobitniku NIN-ove nagrade 1977. za roman »Dom sve dalji«; *Vojislavu Sekelju* – književniku, novinaru i kulturnom djelatniku iz Subotice. Dakako da bi trebalo i čitati njihova djela, jer umjetnost ne živi zbog sebe, već zbog ljudi.

NEOSVIJETLJENI POTENCIJALI

Hrvatska riječ i književnost, kao i sve druge umjetnosti, ne stvaraju se samo za potrebe jedne nacionalne zajednice, u ovom slučaju hrvatske, nego se moraju integrirati u opću kulturu. One moraju izaći iz uskih nacionalnih okvira i uzdići se u više sfere ljudskog duha. Mi smo takvih potencijala na ovim prostorima uvijek imali, imamo ih i danas, ali oni nisu dovoljno osvijetljeni. Folklor i tamburaška glazba bitna su sastavnica naše kulture i na toj su osnovi nikle mnoge naše udruge, ali to nije dovoljno da bi čovjek mogao razvijati svoju vlastitu nacionalnu kulturu. Kultura podrazumijeva puno više od toga, a prije svega poznavanje

pisane baštine i suvremenog kulturnog stvaralaštva.

Položaj hrvatske zajednice u posljednje se vrijeme popravlja, naša kultura prodire u matičnu kulturu, ali i prema vojvođanskoj i široj javnosti. Kultura se, međutim, mora profilirati i ustrojiti, prije svega u našoj zajednici. Ovome će zasigurno doprinijeti sve naše pokrenute i osnovane institucije, koje imaju veliku zadaću u istraživanju i osvjetljavanju naše kulturne baštine i opredjeljenju za kulturu koja će ostavljati trajne tragove naše opstojnosti na ovim prostorima.

U tom smislu treba promatrati i kulturnu manifestaciju »Dani Balinta Vukovića«, posvećenu najvećem sakupljaču usmenog blaga na hrvatskom jeziku s područja bivše Jugoslavije i okolnih zemalja, a koja je istodobno i smotra književnog stvaralaštva Hrvata u Vojvodini, jer život će proći, ostatak će samo skulpture, slike, pjesme... A dr. *Andrija Kopilović* bi rekao: »Kultura je najobradbenija njiva jednoga naroda. Što je na toj njivi posijano i što donosi rod, ono ostaje.«

Izložba u organizaciji HKUPD »Matoš«

Tragovi Šokaca u Plavni

U okviru zajedničkog projekta podunavskih kulturnih udruga Hrvata »Šokci i baština«, u Plavni će u subotu, 14. studenoga, biti održana manifestacija »Tragovi Šokaca u Plavni«, u organizaciji HKUPD-a »Matoš« iz Plavne.

U okviru manifestacije bit će priređena izložba etno baštine na kojoj će biti postavljene stare

fotografije o Plavni, rukotvorine, narodna nošnja, dijelovi pokućstva, popis obiteljskih i osobnih imena starih Plavanjaca, osobna dokumenta, kalendari, molitvenici i drugo.

Otvorenje manifestacije i izložbe počinje u 16,30 sati u Domu kulture u Plavni, a nakon toga sudionici mogu nazočiti svetoj

misi u 18 sati u župnoj crkvi sv. Jakova.

U 19 sati počinje druženje sudionika susreta u Vatrogasnom domu, a goste će tom prigodom zabavljati tamburaški sastav HKUPD-a »Matoš« iz Plavne.

Z. P.

TOMISLAV ŽIGMANOV, »PRID SVITOM – SAGA O SVITU KOJI NESTAJE« (SUBOTICA, 2008.)

Rođen u Bačkoj

Žigmanov je pričama sabranim u ovoj zbirci dostigao vrijedne estetske rezultate na polju književnosti, pokazujući kako je kvalitetna književnost itekako ostvariva i na dijalektu

Početkom listopada iznenađeno je zahladilo, preko dana malo je svjetla, sivilo i kiša, mrak ranije pada, ali u sobi je toplo, možda pravo vrijeme za klapit u polubudnom drijemežu navigajući sanjarije nekoj sreći u suton dana. No, umjesto sanjarija usred grada čija utroba huči i napinje se od tlaka u toplim cjevovodima koji griju veliki dio Subotice, ponovno otvarajući i čitajući zbirku priča *Tomislava Žigmanova* »Prid svitom«, nošen kovitlacem teksta, stižem u noć na Čikeriji, gdje je zima već stigla, a vjetar gornjak fijukao po cijeli dan.

U toj noći na salašu, u toploj postelji, supruzi Tome i Lozika razgovaraju prije spavanja. Nisu to »Prizori iz bračnog života«, nalik onim iz istoimenog *Bergmanovog* filma, nego razgovor supruge rođenih na sjeveru Bačke, dijalog o životu i tragičnim sudbinama bunjevačkih Hrvata u bačkom podneblju, pa tako i njima samima, već ostarjelim supruzima, koji su život proveli u mikrokulturi salaškarskoga života i ne tako daleko od varoši Subotice.

VRTLOZI ŽIVOTA

Ovaj završni dio knjige napisan je u formi dijaloga, rečenice razgovora klize kao vlak na tračnicama, bez nepotrebnih zadržki dodatka opisa prizora, a kroz konverzaciju supruge otkriva se mnogo toga što se krije ispod površine društva i unificirane svijesti o životu bunjevačkih Hrvata u određenim društvenim kontekstima. Žigmanov, preispitujući načine mišljenja i ponašanja njegovih književnih junaka, nadasve fokusiran na njihovu introvertiranost, uspostavlja književnu »verziju« zbilje, proisteklu upravo iz same zbilje života Hrvata u Bačkoj, ni u jednom trenutku ne zanoseći se neakvim pokušajem reproduciranja vidljivoga, nego svojom književnom praksom čini vidljivim ono skriveno, što raznim ljudskim postupcima, a u određenostima socijalnih konteksta država i »država« koje su obuhvaćale i Bačku, dovodi do dekonstrukcije etičkog diskursa i prakse, te nastajanja vrtloga u koji je neminovno usisan i takozvani mali čovjek i naši životi.

Dakle, u ovom završnom dijelu knjige nije u pitanju nastojanje autoritativnog prikaza svijeta kroz poku-

šaj njegova sažimanja u dijalozima, nego postupkom književne forme dijaloga – jer supruzi razgovaraju i o onome o čemu se inače ne razgovara pred svijetom – pisac angažira govornike generirajući ustvari sopstveni diskurs o važnosti dijaloga i onda kada postoje problemi, umjesto da se o onome što nije dobro ne razgovara i ne iznosi pred svijet, pred nas same, u svakodnevlju, u kulturni prostor, nego se uobičajeno rješava guranjem problema, pitanja, pogreške ili nevolje pod krevet da tamo polako, ali »sigurno«, trunu.

Razgovarajući, književni junaci Tome i Lozika, čiji su likovi sazidani od malećnih djelića nastojanja, želja, nada, strahova, uspjeha i poraza svih nas živih, kao i pokojnih bunjevačkih Hrvata, pričaju o zbivanjima u bačkom podneblju, koja ispunjavaju mnoge tragične sudbine, a »kako o kome zapodinemmo divan, sa smrću završimo«, rezonira Tome.

udovicama i neudanim »matorim divojkama«, kao i sa ženama koje su nekada radale mnogo djece, od kojih su mnoga rano i umirala. Susrećemo se s pijancima i samoubojicama, ali i s ljudima koji su mnogo radili, brinuli o obitelji, školovali djecu i pomagali im, bez obzira na siromaštvo. No, »o čemu, o kome, na smrt dođu Lozika i Tome«.

OD SUTONA DO SVITANJA

Čitajući ovaj završni, turobni dijalog knjige, kristalizira se budućnosno projiciranje Žigmanova da bi se najzad trebalo naučiti razgovarati i bez ogovaranja – »plečke«, bez lažnog poricanja problema, zbog nekakve sramote pred svijetom uslijed postojanja određenih problema, bez »tisnog nosa« – zlopamćenja i bez priglupog stava kako smo baš mi uvijek i isključivo u pravu. Žigmanov projicira da je dijalog

stavu: »ne pobjeda nad svijetom, nego pomirenje sa svijetom«, ipak, sutra se dan, ili ako hoćete – život – nastavlja!

Ovaj završni, dijaloški dio knjige mogao bi se u fragmentima ili, pak, u cjelini naći u bilo kojem dijelu knjige, jer ispunjavanju kockica književne križaljke Žigmanova čitatelj može pristupiti tek čitanjem ostalih priča u ovoj zbirci, kada se nakon čitanja svake pojedinačne priče detaljnije upozna sa sudbinama aktera »sage o svitu koji nestaje«.

Ostalih deset monoloških priča napisane su primjenom tehnike »strujanja svijesti«, u kojima se ogleda sadašnjost i prošlost života likova iz ove zbirke Žigmanova, sada već pred svijetom, a priče se završavaju svijesću o stravičnoj zadanosti, što je u kazališnoj teoriji nazvano »nultim završetkom« i ono se smatra za Čehovljev izvorni doprinos. No, valjda ni ljudi ne bi bilo kada ne bi postojala i nada, a tu nadu Žigmanov predočava u završnom obratu knjige, kada nakon monologa – uslijedi dijalog.

Tomislav Žigmanov je zbirku priča »Prid svitom« napisao bunjevačkom ikavicom, govornim jezikom bunjevačkih Hrvata. Jezikoslovci koji se bave proučavanjem jezika hrvatskih pisaca imat će o tome više reći, pristupajući ovome djelu samo s jezične strane, a ono što nas sada prije svega interesira, jest činjenica da je Žigmanov pričama sabranim u zbirci o kojoj je ovdje riječ, dostigao vrijedne estetske rezultate u polju književnosti, pokazujući kako je kvalitetna književnost itekako ostvariva i na dijalektu, u ovome slučaju građena na lokalnom govoru, tj. na zavičajnom novoštokavskom ikavskom idiomu bunjevačkih Hrvata, a dobro znamo da književno djelo svojim vrijednostima mora nadraštati određeni lokalni govor da bi zavrijedilo biti predmet književno-teorijskog izučavanja i vrednovanja.

Žigmanov je ovom knjigom izašao na svoj glavni književni stvaralački put. Ako već volite priču *Raymonda Carvera*, čija je opsesivna tema bila život radničke klase na sjeverozapadu SAD-a, ili pjesme *Bruce Springsteena*, siguran sam da će ova zbirka priča biti pravi izazov za vas.

Zvonko Sarić

Kroz dijalog o onome što se pred svijet ne iznosi, o pojedincima naroda o kojemu su u Bačkoj, kako to kaže u ovoj zbirci priča Tomin djed, »računa vodili samo oni koji nas nisu volili!«, susrećemo se i s onima koji su izgubili jedina »u ovom posljednjem ratu«, ljudima »koji danas imaju sve, a sutra skoro ništa!«,

nužan, bez obzira koliko životne nedaće i nepovoljne društvene okolnosti pritiskale. Naravno, u slučaju ako se ne želi pristati na nastavak i kraj »sage o svitu koji nestaje«, kakav je puni naziv ove zbirke priča Tomislava Žigmanova.

Iako se razgovor među supruzima završava slično *Kierkegaardovu*

Koji ili kojega?

Piše: Miranda Glavaš-Kul

Vrlo se često odnosne zamjenice *koji* i *kojega* nepravilno rabe ili se zamjenjuju u govoru i pismu. Pravilo je vrlo jasno: Odnosnu zamjenicu *koji* u akuzativu rabimo kada se odnosi na imenicu kojom označavamo što neživo, a zamjenicu *kojega* kada se odnosi na što živo.

Na primjer:

Automobil, *koji* sam dosad vozio, se pokvario.

Album, *koji* tražiš, nije još u prodaji.

Čovjek, *kojega* tražite, nije ovdje.

Prijatelj, *kojega* toliko hvališ, nije se pojavio.

Često će se, ukoliko zamijenimo odnosne zamjenice *koji* i *kojega*, promijeniti smisao rečenice:

To je brod ribara *koji* treba potopiti.

Odnosna se zamjenica *koji* rabi za neživo, dakle brod treba potopiti.

To je brod ribara *kojega* treba potopiti.

Za živo rabimo odnosnu zamjenicu *kojega*, dakle zamjenica se odnosi na ribara kojega bi trebalo potopiti, a sasvim sigurno to nije ono što se željelo reći.

Zamjenica *čiji* ne zadaje nam ovakve glavobolje, naime nju rabimo u istom obliku za živo i neživo.

POVIJEST HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI

Janko Polić Kamov, najradikalniji hrvatski modernist

Priređuje: Miranda Glavaš-Kul

Prethodnik avangardističkih pojava i tendencija, koje će se kasnije pojaviti, a tek potom zahvatiti mnoge europske književnosti, **Janko Polić** rođen je 17. studenoga 1886. u Pećinama pokraj Sušaka. Ovaj pjesnik, dramatičar, novelist i romanopisac svome je prezimenu, prema biblijskome Kamu kojega je otac Noa pokleo, dodao pridjev Kamov kojim kao da je prorekao svoju književnu sudbinu. Vidio je sebe kao prokletnika u književnosti moderne koja njeguje kult sklada i rafinirane ljepote. Bio je rušitelj građanskog društva, radikalni protivnik sveukupne književne tradicije, posebice modernističkog ideala sklada.

Potječe iz brojne i imućne trgovačke obitelji. Gimnaziju pohađao u Rijeci i Senju, ali je izbačen zbog neposlušnosti. Školovanje je nakratko nastavio 1902. u Zagrebu, kamo se obitelj preselila. Kao sudionik proturežimskog pokreta 1903. tri je mjeseca proveo u zatvoru. S glumačkom je družinom 1904. putovao po Dalmaciji i Crnoj Gori, potom se, nesigurne egzistencije, bavio različitim poslovima, pokušavajući primjere po Lici prodavati šivaće stroje-

ve »Singer«. U kratkome razdoblju umiru mu roditelji, dvije sestre i brat, a i sam je, nakon upale pluća, bio ozbiljno narušena zdravlja. Preko Italije, gdje je često boravio, u proljeće 1909. odlazi u Španjolsku. Ondje umire u bolnici Santa Cruz u Barceloni 1910. godine.

Kamov se prvo javio u novinama »Pokret« dopisima iz Italije. Gotovo istodobno (1907.) u vlastitoj je nakladi objavio sve četiri knjige što su mu izišle za života: zbirke pjesama »Psovka« i »Istipana hartija« te drame »Tragedija mozgova« i »Na rođenoj grudici«. Pisati je počeo mnogo ranije, svoje je četiri knjige »napisao i spremio za tisak za nepune dvije godine« (*N. Polić*), a čini se da je već 1905. zamislio »Psovku«. Posmrtno su izišle dvije njegove knjige, 1914. »Časkanja« te 1938. »Novele i eseji«, pa je pravi raspon toga opusa postao razvidan tek 1950-ih u sabranim djelima, kada je prvi put objavljen i roman »Isušena kaljuža«. Nakon »Samostanskih dana« (»Orgije monaha« i »Djevoja«, nastalih 1907.), 1908. piše »Čovječanstvo«, a posljednje mu je dramsko djelo »Mamino srce« (1910). U istome

razdoblju, u posljednjim dvjema godinama života, stvara i svoje zrele novele, od kojih su sačuvane tri: »Žalost«, »Bitanga« i »Sloboda«.

Prerano dozreo, Kamov se drži kontroverznom pojavom hrvatske književnosti, izdankom »prokletoga pjesnika« jer su publiciranje njegovih djela nerijetko pratili skandali i zabrane, a drame su proglašavane neizvodivima. Izazovan i prkosan osporavatelj zatečenih društvenih i poetičkih vrijednosti, u poeziji je birao bizarne motive. Poezijom, prozom i dramom pobunio se protiv svih životnih normi zasnovanih na kršćanskim vrijednostima europske civilizacije rugajući se stožernim simbolima i tekstovima katoličke kulture i civilizacije. Njegova djela, puna ironije i sarkazma, kletve i razaranja, otvorenim antiestetizmom, djeluju neskladno i sirovo. Pjesništvo mu je iznimno po odbojnosti spram sklada i ljepote te po drastičnoj izravnosti i namjernoj neuglađenosti, kojima odudara od dominantnih artističkih poetičkih težnja hrvatske moderne.

Opetovano se, u poeziji i u prozi, dotiče niza tabu-tema, poput: spolnosti, bolesti, ludila, zločina i smrti.

Janko Polić Kamov

Erotizam uzvisuje kao pokretačku silu koja podriva društveno lice-mjerje, srodnu pjesničkoj i književničkoj stvaralačkoj i osloboditeljskoj energiji. Evokator je sumraka i patologije, tjeskobe, bezizlaznosti, očaja, ekstremnih duševnih i tjelesnih stanja, što osobito izbija u njegovim lakrdijama, koje vrve neočekivanim i paradoksalnim obratima, apsurdnim situacijama obojenim satiričnim prizvucima. Kamov kao da je pisao budućima jer je u svojim djelima predvidio senzibilitet kasnijih naraštaja. Ovaj najradikalniji hrvatski modernist u naše je dane postao kulturnim piscem hrvatske književnosti.

PREDSTAVLJANJE KNJIGA DVOJICE HRVATSKIH PISACA

Književno proputovanje

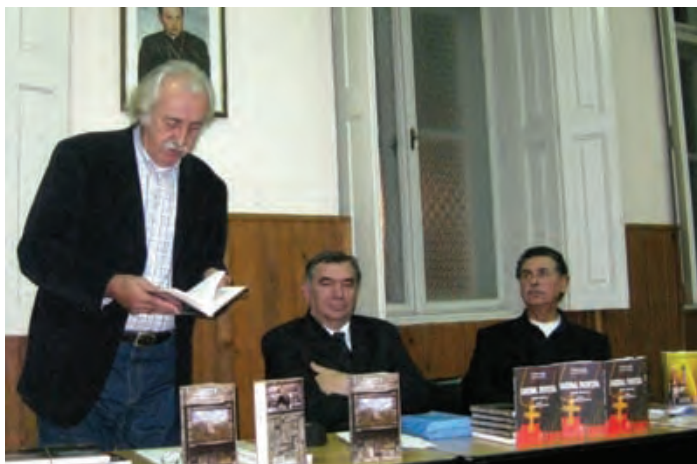
Tomislav Grgo Antičić i Anto Matić održali književne večeri u Zemunu i Subotici * Autori su svoje knjige nazočnima predstavili na poseban način, čitajući iz njih pojedine ulomke, te zanimljivo pričali o svom životu i radu

»Kardinal frontova Alojzije Stepinac« i »Kamena knjiga« naslovi su dviju knjiga koje su prošle srijede, 28. listopada, među 19 gradova predstavljene i u Subotici. Ovo predstavljanje knjiga, ali i pisaca, održano je u Katoličkom

»Ova drama nije podijeljena u činove, kako smo navikli, nego je podijeljena na 14 postaja, koje je prolazio naš Gospodin. Težina knjige podijeljena na postaje, od kojih je svaka sama za sebe savršena cjelina, donosi sudbinu najvećeg Hrvata u povijesti. Ujedno

Dvojica hrvatskih pisaca pret hodno su održala književnu večer i u Zemunu. Tom su prigodom u prostorijama Knjižnice i čitaonice »Ilija Okrugić« predstavili svoje knjige. Tomislav Grgo Antičić rođen je 7. ožujka 1946. godine u Igranu. Ekonomski fakultet zavr-

poemu »Canto dolente« u Firenci 1971. godine. Dvije godine kasnije nagrađen je Areninom nagradom za kratku priču »Crni orlovi« u Zagrebu, a Šimićevom nagradom 2001. godine za knjigu pjesama »Nebeska galija« i nagradom Matice hrvatske 2002. godine za

Književnici Ante Matić i Tomislav Grgo Antičić na predstavljanju knjiga u Subotici i Zemunu
Domaćini su bili: u Subotici – Dujo Runje i u Zemunu – Mato Groznica

krugu u Subotici u organizaciji Katoličkog instituta za kulturu i duhovnost »Ivan Antunović« i Hrvatskog akademskog društva.

Domaćin ovoga susreta *Dujo Runje* predstavio je nazočnima dvojicu pisaca iza kojih stoji nekolicina objavljenih djela, *Tomislava Grgo Antičića* i *Antu Matića*.

Kao uvod za Antičićevu knjigu »Kardinal frontova Alojzije Stepinac« o svom iskustvu s kardinalom Stepincem govorio je mons. *Andrija Kopilović*, koji je imao, kako je i sam rekao, čast i zadovoljstvo što je živio u njegovo vrijeme, što ga je osobno poznao. Mons. Kopilović je govorio o svojim dojmovima i susretima s blaženikom, o njegovom životu i svetosti.

Oba pisca su govorila o svojoj knjizi, ali i o knjizi onoga drugoga. Antičićevu knjigu o kardinalu Stepincu Matić je predstavio kao izuzetno književno djelo koje je ustvari drama, u kojoj je Antičić izuzetno odradio dijalog među likovima, te je djelo približio suvremenom čovjeku i njegovoj borbi.

možemo reći kako je kroz život i tragediju Stepinca prikazana sudbina Hrvata u XX. stoljeću«, kazao je Matić.

Iako malo tko želi govoriti o Alojziju Stepincu, pisac je u ovom djelu čitatelju prikazao život kardinala Stepinca – od njegovog djetinjstva, preko suđenja, pa sve do njegove smrti.

»Kamena knjiga« je po mišljenju Tomislava Grga Antičića u tijesnoj vezi s hrvatskom poviješću. Ona podsjeća čitatelje da je povijest zapisana i u kamenu, jer se tako mogu pročitati neki od najljepših i najstarijih hrvatskih nadgrobnih natpisa (stećaka). O samom autoru ove knjige govorio je i Dujo Runje, koji je istaknuo Matićevu svestranost, kako pisca tako i pjesnika, kritičara, polemičara i prevoditelja, kao i činjenicu da je do sada objavio deset knjiga.

Na poseban su način autori nazočnima predstavili knjige čitajući iz njih pojedine ulomke, te su na zanimljiv i šaljiv način pričali o svom životu i radu.

šio je u Zagrebu 1969. godine. Svjetski je putnik, gospodarstvenik, predavač, pisac, publicist i urednik.

Ante Matić je rođen 27. veljače 1945. godine u duvanjskom selu Borčanu. Prozu i poeziju piše od 1960. godine i objavljuje od 1965. godine. Inače, osim što je pjesnik, on je prozaik, polemičar i kritičar. Dobitnik je Danteove nagrade za

novelu »Sizif i mrav«. Prevodio je talijanske, njemačke, španjolske i engleske pjesnike. Dugi niz godina bio je kolumnist u Večernjem listu.

Ž. V. i D. L.

IN MEMORIAM

Dana, 11. studenoga navršava se godinu dana od smrti

Grge Ivankovića

Sveta misa održat će se 11. studenoga u 18 sati u Katedrali sv. Terezije. Njegovi najmiliji.

MISA MLADIH ZA MIR

Misa mladih za mir, koja se služi svakog prvog petka u mjesecu, u drugoj crkvi, danas 6. studenoga će biti u katedrali svete Terezije Avilske u Subotici. Misno slavlje će predvoditi katedralni župnik mons. *Stjepan Beretić*, a početak je u 20 sati.

NAJOPASNJI PROCES RUŠENJA CIVILIZACIJE

Živi mrtvaci

Piše: mons. dr. Andrija Kopilović

Prošla je svetkovina sviju Svetih i dan mrtvih. Pohodili smo grobove svojih najdražih. U duši su nam se budile uspomene, sjećanja i prikazali smo molitve za njihov pokoj. Vjerojatno je po koja poruka iz njihove prošlosti dodirnula našu sadašnjost i poželjeli smo u nekim stvarima biti kao oni. Sada se šecem grobljem. Stigao je prvi mraz. Cvijeće je uvenulo, a svijeće se pogasile. Predstoji veliko čišćenje groblja. Sav taj uloženi trud, pa i novac, proći će kao što sve prolazi. Konačno, uvijek i u svemu ostaje samo čovjek. Čovjek koji danas živi i sada je njegov čas. Gledajući natpise uklesane u kamenu, polako se primjećuje dekadencija duhovnih vrijednosti. Prije par godina je dr. *Geza Cekuš* izdao jednu knjigu o natpisima u tzv. Bajskom groblju u Subotici.

SVETINJA

Tijekom njegova istraživanja (više od deset godina) već se je pokazalo da su raniji natpisi bili puni poruke zahvalnosti, poštovanja i ljubavi. Velika većina poruka s grobnih natpisa odavali su nadu u život vječni i tješili nas žive svojom vjerom i svjedočanstvom sa grobnoga natpisa. Što više vrijeme odmiče, natpisi su sve pesimističiji, beznadni i pomalo očajni. Nije teško zaključiti da je pad jedne civilizacije koja je bila snažno duhovna i vjerna prolazi. Ono što me još više zabrinjava jest činjenica da je sve manje natpisa koji svjedoče o nekome tko je u ovoj zajednici značio nešto i zadužio zajednicu da bi mu se barem na taj način odužili. Ako bi netko na grob zaslužnog sugrađanina i pokušao postaviti bistu, trajno je u strahu kada će netko doći i tu bistu odnijeti ili bakarna slova poskidati s grobnice i unovčiti. Nije samo silazna linija duhovnih vrednota nego je još više uzlazna linija obeščaćivanja takve svetinje koja je u svim civilizacijama do sada bila mjesto posebnoga štovanja i pijeteta. Je li stvarno istina da je ova civilizacija nagovještaj nadolazeće civilizacije smrti, gdje više nije svetinja ni živ ni mrtav čovjek. Bojim se da jeste.

Ono što je ovaj čas još predmet razmišljanja je naslov ove meditacije. Naime, susrećemo na ulici, pa i na vratima groblja, ljude koji žive, a »prešli su« prošlost. Radi se o zaslužnim sugrađanima koji su bez svake sumnje za ovaj narod ili ovaj grad učinili velika djela. Svojim radom, stavovima, pa i borbenošću, sačuvali su ovaj grad od mnogih opasnosti. Pokušali su objedinjavati, složiti, pomoći. Jasno da se u društvu puno toga mijenja i nastala je poslovnica »Nitko nije nezamjenjiv«. I to je istina. Ali ostaje pitanje smije li se toga »nezamjenjivoga« još u životu brisati kao da nije živ. Osudama, optužbama i klevetom oblatiti djelo koje je ugrađeno u povijest, od koje i sada živimo, ali nositelja toga trenutka za-

Ako obasjamo jakim

svjetlom božanske

istine, sve ove sje-

ne, tad ćemo shva-

titi da trebamo raditi

drugačije. Poštivati

svoju savjest, pošti-

vati tuđa dobra djela,

nadasve i iznad sve-

ga cijeniti čovjeka jer

jedni bez drugih ne

možemo postati ljudi

koji navješćuju civi-

lizaciju ljubavi protiv

nastupajuće civiliza-

cije smrti. Savjest se

ne prodaje za novac.

boravljamo. Tako se događa da ovim gradom hoda-ju ljudi koji su u svoje vrijeme iskreno, više-manje vrlo časno, svakako zauzeto radili za opće dobro. Danas? ... Čini mi se da je ta opasnost pokapanja »živih mrtvaca« najopasniji proces rušenja civilizacije. Ako je netko sišao s »hijerarhijske« ljestvice, ne znači da je postao bezvrijedan i suvišan član zajednice. Zašto nakon »silaska« podići svaku moguću optužbu, prigovor, ogovor i osudu? Da je i bilo kakvih nepravilnosti, nije li trebalo tada reći ili sada praštati? Svaki prekid i tvrdnja da povijest počinje od mene je kriva. Kontinuitet vrednota se prenosi i trajnim vrednovanjem vrednota ostaje. Ako se jučerašnja vrednota danas proglašava pogreškom ili manom, gdje je kontinuitet dobra? Živimo prebrzo da bi razmišljali o životu i stoga nam je puno lakše prethodnika proglasiti mrtvim, pokopati ga za života bez ikakve obaveze da na njega više računamo i tako pokapamo i mnoga djela, mnoge vrednote i postajemo sve siromašniji jer kako narod kaže »Prodajemo i križ očevo«.

KOLIKO SAVJEST KOŠTA?

Ne pratim tako često televiziju, ali su me upozorili na emisiju tzv. »Trenutak istine«. Pogledao sam samo jednu epizodu. Ne čudim se što su u nekim zemljama biskupi zabranili vjernicima gledati tu emisiju pod prijetnjom ekskomunikacije. Savjest je područje koje je privilegirano samo za Boga. To je najdublje svetište čovjeka. Lakomost suvremenom čovjeka dovela ga je na tako nisku razinu da i svoju savjest prodaje za novac. Ne izbjegava sjesti pred kamere, uključiti poligraf koji će »tobože« otkriti istinitost njegovih riječi i platiti za njegovo priznanje. Pitanja su redovito duboko delikatna i zadiru u najintimniju čovjekovu nutrinu. Dok se mi borimo za slobodu savjesti u zatvorima i protiv prisluškivanja telefonima, propagira se emisija u kojoj se čovjek skida do gola ne samo u tijelu nego više u duši pred ženom, djecom, rodbinom i kamerama. Samo za može bitnu nagradu od petsto tisuća dinara. Zar uistinu najsvetija osobnost – savjest – samo toliko košta? A sablazan? A uništavanje dječje duše, razor obitelji, uistinu ništa ne košta? Kako tužna slika.

Nakon ova tri odlomka ipak želim biti dosljedan svom kršćanskom uvjerenju i vjerovati da je Bog svemoguć i da je Milosrdan Otac. Ako obasjamo jakim svjetlom božanske istine, sve ove sjene, tad ćemo shvatiti da trebamo raditi drugačije. Poštivati svoju savjest, poštivati tuđa dobra djela, nadasve i iznad svega cijeniti čovjeka jer jedni bez drugih ne možemo postati ljudi koji navješćuju civilizaciju ljubavi protiv nastupajuće civilizacije smrti. Savjest se ne prodaje za novac.

Prijedlog za nedjeljni ručak

... i još po nešto...

TOPLO PREDJELO – PILEĆA RAGU JUHA

Potrebno za 4 osobe: 200 g piletine, 50 g graška, 100 g cvjetače, sol, papar, vegeta, korjenasto povrće (mrkva, celer, peršin), 40 g maslaca, 2 žlice kiselog vrhnja, 1 kocka kokošje juhe

Priprema: piletinu i korjenasto povrće narezati na manje kocke, te na zagrijanom maslacu lagano pirjati piletinu, a zatim i povrće. Dolijte vodu, te stavite kocku kokošje juhe (instant), sol, papar i vegetu, te ostavite lagano kuhati. Ukoliko želite, ovoj juhi možete dodati i kiselo vrhnje.

GLAVNO JELO – SOČNI PILEĆI BATACI

Potrebno za 4 osobe: 8 -10 pilećih bataka, 200 g kiselog vrhnja, 200 g majoneze, 200 g trapista, vegeta, sol, suhi bosiljak i 50 g maslaca

Priprema: pomiješati vrhnje, majonezu, vegetu i sol, te tom smjesom premazati batak i poredati ih u pleh (može okrugli) premazan maslacem. U ostatak smjese naribati trapist i preliti preko bataka, te posuti bosiljkom. Peći oko 25 minuta na 180 - 200 stupnjeva.

Prilog: uz ovo jelo možete poslužiti kuhano povrće: cvjetaču, brokoli, mrkvu i krumpir

DESERT - LAGANI KOLAČ OD JABUKA

Potrebno: 4 veće jabuke, 50 g oraha, 50 suhog grožđa, 100 g šećera i šlag

Za biskvit: 3 jajeta, 3 žlice brašna, 3 žlice šećera (peći u okrugloj tepsiji promjera 26 cm)

Priprema: jabuke očistiti, prerezati na polovice i izdubiti im sredine, te ih napuniti orasima, suhim grožđem i dijelom šećera, ostatak šećera staviti na jabuke. Staviti peći oko 15 minuta. Za to vrijeme umutiti biskvit. Odvojiti u posebnu posudu žumanjke od bjelanjaka. Posebno umutiti bjelanjke, te dodati šećer i još malo miješati, postepeno dodavati žumanjke i sve sjediniti. Dodati brašno i pomiješati laganim pokretima (ručno). Izvaditi jabuke iz pećnice i preko njih preliti biskvit, nastaviti s pečenjem. Kada je gotovo, ostaviti malo da se ohladi, te jabuke i biskvit preokrenuti na pladanj i odozgo staviti šlag.

KAKO ODRŽAVATI NAKIT

Vraćanje starog sjaja

Svaka žena se bar nekoliko puta u životu susrela s problemom, kako očistiti i obnoviti svoj nakit, a usput ga ne oštetiti. Nakit dolazi u dodir s kožom, te sakuplja razne masnoće i mrtve stanice, kao i kamenac iz vode, s kojom neminovno dolazi u dodir.

Jednostavno pravilo koje je općenito za sve vrste nakita jest – četkica za zube ili mala slikarska četkica i kvalitetan tečni deterdžent. Nakon toga slijedi brisanje i glačanje mekanom vlažnom, a kasnije sasvim suhom krpom. Evo pojedinačnih savjeta za određenu vrstu nakita:

Bisere treba nositi što češće, jer kiselina u našoj koži održava njihov sjaj. Požutjele bisere uronite na dvije minute u mlaki vinski ocat, a zatim u mlaku čistu vodu, te ih ostavite sušiti na čistom ručniku.

Platina je iznimno trajan metal, koji se čisti vodom pomiješanom s deterdžentom ili specijalnim sredstvom za čišćenje zlata.

Bakar vremenom gubi sjaj, a lako se čisti deterdžentom za suđe. Ako na nakitu primijetite mrlje, prvo ih uklonite vatrom namočenom u ocat i sol. Zasjat će punim sjajem i ako ga istrljate limunovom korom.

Koralj ćete osvježiti ako ga operete maslinovim uljem. Ako je koraljna ogrlica čista, ali je izgubila sjaj, ostavite je da stoji nekoliko sati u hladnjaku.

Srebro se čisti takozvanom krpicom za srebro, koja se kupuje u juvelirnicama ili bolje snabdjevenim supermarketima. Međutim, postoje i sredstva koja sigurno imate u kući. Potamnjeni srebrni nakit očistite limunom ili ga namočite u vodu kojoj ste dodali sodu bikarbonu. Čvrsto istrljajte svaki komad nakita, a zatim ga osušite mekanom suhom krpom ili komadićem vate. Zanimljiv je i podatak da pepeo od drveta izvrsno čisti srebrni nakit koji ima ukrasno kamenje. Pepelom pospite srebrni dio narukvice ili prstena, a zatim ga uklonite mekanom krpom, nježno trljajući. Filigranski srebrni nakit čisti se mješavinom alkohola i talka. Takvu mješavinu utrljajte četkicom u sva udubljenja, a zatim iščetkajte i polirajte krpom.

Zlato čistoće ispod 18 karata tamni, kao i srebro, pa ga morate očistiti vodom u kojoj ste rastvorili deterdžent. Možete upotrijebiti i amonijak rastopljen u vodi. Osušite mekanom suhom krpom. Zlatni prsten bez kamena uronite nakratko u alkohol i lagano iščetkajte.

Tvrđi dragulji, poput dijamanta, safira i rubina veoma su otporni. Iščetkajte ih novom četkicom za zube namočenom u toplu vodu s rastvorenim deterdžentom. Uvijek to radite u maloj posudi, kako vam nakit ne bi ispao u slivnik.

Drago kamenje, kao što su opal i smaragd, imaju pukotine u koje prodiru voda. Zato ih nikad ne potapajte u nju ili bilo koja druga sredstva za čišćenje, već potražite savjet juvelira.

Bjelokost, nakit napravljen od slonovih kljova, čistite isto kao svoje zube – zubnom pastom i četkicom. Istrljajte se, isperite i osušite. Dobro će poslužiti i vlažna četkica namočena u sodu bikarbonu. Tako ćete isprati žutilo koje se na slonovači nahvata zbog starosti.

Priredila: Ž. V.

6. studenoga 2009.

Piše: dr. Marija Mandić

Osipne bolesti

Varičela, ovčje boginje ili vodene kozice su virusna infekcija koja se odlikuje crvenim osipom i jakim svrabom te predstavljaju jednu od najzaraznijih dječjih bolesti. Ovo je jedina osipna bolest protiv koje cijepljenje djece kod nas nije obvezno. Kod djece ova bolest ima uglavnom blagi tijek, dok kod odraslih, kod kojih se javlja znatno rjeđe, postoji opasnost od ozbiljnih dodatnih komplikacija, osobito do nastanka bakterijske upale pluća.

Vodene kozice izaziva virus varicela-zoster, koji se širi sićušnim kapima pri kihanju ili kašljanju, ili dolaskom u dodir s odjećom, posteljinom ili kožnim mjehurićima neke zaražene osobe. Oboljeli je najzarazniji dan prije izbijanja osipa i do oko 7 dana od njegove pojave, zbog čega se bolest lako širi. Osip se razvija iz malenih crvenih kvržica u tekućinom ispunjene mjehuriće, koji se kasnije isušuju i pretvaraju u kora-

stice. Najprije se osip pojavljuje na prsima i leđima, a za nekoliko dana se proširi na lice, ruke i noge. Ne postoji potreba za posebnim lijekovima ukoliko se dijete zarazi varičelom. Bez obzira na pojavu drugih simptoma ne smijete djetetu dati da pije aspirin, nego je bolje potražiti liječničku pomoć ili savjet. Kako bi dijete lakše preguralo vodene kozice podrežite mu najprije nokte kako biste ga spriječili u češljanju, koje može dovesti do pojave infekcije i ožiljaka. Za ublažavanje svraba dobri su oblozi od hladnih mokrih ručnika i dodavanje sode bikarbone u vodu za kupanje. Dijete redovito, svakodnevno kupati i ispirati usta

slanom vodom, kako bi se ublažile ranice u ustima. Ranice na koži ne premazivati losionima i pustiti ih da se spontano osuše i otpadnu. Odrasle osobe, a osobito trudnice, obvezno se moraju javiti liječniku već na samom početku bolesti. Ukoliko trudnica nije imala varičelu u djetinjstvu, mora se javiti liječniku i ukoliko je izložena virusu, bez obzira ima li znakove bolesti, jer u nekim slučajevima ova zaraza zna biti veoma opasna za nerođenu bebu.

Morbili ili ospice su jedno od najtežih osipnih bolesti s rasponom komplikacija od upale uha do upale pluća i mozga. Osobe koje su preboljele ospice razviju

prirodnu otpornost i ne mogu se ponovno zaraziti. Od 2007. godine kod nas postoji zakonska obveza cijepljenja sve djece protiv ove bolesti te je njena pojava rijetka i javlja se samo kod starije djece ili kod odraslih osoba. Odlikuje se pojavom ospica najprije iza uha i na čelu te se širi na lice i trup. Neophodno je javiti se liječniku na samom početku bolesti.

Zaušnjaci ili mumps odlikuju se pojavom otekline na jednoj ili objema stranama djetetova lica iznad kuta donje čeljusti. Tijek bolesti kod djece je blag, dok kod starijih i tinejdžera može biti kompliciran dodatnim oticanjem testisa koje u rijetkim slučajevima može dovesti do razvoja neplodnosti. Od 2007. obvezno je cijepljenje djece i protiv ove bolesti, i smatra se da je bolje da dječak koji nije cijepljen preboli ovu bolest u djetinjstvu, nego u starijoj životnoj dobi.

Rubeola ili crvenka je blaga bolest koja u mnogim slučajevima za dijete nije neugodnija od prehlade. Prvi znakovi rubele su vrućica i otečene vratne žlijezde, pojava osipa na licu, i nakon dva do tri dana na tijelu. Rubeola je opasna za nerođeno dijete, osobito ukoliko trudnica oboli u prva tri mjeseca. U 20-30 posto slučajeva nakon zaraze trudnice dolazi do pojave defekata na djetetu koji uključuju sljepoću, gluhoću i prirodne srčane mane. Od 2007. obvezno je cijepljenje djece i protiv ove bolesti, i smatra se da je bolje da djevojčica koja nije cijepljena preboli ovu bolest u djetinjstvu, ili da se žena cijepi tijekom planiranja trudnoće.

Poštovani čitatelji, u želji unapređivanja medicinske strane u našem tjedniku, možete slati svoja pitanja na koja će odgovarati naši liječnici-suradnici.

Pisma možete slati poštom na adresu redakcije ili mailom na: hrvatskarijec@tippnet.rs

OČNA KUĆA

optika i ordinacija
na jednom mjestu

551-045

Subotica
Maksima Gorkog 20

KOD GLAVNE POŠTE

SEDMA GENERACIJA MALIH SONČANA UČI HRVATSKI

Materinji jezik s ljubavlju

U OŠ »Ivan Goran Kovačić« u Sonti u sedam generacija Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture izučava više od 100 učenika * Poslije odlaska Andrije Ađina u mirovinu u nastavu hrvatskog uključena je nastavnica Kristina Matin

UOŠ »Ivan Goran Kovačić« u Sonti Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture izučava sedam generacija učenika. Jedino u sadašnjem osmom razredu za ovaj izborni predmet nije bilo dovoljno zainteresiranih. Početkom ove školske godine nastavnik *Andrija Ađin* je umirovljen, a učenicima V., VI. i VII. razreda hrvatski predaje mlada nastavnica *Kristina Matin*. Kako i sama kaže, djeca uče hrvatski s njom i ona s njima. »Čast mi je što mi je pružena prilika predavati učenicima hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture. U početku mi je sve bilo malo neobično, a sada smo se već i djeca i ja uhodali. Velika sličnost korijenja srpskoga i hrvatskoga jezika samo nam pomaže u nastavi. Učilima smo u petom razredu dobro opskrbljeni, a nadam se da će ubuduće pitanje udžbenika za obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina biti riješeno na razini Ministarstva obrazovanja Republike Srbije«, kaže nastavnica Kristina. Na satu hrvatskog u V. i VI. razredu u petak, 31. listopada, učenici su obradili temu blagdana Svih svetih. Kroz razgo-

Nastavnica Kristina Matin

Danijel Šeri, Renata Marković i Antonio Mihaljev

Marija Andrašić i Marija Gerin su prve izradile kandelu

vor s njima nastavnica Kristina je početni dio sata posvetila teorijskom dijelu, a potom su učenici, podijeljeni u skupine, od donesenih bundeva pravili kande (svjetiljke). Uz pomoć nožića i žlica dječje ručice dubile su unutarnji dio, u kori isjecali maštovite šare i na koncu uz pomoć konopa spojili odsječene dijelove. Spontano su se međusobno natjecali, a radosti *Maje Andrašić* i *Marije Gerin* nije bilo kraja, jer su upravo one prve izradile kandelu! Tijekom sata djeca su međusobno, a isto tako i s nastavnicom Kristinom, s uspjehom komunicirala na hrvatskom. Učenika V. razreda *Denisa Klecina* pamtimo po uspješnom sudjelovanju na Smotri recitatora na hrvatskom jeziku prije tri godine. »Hrvatski jezik učim od prvog razreda. Ne predstavlja mi nikakav problem, lako se sa srpskog prebacujem na materinji. Od kad pamtim, u našoj obitelji najviše gledamo programe Hrvatske

Denis Klecin

televizije, tako da mi ovo u školi nije bio prvi susret s hrvatskim jezikom. Recitirati sam volio u prvom i drugom razredu, sada mi je zanimljiviji nogomet«, kaže nam Denis. Učenica V. razreda *Marija Kozbašić* pozorno sluša nastavnicu, upija svaku njezinu riječ. »Volim hrvatski jezik, učim ga od prvog razreda. Tata mi je uposlen u Hrvatskoj, u Poreču, ostali dio obitelji je u Sonti. U kući govorimo šokačkom ikavicom, znam da je to neknjiževni dijalekt hrvatskoga jezika. Srednju školu ću vjerojatno upisati u Hrvatskoj, tako da će mi učenje ovoga predmeta i na taj način biti korisno«, kaže Marija. Nakon »petaka« sat hrvatskog s istom temom imali su učenici VI. razreda. U učionicu prvi ulazi *Josip Bukovac* i na stol postavlja dvije bundeve, nož, žlicu i konop. Sa srpskog na hrvatski i obratno prelazi bez ikakvih problema, bez pogreške. »Hrvatski jezik učim šestu godinu. Dobro se snalazim, nemam problema

Marija Mihaljev

oko prelaska sa srpskog na hrvatski. U Republici Hrvatskoj žive mi stari i majka (djed i baka po ocu), a s njima i stric. Tamo su na školovanju i dvojica starije braće, *Pavle* i *Marko*, a za njima ću vjerojatno i ja. Ranijih godina bio sam aktivan u dječjoj folklornoj sekciji KPZH-a „Šokadija“ i trenirao sam nogomet. Kako ne mogu sve postići, opredijelio sam se za sportsku aktivnost«, kaže Josip. Odmah iza njega skupa rade dvije nerazdvojne prijateljice, *Ivona Mihaljev* i *Marijana Gomboš*. »Evo, mi skupa pravimo kandelo, a družimo se i u dječjoj folklornoj sekciji KPZH-a „Šokadija“. Hrvatski volimo, to je naš materinji jezik i s voljom ga izučavamo od prvog razreda. Ja još volim i našu bogatu tradiciju, pa osim u folklornoj, sudjelujem i u radu „Šokadijine“ etno-sekcije. O tradiciji našega sela puno nam govorimo i nastavnica Kristina. Svaki njezin sat je lijepo osmišljen i jako zanimljiv, tako da nam brzo prođe, pa uvijek jedva čekamo sljedeći«, kaže Ivona.

I. A.

Izrada kandela

Josip Bukovac

Ivona Mihaljev i Marijana Gomboš

Prva objavljena pjesma

Učenica V. a odjela OŠ »Ivan Goran Kovačić« iz Sonte Maja Andrašić u rujnu je doživjela veliku radost. U izdanju »Književno-likovnog društva Rešetari« iz istoimenog mjesta u Republici Hrvatskoj, a uz pokroviteljstvo Hrvatske matice iseljenika Zagreb i Brodsko-posavske županije, tiskana je zbirka dječjeg pjesništva hrvatske dijaspare »Prstovet prvih cvjetova«. Na natječaj raspisan u

prosincu 2008. godine Maja, tada učenica 4. razreda, prijavila se s tri pjesme. Početkom rujna obaviještena je da je jedna od njezinih pjesama, njoj najdraža – »Moj san«, ušla u zbirku te je pozvana u Rešetare na promociju knjige. »Jako sam se radovala pozivu, ali ću dugo žaliti zbog toga što nismo bili u mogućnosti otputovati u Rešetare. Žao mi je što nisam vidjela sve one pjesnike dijaspare, razbacane po cijelom svijetu, o kojima su mi pripovijedali tata i teta-Ruža Silađev, koji su već i ranijih godina odlazili u Rešetare«, kaže Maja i dodaje da će nastaviti pisati pjesme i da će joj najveći poticaj za pisanje biti ovaj objavljeni prvijenac.

MOJ SAN

Jutro je rano krivo za sve
Što je srušilo moje sne.

Sinoć sam se nadala
Dok sam u san padala

Princu plavokosom
Na konju bijelom.

Poslušao je savjet jednoga puža
I poklonio mi buket crvenih ruža.

Bila sam sretna i nisam pazila
Gdje sam nožicom gazila.

Tek kad sam se probudila
Nisam se više čudila.

Shvatila sam da je to bio san,
Čim je svnuo novi dan.

Fekete kupatilo

Svijet modernog hedonizma danas se ne može niti zamisliti bez najsuvremenijih wellness i spa centara u kojima se nudi vrhunski užitak relaksacije u toplim i hladnim kupeljima, turskim, švedskim, finskim i inim saunama, te ostalim raznovrsnim tretmanima atraktivnih imena i terapijskih sadržaja.

A sve je to, naravno u pravoj pionirskoj fazi nastajanja i postupnog razvijanja, bilo u Subotici još davne 1879. godine, kada je i službeno uz zvuke prangija i Rakoczijeve koračnice, koju je izveo *Jozsika Piros*, 4. studenoga otvoreno prvo gradsko parno kupalište.

VIZIONARI WELLNESSA

Dezső Joó i *Emanuel Fürst* su krajem sedamdesetih godina 19. stoljeća zajedničkim ulaganjem započeli i dovršili izgradnju kupališta koje se nalazilo na lokaciji nekadašnjeg

grnčarske tržnice u neposrednom susjedstvu vrta franjevačkog samostana i kuće tadašnjeg gradonačelnika *Jánosa Mukitsa* (današnja ulica Subote Vrlića, paralelna sa Zmaj Jovinom). Prema podacima koji su zabilježili otvorenje ovog objekta, za ono vrijeme izuzetno značajnog za grad, ispred kupatila se nalazio manji ukrasni vrt, potom se ulazilo u primajući dvoranu, koja je istodobno služila i kao gostiona za okrepljenje gostiju, iz koje se kroz pokriveni hodnik ulazilo u prostor samoga kupališta. Unutra su se nalazile velike mramorne kade između kojih su bile manje kade za tzv. obiteljske kupke. Na kraju hodnika bila je locirana parna kupelj koja se sastojala od svlačionice, velikog mramornog bazena s toplom i malog bazena s hladnom vodom. Prostoriju je osvjetljavala dnevna svjetlost dolazeći preko velikog zastakljenog krova. U posljednjoj dvorani nalazilo se pro-

stor s tuševima i posebna atrakcija za ono vrijeme – »tuš koji izbacuje vodu munjevitim mlazom«, kako je to opisano u tadašnjim medijima.

Bunar, koji je opskrbljivao vodom cijeli objekt, zahvaćao je tadašnjih respektabilnih 2,5 tisuće akova vode, što je tada predstavljalo, također, zadivljujući domet poznate tehnologije. Radno vrijeme kupališta u prijedpodnevnim satima nudilo je mogućnost užitka u parnoj kupelji, dok je poslijepodnevni termin bio rezerviran za korištenje bazena. Mnogi Subotičani, naravno oni malo starije dobi, i danas se rado prisjećaju odlazaka na kupelj u 'Fekete kupatilo', jer tada je to bio izniman doživljaj i prilika za užitak u blagodatima nečega što će se mnogo kasnije nazvati wellnessom. Nažalost, zgrada 'Fekete kupatila' danas je potpuno ruinirana i u njenim prostorijama više ništa, osim arhitektonskih rješenja, ne sliči nekadašnjem renomiranom objektu

za tjelesnu rekreaciju. A nekada je predstavljala ponos najvećeg grada na sjeveru Bačke. A i mnogo šire...

POVIJESNE BILJEŠKE

- Godine 1888. *Dezső Joó* na dražbi otkupljuje dio svoga ortaka *Fursta* i postaje jedini vlasnik kupališta. Započinje obogaćivanje ponude i uvodi stalno liječničko dežurstvo, ljekovitu kupelj na bazi soli, odjel za masažu, uz davanje frizerskih i pedikerskih usluga.
- Godine 1891. izbušen i pušten u rad novi arteški bunar.
- Godine 1895. otvorena nova dvorana u kojoj se nudila ponuda užitka u u isparenjima otopina soli i smole četinaru.
- Godine 1897. uvodi se švedska mehanička kupelj na struju.
- Godine 1899. pušten u rad nov bazen dubine 2m za vježbe i plivanje uz nadzor profesionalnog učitelja plivanja.
- U srpnju iste, 1899. godine umire *Dezső Joó* i posao nastavlja njegova udovica *Lenke Schudritz*.
- Nakon Prvog svjetskog rata udovica prodaje cijeli objekt *Danielu Feketeu* (po kome je i kupalište poslije nosilo naziv – Fekete – crno).
- Po završetku Drugog svjetskog rata kupalište je nacionalizirano i radilo je sve do 70-ih godina 20. stoljeća, kada je prestao interes za javno kupalište zbog modernizacije stanova koji su počeli imati vlastite kupaonice, te izgradnjom gradskog bazena u Dudovoj šumi.

**MILENIJUM
OSIGURANJE**

- Registracija i osiguranje motornih vozila
- Najpovoljnije osiguranje imovine,
- Kasko osiguranja motornih vozila i radnih mašina plaćanjem na 12 rata
- Osiguranje robe u transportu i osiguranje nezgode
- Putna zdravstvena osiguranja
- Sigurna i brza isplata štete
- Postanite i Vi član velike porodice "Croatia osiguranja" D.D. iz Zagreba

"Milenijum osiguranje" A.D.O. Beograd - Filijala Subotica
24000 Subotica, Karađorđev put 38, telefon: +381 (24) 555-867 i 552-406
E-mail: mios@tippnet.co.yu
Radno vreme: od 8 do 16 časova

Boje jeseni

Priroda je zbilja najveći majstor umjetnosti. Već nekoliko tjedana traje njezina razigranost u brojnim nijansama zeleno-žutog jesenskog kolorita. Drveća se šarene mijenjajući svoje ruho pripremajući se za nastupajuću zimu, a ovisno o tipu i vrsti formira se njihov novi izgled. Jedini koji negoduju zbog ove izložbe na otvorenom su oni koji moraju skupljati opalo lišće, ali svaka umjetnost traži žrtvu...

Još da nam je i hrane!

Bijelo dugme

Koje godine i gdje je osnovan rock sastav Bijelo dugme?
Kako se zvao sastav koji je bio svojevrsna prethodnica kasnijeg Dugmeta i tko je svirao u njemu?
Što su uvjetovalo davanje imena Bijelo dugme?
Tko su još bili članovi sastava?
Koje godine je Dugme otišlo prvi puta u SAD?
Kada je održan povijesni koncert kod Hajdučke česme?
Koja se godina uzima za posljednju u radu benda?

U Sarajevu 1. siječnja 1974. godine
Kodeksi: Goran Bregović, Željko Bebek, Zoran Redžić i Milić Vukašinović
Pjesma »Kad bih bio bijelo dugme«
Ipe Ivandić, Vlada Pravdić, Bidi Jankešić, Laza Ristovski, Mladen Vojičić
Tifa, Alen Islamović
1976. godine, snimili su pjesme Džambo i Vatra, te Milovan i Goodbye, Amerika
28. kolovoza 1977. godine
Početak 1989. označio je i službeni kraj Bijelog dugmeta

Australijom skakuće ženka klokana i na svakih 100 metara stane. Iz tobolca izlazi mali pingvin i povraća. Na drugoj strani svijeta, na Antarktiku u skupini pingvina sjedi prehladeni mali klokan i negoduje:
□ Prokleta razmjena učenika!

Sjede dva goluba u eri ptičjeg gripa na krovu Gradske kuće i razgovaraju:
□ Vidi što ti je moć. Malo ću se praviti da sam mrtav, a cijeli grad će strahovati!

Kako se stavlja slon u hladnjak u tri poteza?

1. Otvoriš hladnjak
2. Staviš slona unutra
3. Zatvoriš hladnjak

Jesen u gradu Subotica, 3. studenoga

GIMNASTIKA

Osijek Grand Prix 2009.

OSIJEK – Ovoga vikenda (6.- 8. studenoga) u dvorani Gradski vrt u Osijeku bit će održan Svjetski kup u sportskoj gimnastici, pa će tako ovaj slavonski grad, 27 godina nakon Zagreba, ponovno biti centar svjetske gimnastičke elite. Dolazi više od 300 gimnastičarki i gimnastičara iz 30 zemalja svijeta, a što je najvažnije, dolazi čak 14 finalista iz Londona, gdje je nedavno održano Svjetsko gimnastičko prvenstvo, 6 osvajača medalja i dva svjetska prvaka.

Osječki Grand prix 2009. prvo je veliko natjecanje nakon Svjetskog prvenstva u Londonu pa će biti zanimljivo pratiti formu domaćeg aduta, *Roberta Seligmana*, koji je u Londonu osvojio odlično 7. mjesto, a svaka-ko će disciplina konj s hvataljkama osječkoj publici biti i najzanimljivija. Seligman će imati vrlo ostru konkurenciju jer stiže svjetski prvak Kinez *Zhang Hongtao*, europski prvak i 6. na svijetu Rumunj *Flavius Koczi*. I *Tomislav Marković*, zlatni hrvatski dečko iz Dohe, trenutačno drugoplasirani parteraš na ljestvici FIG-e, imat će također jaku konkurenciju, jer stiže brončani iz Londona, Izraelac *Alexander Shatilov*, a dolazi i Kinez *Wang Guanyin*.

Jaku nizozemsku reprezentaciju predvodi *Epke Zonderland*, srebrni na preči u Londonu, a tu je i *Jefrey Wammes*, osmi u preskoku. Od Rumunja tu je još i *George Stanesu*, zatim Brazilac *Nabarret Zanetti*, Slovenac *Aljaž Pegan* (peti u Londonu) i Poljak *Adam Kierzkowski*. Dolaze i svjetski prvaci od prije dvije godine na Svjetskom prvenstvu u Stuttgartu – Slovenac *Mitja Petkovšek*, Kinez *Chen Yibing* i Brazilac *Diego Hypolito* i još mnoge zvijezde svjetske gimnastike.

I ženska konkurencija bit će vrlo jaka jer stiže Kineskinja *Lu Sui*, treća u svijetu na parteru, što bi trebalo povući našu *Tinu Erceg*, koja je četvrta na parteru i peta na gredi. Stiže i jaka ruska reprezentacija, a oni uvijek znaju iznenaditi novim imenima, a nisu za podcijeniti niti susjedi Mađari. Cijene ulaznica za kvalifikacije su od 40 do 70 kuna, a za finale od 60 do 90 kuna i organizatori se nadaju da će napuniti Gradski vrt i da će se natjecanja odvijati pred prepunom dvoranom, odnosno pred 3500 gledatelja.

»Hrvatska se ima čime pohvaliti i hrvatski su gimnastičari zaslužili pune tribine, a i želimo pokazati kako mala zemlja poput naše zna i može organizirati velika svjetska natjecanja«, rekao nam je predsjednik Hrvatskog gimnastičkog saveza *Ivan Škoro*, inače predsjednik Organizacijskoga odbora Svjetskog kupa u Osijeku.

S. Ž.

PRIVATNO POGREBNO PODUZEĆE
"URNA"
A.D.-d.o.o.

Trg žrtava fašizma br. 1

PODUZEĆE ZA PRODAJU
POGREBNE OPREME
PRIJEVOZ I CEREMONIJAL
POKOPA

Tel.: 024-558-011

Cvjećara:
Tel.: 024/557-130

Nama je dovoljno da znate za nas...

FUNERO

Privatno pogrebno poduzeće

- Subotica, Karadordev put 2,
telefon (danonoćno): (024) 55-44-33

- Horgoš, Borisa Kidriča 7,
telefon (danonoćno): (024) 792-202

Raspored sprovođa i umrlice na
Internetu: www.funero.co.yu
e-mail: funero@funero.co.yu
Mogućnost odloženog plaćanja

MEĐUOPĆINSKA LIGA SOMBOR-APATIN-ODŽACI-KULA

U šokačkom derbiju bodovi domaćinu

SONTA – U 14. kolu Međuopćinske lige Sombor-Apatin-Odžaci-Kula u nedjelju, 1. studenoga, odigran je treći zaredom šokački derbi. U Sonti su nogometaši NK Dinamo ugostili svoje sportske prijatelje, igrače NK Dunav iz Bačkog Monoštor. Po lijepom ali hladnom vremenu, veliki prijatelji i takmaci pružili su gledateljima i veliki užitak u čarima nogometa. Od prve do posljednje minute igralo se žustro, ali sportski. U takvu igru uklopila se i sudačka trojka, tako da mirne duše možemo konstatirati kako je to najobjektivnija arbitraža i najbolja utakmica viđena u Sonti tijekom ovoga prvenstva.

Od samog početka razvila se žestoka bitka za loptu na svakom dijelu terena. Napadi obiju momčadi smjenjivali su se, a domaćini su došli u vodstvo od 1-0 u 24. minuti rijetko viđenim volej-udarcem *Branislava Andrašića*. I pored velikog broja prigoda do poluvremena se više nije zatresla niti jedna mreža. Drugo poluvrijeme obilježila je još žustrija igra s četiri zgoditka. Nekoliko startova oštrijih od dopuštenih sudac je pravodobno sankcionirao opomenama, tako da je već u začetku sasjekao svaki nagovještaj grubosti. Već u 47. minuti *Brkin* dovodi plave u vodstvo od 2-0, a u 75. minuti nakon munjevitve akcije *Majstorović* je zabio i treći zgoditak za domaćine. Radost je bila kratkoga daha, u 77. minuti *Jager* je realizirao opravdano dosuđen kazneni udarac za Monoštorce, a u 87. minuti zgoditkom *Đorđevića* primjerenim prvoligaškim utakmicama postavljen je i konačni rezultat: Dinamo Dunav 3-2.

Dinamo: Stančić, Krstin, Vidaković, Bačić. Barunov, Poturica, Gal, Andrašić, Brkin (Tetkov), Tadijan, Majstorović.

Dunav: Ivkov, Vakoš (Šimon), Golub, Ivakić, Marijanović, Kiš, Forgić, Jager, Antić, Đorđević, Balaž (Kolar).

Ostali rezultati: Jedinstvo (R) – Terekveš 1-2, OFK Hajduk – Sport 2-0, Hajduk – OFK Odžaci 0-1, Sloga – OFK Šikara odgođeno, Jedinstvo (K) – OFK Metalac 3-0 i Dinamo (BB) – Panonija 5-0. Od daljnjeg natjecanja odustala je ekipa Graničara.

I. A.

OPĆINSKA NOGOMETNA LIGA BAČKA PALANKA II. RAZRED

Sloga jesen završila na 4. mjestu

PLAVNA – Pobjedom u sedmom kolu protiv NK Mladost, Sloga je relativno uspješno završila jesenski dio natjecateljske 2009./2010. godine. Iako je zbog financijske krize bilo upitno organiziranje prvenstvenih utakmica u okviru Općinske nogometne lige Bačka Palanka II. razred, ova je sezona ipak uspješno završena. I drugi klubovi u ovoj skupini imali su slične probleme, pa su se događali prekidi i odlaganja susreta, ali toga nije bilo u slučaju Sloge.

S obzirom da je psihološka i fizička kriza u posljednjim susretima svladana, igrači Sloge s optimizmom očekuju proljetni nastavak prvenstva. Tablica: 1. Karadordevo (21 bod), 2. Krivanj (18), 3. Naša zvezda (11), 4. Sloga (9), 5. Neštin (7), 6. Bački Hajduk (7), 7. Mladost MB (5), 8. Labudnjača (3).

Z. P.

HRVANJE

Uspjeh Somborki

SOMBOR – U Gradskoj dvorani »Mostonga« u Somboru održano je prvo kolo Prve savezne hrvatske lige za žene i muškarce u slobodnom stilu. Sudjelovala su 53 natjecatelja iz sedam klubova. U muškoj konkurenciji pobjednik je RK Crvena zvezda (45 bodova) ispred somborskog Radničkog (36) i Beograda (33). U ženskoj konkurenciji domaćin RK Radnički bio je ekipno najbolji s 21 osvojenim bodom. Na drugo mjesto plasirao se Radnički iz Beograda s 12, a treći je bio Partizan iz Beograda s 11 bodova. Kod Somborki, prvo mjesto u svojoj kategoriji osvojila je *Sanja Žurž*, druge su bile *Marijana Martinjuk* i *Marija Baljkas*, a na treća mjesta pla-

sirale su se *Sanela Kuruc* i *Amela Mirković*. U muškoj konkurenciji prvaci su *Mentor Neziri* i *Miro Jurković*. Druga mjesta osvojili su *Danijel Špoljarić*, *Nikola Jerković*, *Mladen Gavrić* i *Srdan Josić*, dok je treće mjesto zauzeo *Dušan Zec*.

Z. G.

NOGOMET

Pobjeda Bačke

SUBOTICA – Golovima *Vučkovića* i *Nikutovića* (2), nogometaši Bačke svladali su 14. kolu Obilić iz Novoga Kneževca rezultatom 3-0 i s 28 osvojenih bodova nalaze se na trećem mjestu Vojvođanske lige skupina Istok. U subotu, 7. studenoga, Bačka gostuje kod Radničkog u Bajmoku.

Bod u prvenstvu, plasman u četvrt završnici kupa

SUBOTICA, ZRENJANIN – Subotički Superligaš Spartak Zlatibor voda osvojio je bod na domaćem terenu u 10. kolu odigravši neodlučeno (1-1) protiv gostujuće Jagodine. Jedini gol za domaćina postigao je Janjuš iz

slobodnog udarca u 79. minuti. Gostujući u Zrenjaninu, u osmini završnice nogometnog kupa Srbije, Spartak ZV je golovima *Mirića* i *Bratića* pobijedio Banat 2-0 i izbio plasman među osam najboljih klubova u najmasovnijem nacionalnom natjecanju.

GRADSKA NOGOMETNA LIGA

Derbi pripao Subotici

ĐURĐIN – Porazom na svom terenu protiv Subotice (0-2) u 9. kolu, dosadašnji lider Gradske nogometne lige Đurđin prepustio je prvo mjesto pobjedniku ovoga derbija. Priliku za popravni Đurđinčani će imati već ovoga vikenda u novom derbiju protiv Elektrovojvodine, koji će igrati na svom terenu.

Ostali rezultati 9. kola: Elektrovojvodina – Solid 3-0, Hajduk – Bratstvo 4-1, Udarnik – Mala Bosna 1-1, Žednik – Poljoprivrednik 4-0, Sever – Lokomotiva 0-5.

ODBOJKA

Golubice bolje od Poštara

BEOGRAD – Pobjedom protiv aktualnih prvakinja ekipe Poštar 064, obojkašice Spartaka zabilježile su prvi uspjeh u novom prvenstvu Prve lige. U zanimljivom i većim dijelom neizvjesnom susretu Golubice su prvo povele 2-0, potom su tijesno izgubile treći set (28-30) i još tjesnije dobile četvrti (25-23) i konačno pobijedile 3-1. Najbolje u pobjedničkom sastavu bile su *Nikić*, *Helić* i *Bokan*.

RUKOMET

Pobjeda na gostovanju

NOVI SAD – Rukometaši Spartak Vojputa zabilježili su vrijednu pobjedu na gostovanju kod momčadi Milicionara (26-22) i zadržali prvo mjesto na tablici Druge lige skupina Sjever.

Prvo mjesto na tablici

STANIŠIĆ – Nakon prošlotjedne pobjede na domaćem terenu nad ekipom iz Malog Idoša, rukometna ekipa iz Stanišića je polučila još jedan uspjeh. Na utakmici koja se odigrala u petak 30. listopada u Bačkom Gračacu protiv RK Borac gosti su pobijedili domaće rezultatom 28-25. Nizom pobjeda RK Stanišić se uspeo izboriti za prvo mjesto na tablici.

S. T.

KUGLANJE

Uvjerljivi Pionir

SENTA – S dva rekorda kuglane (ekipno – 3508 čunjeva i pojedinačno – *Joković* 638), kuglašice subotičkog Pionira osvojile su prvo mjesto na turniru prvog kruga Kupa Srbije igranom prošlog vikenda u Senti. Konačan poredak: 1. Pionir (3508), 2. Junaković (3221), 3. Ada computers (3194).

STOLNI TENIS

Prvo mjesto Stančeviću

HORGOS – Na 6. završnom pojedinačnom turniru stolnotenisača, kojemu je domaćin bio Horgoš, najbolji rezultat ostvario je igrač subotičkog Spartaka *Aleksandar Stančević*, koji je ujedno osvojio i prvo mjesto u ukupnom poretку serije turnira na kojemu su sudjelovali natjecatelji iz Subotice, Horgoša, Martonoša, Ade, Kanjiže i Segedina.

KOŠARKA

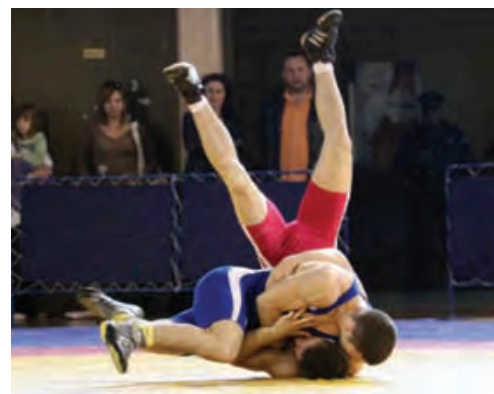
Poraz košarkašica Spartaka

BEOGRAD – Mlada ženska ekipa Spartaka poražena je (58-75) na gostovanju protiv ekipe Radivoj Korać iz Beograda u 4. kolu Super lige Srbije. Susret 5. kola Spartak je, po rasporedu, trebao igrati u srijedu 4. studenoga protiv Vojvodine na svom parketu u gradskoj dvorani sportova.

HRVANJE

Poraz protiv Partizana

BEOGRAD – Hrvati Spartaka nisu uspjeli pobijediti u derbiju protiv Partizana (3-4) i s 10 osvojenih bodova zauzimaju drugo mjesto na tablici Prve lige Srbije. Pobjedu domaćem sastavu donio je teškaš *Petković* u posljednjem susretu protiv *Franjkovića*.

BORILAČKI SPEKTAKL U SUBOTICI

Noć ultra fighta

U specijalnom hexagon kavezu, postavljenom u atriju hotela Galeria, ljubitelji borilačkih vještina mogli su u subotnjoj večeri posljednjeg dana listopada uživati u 10 zanimljivih borbi

Piše: Dražen Prčić

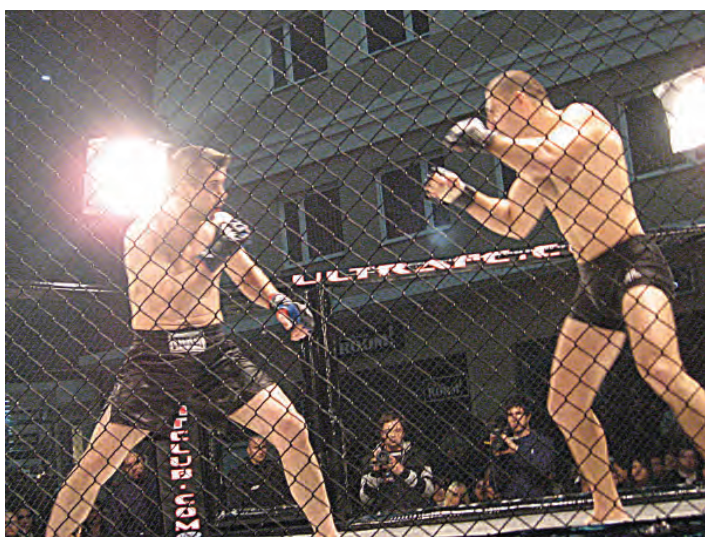
Zahvaljujući *Zoranu Sariću*, rođenom Subotičaninu a danas stanovniku Miamija (SAD), Subotica je po prvi put u svojoj sportskoj povijesti bila domaćinom jednog borilačkog spektakla, sve popularnijih borbi tzv. cage fighta. Pred više od 1600

gledatelja, u specijalnom američkom hexagon kavezu (postavljenom na fontani u atriju hotela Galeria), održano je 10 zanimljivih borbi u nekoliko različitih kategorija u kojima su nastupili, osim domaćih boraca iz Srbije, i gosti iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine,

Velike Britanije, Mađarske, Slovačke i Rumunjske.

Cijela sportska manifestacija protekla je u promidžbi slogana Stop the crime – stop nasilju, a svi borci su pokazali izniman fair play i prijateljstvo izvan borilačkog podija. Kulminaciju večeri pred-

stavljale su borbe *Jamesa Zikica* (Velika Britanija, 91 kg – pobijedio Slovaka *Mareka Kornaja* 91 kg) za naslov prvaka u poluteškoj kategoriji, te prva profesionalna borba *Kristijana Golubovića* (Srbija, 114 kg) u kojoj je pobijedio Rumunja *Marijana Rusua*, 110 kg), a svoju

ZORAN SARIĆ, ORGANIZATOR

Ideja za organiziranje ovakvog borilačkog turnira došla je prije svega zbog činjenice da sam se i sam 12 godina bavio ovim sportom, a nakon završetka aktivne karijere odlučio sam baviti se menadžerstvom. Zastupam nekoliko kvalitetnih boraca (Zadranin *Goran Reljić*, Zagrepčanin *Damir Mirenić* i drugi) kojima sam otvorio put prema svjetskoj sceni, a ovakvim turnirima, kao što je i ovaj u Subotici, želja mi je što više afirmirati ovaj sport na našim prostorima, posebice zbog činjenice što je ovo moj rodni kraj. U organizaciji

ovog borilačkog spektakla trudili smo se napraviti sve kako to treba biti kada je u pitanju organizacija velikih profesionalnih mečeva. Sljedeća slična priredba o kojoj trenutno pregovaramo trebala bi biti u zagrebačkoj dvorani Cibone.

BERNARD BAN, TRENER KLUBA MMA IZ DUBRAVE

Dolazak trojice boraca iz Hrvatske na ovaj borilački spektakl plod je naše suradnje koja traje već nekoliko godina, a osobno sam još 2004. godine organizirao i prvi susret ultra fighta između Hrvatske i Srbije.

Josip i Bernard

Želio bih istaknuti veliko poštovanje između boraca, jer se u ovom sportu, iako se to na prvi pogled ne vidi, protivnik znatno više cijeni nego što je to slučaj u drugim sportovima. Momci koje sam doveo zabilježili su stopostotni učinak i veoma sam zadovoljan njihovim nastupom.

JOSIP PERICA (25), BORAC IZ ZAGREBA

Ovo mi je prva profesionalna borba u ultra fightu, prije toga sam se bavio jiu jicom i postizao dobre rezultate,

ali sam se bavio usporedno i savateom i hrvanjem, da bih sve to konačno spojio. Nemam neku posebnu specijalnost već nastojim biti podjednako dobar u svim tehnikama i udarcima.

DRAŽEN FORGAČ (27), BORAC IZ ZAGREBA

Ultimatom se bavim već pet godina, a prije toga sam se bavio karateom, kick i savate boksom. Teška kategorija u kojoj se borim često mi zna donijeti znatno teže (po kilaži) protivnike što je u određenom trenutku hendikep, ali s druge strane to su i znatno sporiji borci, pa se brzinom može vrlo vješto boriti protiv njih. Svoju prednost vidim u vještini

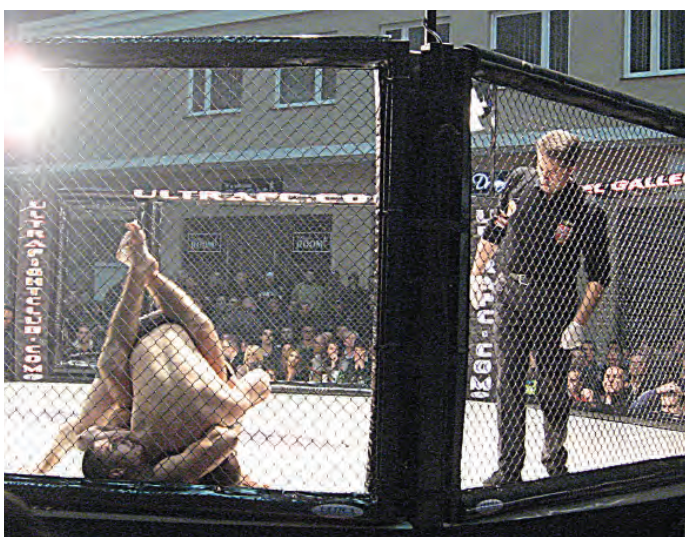
prvu profesionalnu pobjedu zabilježio je i Subotičanin **Miloš Srdić** (83 kg) teškom pobjedom protiv Poljaka **Kamila Cibinskog** (83 kg).

Po prvi put u Srbiji nastupila su i trojica ultra fight boraca iz Hrvatske, koji su u Suboticu došli u pratnji svog trenera i menadžera **Bernarda Bana**, nekadašnjeg proslavljenog hrvatskog hrvača.

Prvi je u »cage« ušao teškaš **Dražen Forgač** (111kg), koji je efektinim low kick udarcima po nogama svladao Mađara **Alberta Sarkozya** (116 kg), ali se tijekom borbe ozlijedio (ruka), pa je u dogovoru s protivnikom u finalu turnira teškaša (**Miodrag**

Petković) borbu odložio za sljedeći turnir.

Svoj debi na profesionalnoj sceni ultra fighta, upravo u Subotici, imao je drugi hrvatski predstavnik **Josip Perica** (83 kg) pokazavši zavidnu tehniku, efektno je napadao **Miroslava Draganića** (Srbija, 83 kg) i dovevši ga u tzv. »triangl« poziciju prisilio na predaju. Posljednji je nastupio **Ivica Trušček** (77 kg), koji je superiorno okončao borbu protiv još jednog predstavnika Srbije, **Miljana Jakšića** (75 kg), zadajući mu nekoliko uzastopnih snažnih udaraca laktovima i šakama, prethodno ga oborivši na pod.

Dražen i Ivica

ručnih tehnika koje sam trenirao u boks, ali u posljednje vrijeme skupa s trenerom Banom sve više radim i na tehnici hrvanja. Tjedno treniram najmanje osam puta, a s ovom pobjedom u Subotici moj trenutačni skor pobjeda i poraza je 7-3. Nažalost, ozljeda u prvoj borbi protiv Mađara Sarkozya spriječila me je da izađem na finalnu borbu protiv Petkovića pa smo je odložili za sljedeću priliku na nekom drugom natjecanju. Subotica mi se izuzetno dopala i drago mi je što sam ovdje gostovao, a vjerujem da ću i ponovno doći.

IVICA TRUŠČEK (26), BORAC IZ KRIŽEVACA

Borbama ultimata se bavim već dvije godine i dosada sam imao deset borbi (skor 7-3), a prije toga sam se sedam godina bavio boksom i hrvanjem. Izuzetno sam zadovoljan prijamom u Subotici, ambijent za borbu je vrlo atraktivan, organizacija odlična. Specijalnost u borbi mi je podjednaka kvaliteta tehnike »i gore i dolje«, a nastojim trenirati dva puta dnevno, ujutro prije i navečer nakon posla skupa s bratom doma u garaži, a u Zagreb u klub, na treninge stignem najviše dva puta tjedno.

POGLED S TRIBINA

Navijači

Prema definiciji, navijači bi trebali biti dodatni igrač svakoj ekipi za koju navijaju i svojom podrškom trebali bi je dodatno osnažiti na putu postizanja boljih rezultata. U teoriji da, ali u praksi koja se proteže godinama – apsolutno ne. Najnoviji izgredi navijača Dinama, prilikom gostovanja na susretima Lige Europe u Temišvaru i Amsterdamu, izgleda su »prelili čašu« strpljenja kod dužnosnika UEFA i uslijedila je drakonska kazna disciplinske komisije najvišeg tijela europskog nogometa. Hrvatski prvak kažnjen je oduzimanjem tri boda i igranjem preostala dva susreta na domaćem terenu bez nazočnosti gledatelja. Praktički gledano, iako dok se igra još uvijek postoji šansa, Dinamo je gubitkom jedina tri osvojena boda (pobjeda protiv Temišvara) ostao zakovan za posljednje mjesto skupine A i za eventualni prolaz u drugu rundu ovoga natjecanja morao bi pobijediti u sva tri preostala susreta. Financijski gledano, oduzimanjem prava prodaje ulaznica za jedina dva euro susreta koja bi mogla koliko-toliko napuniti Maksimir, »modri« su dodatno ruinirani i golema ulaganja u dovođenje stranih igračkih akvizicija postaju sve upitnija. Jer, za igranje u Prvoj Hrvatskoj nogometnoj ligi nije potrebno skupo plaćati »internacionalce«, a Europa je, kako u ovom trenutku stvari stoje, sve dalja.

TENIS

Ljubičić osvojio Lyon

Pobjedom nad domaćim igračem **Michelom Llodrom** (7-5, 6-3) u finalu ATP turnira u Lyonu (655.000 eura), **Ivan Ljubičić** je osvojio svoj 9. ATP turnir u karijeri i pokazao kako se na njega još uvijek mora ozbiljno računati kada su u pitanju vrhunski rezultati. Novim osvojenim turnirom Ivan Ljubičić je skočio na 25. mjesto svjetske ljestvice. Na ATP turniru u Beču **Marin Čilić** je također izborio plasman u finale, ali ga je na putu osvajanja nove titule zaustavio Austrijanac **Jurgen Melzer** (6-4, 6-3) i ostavio ga i dalje na 13. mjestu svjetske ranking ljestvice.

NOGOMET

Bilić objavio popis za Lihtenštajn

Izbornik Hrvatske nogometne reprezentacije **Slaven Bilić** objavio je popis nogometaša na koje računa za prijateljski susret protiv izabrane vrste Lihtenštajna koji će biti igran 14. studenoga u Vinkovcima. Za nastup se natječu gotovo svi igrači koji su igrali u kvalifikacijama za SP, izuzev ozlijeđenih **Modrića**, **Olića**, **Pletikose** i **Petrića**, a Bilić je u konkurenciju vratio i kažnjene **Šimunića** i **Križanca**. Nova imena na popisu su **Ivan Strinić** (Hajduk) i **Tomislav Dujmović** (Lokomotiva, Moskva).

KOŠARKA

Cibona drži vrh

Pet pobjeda iz pet prvih susreta regionalne NLB lige zabilježila je momčad Cibone i suvereno drži prvo mjesto na tablici. Posljednju, i najtežu, zabilježila je proteklog vikenda u Vršcu, svladavši domaći Hemofarm nakon produžetaka (96-94). Drugo mjesto NLB tablice, s 9 osvojenih bodova, zauzima drugi klub iz glavnog hrvatskog grada, Zagreb, dok momčad Zadra pobjedom protiv Partizana (77-66) trenutačno zauzima četvrtu poziciju.

PETAK
6.11.2009.

05.50 - Najava programa
 05.55 - Trenutak spoznaje
 07.00 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.05 - Vijesti
 07.10 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.35 - Vijesti
 07.40 - Dobro jutro, Hrvatska
 08.35 - Vijesti
 09.10 - Dolina sunca, telenovela
 10.00 - Vijesti
 10.10 - Vijesti iz kulture
 10.15 - Zlato u boci, dokumentarni film
 11.10 - Oprah Show
 12.00 - Dnevnik
 12.30 - Oprezno s anđelom, telenovela
 13.20 - McLeodove kćeri 2, serija
 14.10 - Vijesti
 14.40 - Glas domovine
 15.05 - Drugo mišljenje
 15.35 - Znanstvena petica
 16.10 - Hrvatska uživo - Vijesti
 16.20 - Hrvatska uživo
 17.45 - Iza ekrana
 18.15 - Kod Ane
 18.35 - Dolina sunca, telenovela
 19.30 - Dnevnik
 20.10 - Spartak, američki film
 23.15 - Lica nacije
 00.10 - Vijesti
 00.25 - Poslovne vijesti
 00.40 - Drugi red partera, emisija o kazalištu
 01.35 - Filmski maraton: Dobri sin, američki film
 03.00 - Filmski maraton: Crna kutija, franuski film
 04.30 - Zvezdane staze: Voyager 4, serija
 05.15 - Oprezno s anđelom, telenovela

06.50 - Najava programa
 06.55 - Vatrogasne priče, crtana serija
 07.15 - Silvester i Čiči, crtana serija
 07.40 - TV vrtić:
 --- - Život u obitelji vodenkonja: Tigar
 --- - Nogalo: Novina
 --- - Cipelice lualice: Pernati raj
 08.03 - Priča o Tracy Beaker
 08.15 - Platno, boje, kist
 08.25 - Puni krug
 08.40 - Heidi, serija za djecu
 09.05 - Gem, set, meč - serija za djecu
 09.30 - Vip Music Club

10.00 - Prijenos sjednica Hrvatskog sabora
 13.30 - Dragi Johnie 4, humoristična serija
 13.55 - Prijatelj 6, humoristična serija
 14.15 - Ksena - princeza ratnica 4, serija
 15.00 - Kod Ane
 15.15 - TV vrtić:
 --- - Život u obitelji vodenkonja: Tigar
 --- - Nogalo: Novina
 --- - Cipelice lualice: Pernati raj
 15.33 - Priča o Tracy Beaker
 15.45 - Puni krug
 16.00 - Izazovi: Vadim na plesnom podiju, njemački dokumentarni film za mlade
 16.20 - Zvezdane staze: Voyager 4, serija
 17.05 - Drugi red partera, emisija o kazalištu
 18.00 - Vijesti na Drugom
 18.20 - Županijska panorama
 18.47 - Dva i pol muškarca 5, humoristična serija
 19.08 - Simpsoni 18, crtana serija
 19.30 - VIP Music Club
 20.05 - Borba za život: Posljednje godine, dokumentarna serija
 21.00 - Vijesti na Drugom
 21.15 - ČAnsonfest
 22.20 - Sud i kazna 15: Pravila igre, mini serija
 23.25 - Sud i kazna 15: Pravila igre, mini serija
 00.25 - Kraj programa

06:55 Fifi i cvjetno društvo, crtana serija
 07:25 Roary, crtana serija
 07:40 Jagodica Bobica, crtana serija
 08:05 Bumba, crtana serija
 08:15 Ezo TV, tarot show
 08:30 Nova lova, TV igra
 10:00 Lude 70-e, serija
 11:00 Otvori svoje srce, serija
 12:05 IN magazin
 12:55 Naša mala klinika, serija
 13:55 Provjereno, informativni magazin
 14:55 Vojničine, igrani film
 17:00 Vijesti
 17:25 Naša mala klinika, serija
 18:25 IN magazin by Bijele udovice
 19:15 Dnevnik Nove TV
 20:00 Supertalent Live, show
 22:15 Opasna plavuša, igrani film
 00:05 More ljubavi, igrani film
 02:10 Ezo TV, tarot show

03:10 Smrtonosna zavjera, igrani film
 04:45 Posljednji obred, film
 06:10 Kraj programa

06.50 Bikeri s Marsa
 07.15 SpužvaBob Skockani
 07.40 Punom parom, kulinarski izazov
 08.10 Korak po korak, humoristična serija
 08.35 Princ iz Bel-Aira, humoristična serija
 09.25 Astro show, emisija
 11.30 Pod istim krovom, humoristična serija
 12.00 Dadilja, humoristična serija
 12.30 Rat u kući, humoristična serija
 12.55 Ekluziv, magazin
 13.10 Večera za 5, lifestyle emisija
 13.35 Tajna čokolade
 14.30 Heroji iz strasti, serija (dvije epizode)
 16.05 Korak po korak, humoristična serija
 16.35 Princ iz Bel-Aira, humoristična serija
 17.05 Pod istim krovom, humoristična serija
 17.30 Dadilja, humoristična serija
 18.00 Rat u kući, humoristična serija
 18.30 Vijesti
 18.55 Ekluziv, magazin
 19.00 Pobijedi Šolu, show
 21.45 Policijska akademija 6: Grad pod opsadom, igrani film, komedija
 23.25 Vijesti
 23.35 Vražji Nicky, igrani film, komedija
 01.05 Astro Show, emisija

SUBOTA
7.11.2009.

06.00 - Najava programa
 06.05 - reprizni program
 07.00 - Znanstvena petica
 07.30 - Iza ekrana
 08.00 - Vijesti
 08.15 - Kinoteka - ciklus klasičnog vesterna: Bijelo pero, američki film
 10.00 - Vijesti
 10.15 - Kućni ljubimci
 10.50 - Veterani mira, emisija za branitelje
 12.00 - Dnevnik
 12.30 - Oprezno s anđelom, telenovela
 13.20 - Prizma, multinacionalni magazin

14.05 - Duhovni izazovi
 14.35 - Jelovnici izgubljenog vremena
 14.55 - Reporteri: Noć kad je srušen zid
 16.05 - Euromagazin
 16.40 - Vijesti
 16.50 - Kumpanji, dokumentarni film
 17.30 - Ansambl LADO - 60 godina s nama
 18.35 - U istom loncu, kulinarski show
 19.15 - LOTO 7/39
 19.30 - Dnevnik
 20.10 - Ples sa zvijezdama, 1. dio (2/8)
 21.40 - Ples sa zvijezdama, 2. dio (2/8)
 22.00 - Vijesti
 22.20 - Filmski vikend Brucea Willisa: Armageddon, američki film
 00.55 - Filmski maraton: Pustolovine Forda Fairlanea, američki film
 02.35 - Filmski maraton: Avenija Wonderland, američki film
 04.15 - Skica za portret
 04.25 - Svirci moji, glazbena emisija
 05.10 - Oprezno s anđelom

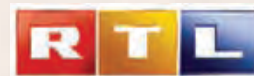

06.55 - Najava programa
 07.00 - Vrijeme je za Disneyja: 101 dalmatinac
 07.25 - Vrijeme je za Disneyja: Legenda o Tarzanu
 07.50 - Na kraju ulice
 08.15 - Ninin kutak
 08.20 - Danica
 08.25 - Leo, serija za djecu
 08.50 - Kokice (26')
 09.15 - Briljanteen
 10.00 - Vip Music Club LP
 12.05 - KS automagazin
 12.35 - 4 zida
 13.10 - Zbogom, ljubavi - američki film
 14.55 - Košarka, NLB liga: Cibona - Zadra, prijenos
 16.55 - Osijek: Svjetski KUP u gimnastici, prijenos
 19.25 - Garaža
 20.00 - Volim nogomet
 23.05 - Rukomet, LP: Zagreb CO - Ciudad Real, snimka 1. poluvremena
 23.50 - Sportske vijesti
 23.55 - Rukomet, LP: Zagreb CO - Ciudad Real, snimka 2. poluvremena
 00.40 - Boks: D.Haye - N.Valuev, snimka
 01.40 - Noć u kazalištu: Krležijada
 03.20 - Kraj programa

HRT1, 09.11.2009., 20:50
PUSTINJSKA PRIČA - EL SHATT, DOKUMENTARNI FILM

Priča o hrvatskom zbjegu u El Shattu zasigurno je jedna od najdirljivijih u našoj novijoj povijesti. Gotovo 27.000 ljudi, uglavnom iz Dalmacije, provelo je za vrijeme Drugoga svjetskog rata pod šatorima u sinajskoj pustinji oko godinu i pol dana, gdje su uz apsolutno nemoguće uvjete ostvarili sve one vrijednosti koje može nositi samo stvaran mirnodopski život. Ovaj je film zbirka dirljivih sve-

06:15 Ezo TV, tarot show
 08:15 Bumba, crtana serija
 08:30 Power Rangers, serija
 08:55 Superheroj Spiderman, crtana serija
 09:20 Graditelj Bob, crtana serija
 09:35 Winx, crtana serija
 10:00 Dora istražuje, crtana serija
 10:25 Lude 70 -e, serija
 10:55 U sedmom nebu, serija
 11:55 Smallville, serija
 12:55 Vojničine, igrani film
 14:55 Opasna plavuša, igrani film
 16:50 Vijesti
 17:00 Kod Ane, kulinarski show
 17:50 Bračne vode, serija
 18:20 Lud, zbunjen, normalan, serija
 19:15 Dnevnik Nove TV
 20:00 Elitni ubojice, igrani film
 21:45 Ubojica među nama, igrani film
 23:30 Sastanak s ubojicom, igrani film
 01:15 Tamnice i zmajevi, film
 03:00 Mafijaši iz susjedstva, igrani film
 04:30 Šakalov dan, igrani film
 06:45 U sedmom nebu, serija
 07:30 Kraj programa

06.20 Heroji iz strasti, dramska serija (dvije epizode)
 07.55 Astro Boy, crtana serija
 08.15 Ulica Sezame, animirana serija
 09.15 Kenny, morsk pas, crtana serija
 09.40 Bikeri s Marsa, crtana serija
 10.05 Ben 10, crtana serija
 10.45 Jedna od dečikiju, serija

dočanstava još uvijek živih sudionika ove veličanstvene epopeje.
 Scenarij: Ninoslav Lovčević
 Snimatelj: Davor Marić i Tvrtko Mršić
 Redatelj: Ninoslav Lovčević
 Urednik: Ninoslav Lovčević
 Urednik Dokumentarnog programa: Miro Branković

11.15 Pobjedi Šolu, show
 14.00 Opsada u školi, igrani film, akcijska komedija
 15.55 Premier liga: Tottenham - Sunderland, prijenos
 18.00 Zvijezde Ekstra, zabavna emisija
 18.30 Vijesti
 19.05 Večera za 5, lifestyle emisija
 19.35 Punom parom, kulinarski izazov
 20.00 Rocky Balboa, igrani film, sportska drama
 21.45 Posljednja bitka, igrani film, triler
 00.05 Policijska akademija 6: Grad pod opsadom, igrani film, komedija
 01.25 Vražji Nicky, igrani film, komedija

**NEDJELJA
8.11.2009.**

05.55 - Najava programa
 06.00 - Jelovnici izgubljenog vremena
 06.20 - Glas domovine
 06.45 - Euromagazin
 07.15 - Duhovni izazovi
 08.00 - Vijesti
 08.10 - Petrit Čeku i Luka Šulić u Samoboru
 09.25 - Opera box
 10.00 - Vijesti
 10.20 - Inspektor George Gently 2, serija
 12.00 - Dnevnik
 12.30 - Plodovi zemlje
 13.25 - Rijeka: More
 14.00 - Nedjeljom u dva
 15.05 - Mir i dobro
 15.40 - Vijesti
 15.55 - Junior, američki film
 17.45 - Lijepom našom: Kaštela (1.)
 18.35 - U istom loncu

19.15 - LOTO 6/45
 19.30 - Dnevnik
 20.10 - Tko želi biti milijunaš?, kviz
 21.15 - Domaća serija
 22.05 - Vijesti
 22.25 - Filmski vikend Brucea Willisa: Opaki igrači, američki film
 00.20 - Inspektor George Gently 2, serija
 01.55 - Garaža
 02.25 - Transfer
 02.55 - Lijepom našom: Kaštela (1.)
 03.40 - U istom loncu
 04.20 - Plodovi zemlje
 05.10 - Rijeka: More

07.15 - Najava programa
 07.20 - Dječak i vjeverica, crtana serija
 07.45 - Dvostruka zbrka, serija za djecu
 08.10 - Među trnjem, švedski animirani film
 08.55 - Prijatelji
 10.00 - Nora Fora, TV igra za djecu
 10.50 - Biblija
 11.00 - Zagreb: Misa, prijenos
 12.05 - Ciklus filmova Katherine Hepburn i Spencera Tracyja: More trave, američki film
 14.10 - Formula 1 - pregled sezone
 14.55 - Rukomet (Ž): Podravka - Viborg, prijenos
 16.30 - Magazin nogometne Lige prvaka
 16.55 - Osijek: Svjetski KUP u gimnastici, prijenos
 19.00 - Boks: D.Haye - N.Valuev, snimka
 19.35 - Garaža
 20.10 - HNL - prijenos
 22.10 - Sportske vijesti
 22.20 - Dobre namjere, serija
 23.10 - Nove avanture stare Christine 2, serija
 23.30 - Dobro ugođena večer: Monika Leskovic
 00.30 - Transfer
 01.00 - TV raspored

07.30 Bumba, crtana serija
 07.45 Power Rangers, serija
 08.10 Superheroj Spiderman
 08.35 Graditelj Bob
 08.50 Winx, crtana serija
 09.15 Dora istražuje
 09.40 Kućanice iz visokog društva, serija
 10.40 Ulica sjećanja, serija
 11.40 Automotiv, auto-moto magazin

12:10 Magazin Lige prvaka
 12:40 Novac, business magazin
 13:10 Tamnice i zmajevi, igrani film
 15:05 Pračovjek iz Kalifornije, igrani film
 16:50 Vijesti
 17:00 Supertalent, show
 19:15 Dnevnik Nove TV
 20:00 Nad lipom 35, show
 21:00 Petar Pan, igrani film
 22:55 Red Carpet, showbiz magazin
 00:15 Trenutak istine, game show
 01:15 Televizijska posla, serija
 02:15 Zbogom, bivši, serija
 03:10 Hladnokrvno ubojstvo, igrani film
 04:35 Red Carpet, showbiz magazin
 05:45 Kućanice iz visokog društva, serija
 06:40 Kraj programa

06.20 Zvijezde Ekstra, zabavna emisija
 06.40 Skrivenne poruke, humoristična serija
 07.10 Astro Boy, crtana serija
 07.30 Ulica Sezame, serija
 08.30 Kenny, morski pas
 08.55 Bikeri s Marsa
 09.20 Ben 10, crtana serija
 09.45 Jedna od dečiju, humoristična serija
 10.10 Najveći hrvatski misteriji, talk show
 11.10 Jezikova juha, reality show
 12.05 Francuski poljubac, igrani film, romantična komedija
 14.05 Odred za čistoću, dokumentarna emisija
 14.35 Batman, igrani film
 16.55 Premier liga: Chelsea - Manchester United, prijenos
 19.05 Vijesti
 19.40 Ekkluziv, magazin
 20.00 Istiniti zločin, film, triler
 22.10 CSI: Miami, serija
 23.05 Vruća linija, igrani film
 01.05 Istiniti zločin, film, triler

**PONEDJELJAK
9.11.2009.**

05.40 - Najava programa
 05.45 - Mir i dobro
 06.15 - Drugo mišljenje
 07.00 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.05 - Vijesti
 07.10 - Dobro jutro, Hrvatska
 09.10 - Dolina sunca
 10.00 - Vijesti

10.15 - Znanstvene sličice: Kemija je magija, dokumentarna serija
 10.40 - Znanstvene sličice: Stablo života, dok.serija
 11.10 - Treća dob, emisija
 12.00 - Dnevnik
 12.30 - Oprezno s anđelom
 13.20 - McLeodove kćeri 2,
 14.10 - Vijesti
 14.40 - Normalan život
 15.35 - Direkt
 16.10 - Hrvatska uživo - Vijesti
 16.20 - Hrvatska uživo
 17.35 - Najslabija karika, kviz
 18.15 - Kod Ane
 18.35 - Dolina sunca
 19.30 - Dnevnik
 20.15 - Potrošački kod
 20.50 - El Shatt, dokumentarni film
 21.45 - Proces
 22.25 - Otvoreno
 23.20 - Vijesti
 23.35 - Poslovne vijesti
 23.50 - Na rubu znanosti: Uredaji za fine energije
 00.45 - Zvezdane staze: Voyager 4, serija
 01.30 - Ksena - princeza ratnica 4, serija
 02.15 - Momci s Madisona 2, serija
 03.00 - Skica za portret
 03.20 - Kipar Kuzma Kovačić, dokumentarni film
 04.05 - Proces
 04.35 - Potrošački kod
 05.05 - Oprezno s anđelom, telenovela

06.50 - Najava programa
 06.55 - Vatrogasne priče
 07.15 - Silvester i Čiči
 07.40 - TV vrtić:
 --- - Sjajni izumi Wallacea i Gromita: Uspavljivač
 --- - Vitaminix: Kobalt
 --- - Luckaste pačje pustolovine: Brbljavac iz unutrašnjosti
 08.00 - Čarobna ploča 1 (15.)
 08.15 - Platno, boje, kist
 08.25 - Kratki spoj
 08.40 - Heidi, serija za djecu
 09.05 - Gem, set, meč - serija za djecu
 09.30 - Vip Music Club
 10.00 - Alias 5, serija
 10.45 - Mala Miss Norveške, norveško-švedski film
 12.10 - Garaža
 12.40 - Kipar Kuzma Kovačić, dokumentarni film
 13.30 - Dragi John 4, humoristična serija
 13.55 - Prijatelji 6, humoristična serija
 14.15 - Ksena - princeza ratnica 4, serija
 15.00 - Kod Ane

15.15 - TV vrtić:
 --- - Sjajni izumi Wallacea i Gromita: Uspavljivač
 --- - Vitaminix: Kobalt
 --- - Luckaste pačje pustolovine: Brbljavac iz unutrašnjosti
 15.35 - Čarobna ploča 1 (15.)
 15.50 - Crna kutija: Pravo na zdravstvenu zaštitu
 16.20 - Zvezdane staze: Voyager 4, serija
 17.05 - Na rubu znanosti: Uredaji za fine energije
 18.00 - Vijesti na Drugom
 18.20 - Županijska panorama
 18.47 - Dva i pol muškarca 5, humoristična serija
 19.08 - Simpsoni 18
 19.30 - VIP Music Club
 20.05 - TV Bingo Show
 21.00 - Bitange i princeze 5, humoristična serija
 21.40 - Vijesti na Drugom
 21.55 - Momci s Madisona 2, serija
 22.45 - Vražja kraljeznica, španjolsko-meksički film
 00.30 - Šaptačica duhovima 2, serija
 01.20 - Kraj programa

06.45 Fifi i cvjetno društvo
 07.15 Roary, crtana serija
 07.30 Tomica i prijatelji
 07.40 Jagodica Bobica
 08.05 Bumba, crtana serija
 08.15 Ezo TV, tarot show
 08.35 Nova lova, TV igra
 10.05 Lude 70-e, serija
 11.05 Otvori svoje srce, serija
 12.10 IN magazin
 13.00 Naša mala klinika, serija
 14.00 Najbolje godine, serija
 15.00 Petar Pan, igrani film
 17.00 Vijesti Nove TV
 17.25 Naša mala klinika, serija
 18.25 IN magazin
 19.15 Dnevnik Nove TV
 20.00 Najbolje godine, serija
 21.00 Otok smrti, serija
 23.00 Vijesti
 23.15 Zakon brojeva, serija
 00:15 Seinfeld, serija
 00:45 Život na sjeveru, serija
 01:40 Irska braća, serija
 02:35 Ezo TV, tarot show
 03:35 Strah svake majke, film
 05:05 IN magazin
 05:45 Život na sjeveru, serija
 06:30 Kraj programa

06.25 Pink Panther
 06.40 SpužvaBob Skockani
 07.05 Punom parom, kulinarski izazov
 07.30 Korak po korak, serija
 08.00 Princ iz Bel-Aira, serija

08.50 Astro show, emisija
 10.55 Pod istim krovom, serija
 11.20 Dadilja, serija
 11.50 Rat u kući, serija
 12.20 Ekkluziv, magazin
 13.10 Večera za 5, lifestyle emisija
 13.35 Tajna čokolade
 14.30 Heroji iz strasti, serija (dvije epizode)
 16.05 Korak po korak, serija
 16.35 Princ iz Bel-Aira, serija
 17.05 Pod istim krovom, serija
 17.30 Dadilja, serija
 18.00 Rat u kući, serija
 18.30 Vijesti
 18.55 Ekkluziv, magazin
 19.05 Večera za 5, lifestyle emisija
 19.35 Punom parom, kulinarski izazov
 20.00 Pritajena vatra, igrani film, akcijski
 21.45 Obračun u Malom Tokiju, igrani film
 23.10 Vijesti
 23.25 Pritajena vatra, film
 01.05 Astro show, emisija

**UTORAK
10.11.2009.**

05.50 - Najava programa
 05.55 - Normalan život,
 07.00 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.05 - Vijesti
 07.10 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.35 - Vijesti
 09.10 - Dolina sunca
 10.00 - Vijesti
 10.10 - Vijesti iz kulture
 10.15 - Znanstvene sličice: Put u središte Zemlje, dokumentarna serija
 10.40 - Znanstvene sličice: Autoportreti postanka, dokumentarna serija
 11.10 - Danny na moru 1, dokumentarna serija
 11.40 - Kulturna baština: Ivanić Grad
 12.00 - Dnevnik
 12.30 - Oprezno s anđelom
 13.20 - McLeodove kćeri 2
 14.10 - Vijesti
 14.40 - Među nama
 15.35 - Martinja va Grizah, emisija pučke i predajne kulture
 16.10 - Hrvatska uživo - Vijesti
 16.20 - Hrvatska uživo
 17.35 - Najslabija karika, kviz
 18.15 - Kod Ane
 18.35 - Dolina sunca
 19.30 - Dnevnik
 20.10 - Globalno sijelo
 20.45 - Hrvatsko podmorje 5: Jadranski cvjetovi, dokumentarna serija
 21.45 - Poslovni klub
 22.20 - Otvoreno

23.15 - Vijesti
 23.30 - Poslovne vijesti
 23.35 - Vijesti iz kulture
 23.45 - Drugi format
 00.40 - Zvezdane staze: Voyager 4, serija
 01.25 - Ksenia - princeza ratnica 4, serija
 02.05 - Zakon i red: Odjel za žrtve 9, serija
 02.50 - Čarolija 10, serija
 03.40 - Danny na moru 1, dokumentarna serija
 04.10 - Globalno sijelo
 04.40 - Poslovni klub
 05.05 - Oprezno s anđelom

06.50 - Najava programa
 06.55 - Vatrogasne priče
 07.15 - Silvester i Čiči
 07.40 - TV vrtić:
 --- Danica i čuk
 --- Spektakl na livadi: Dan krijesa
 --- Braća koale: Arčijev dom
 --- Profesor Baltazar: Oblačna priča
 08.10 - Navrh jezika
 08.25 - Izazovi: Vadim na plesnom podiju, njemački dok. film za mlade
 08.40 - Heidi, serija za djecu
 09.05 - Gem, set, meč - serija
 09.30 - Vip Music Club
 10.00 - Alias 5, serija
 10.45 - Moj prijatelj špijun, kanadski film
 12.05 - Diana Crall - specijal
 12.35 - Dokuteka
 13.30 - Dragi Johnie 4, serija
 13.55 - Prijatelji 6, serija
 14.15 - Ksenia - princeza ratnica 4, serija
 15.00 - Kod Ane
 15.15 - TV vrtić:
 --- Danica i čuk
 --- Spektakl na livadi: Dan krijesa
 --- Braća koale: Arčijev dom
 --- Profesor Baltazar: Oblačna priča
 15.45 - Koga briga?
 16.20 - Zvezdane staze: Voyager 4, serija
 17.05 - Drugi format
 18.00 - Vijesti na Drugom
 18.20 - Županijska panorama
 18.47 - Dva i pol muškarca 5
 19.08 - Simpsoni 18
 19.30 - VIP Music Club
 20.05 - Čarolija 10, serija
 21.00 - Zakon i red: Odjel za žrtve 9, serija
 21.50 - Vijesti na Drugom
 22.10 - Pravedan cilj, američki film
 23.50 - Šaptačica duhovima 2, serija

00.40 - Diana Crall - specijal
 01.05 - Kraj programa

06:45 Fifi i cvjetno društvo
 07:15 Roary, crtana serija
 07:30 Tomica i prijatelji
 07:40 Jagodica Bobica
 08:05 Bumba, crtana serija
 08:15 Ezo TV, tarot show
 08:45 Nova lova, TV igra
 10:15 Lude 70-e, serija
 11:15 Otvori svoje srce, serija
 12:20 IN magazin
 13:10 Naša mala klinika, serija
 14:10 Najbolje godine, serija
 15:10 Preusmjereni letovi, igrani film
 17:00 Vijesti Nove TV
 17:25 Naša mala klinika, serija
 18:25 IN magazin
 19:15 Dnevnik Nove TV
 20:00 Najbolje godine, serija
 21:00 Gnjavatorica, film
 23:00 Vijesti
 23:15 Zakon brojeva, serija
 00:15 Seinfeld, serija
 00:45 Život na sjeveru, serija
 01:40 Irska braća, serija
 02:35 Ezo TV, tarot show
 03:35 Intervencija, igrani film
 05:05 Seinfeld, serija
 05:30 Život na sjeveru, serija
 06:15 N magazin
 06:45 Kraj programa

07.00 Pink Panther
 07.15 SpužvaBob Skockani
 07.40 Punom parom, kulinarski izazov
 08.10 Korak po korak, serija
 08.35 Princ iz Bel-Aira, serija
 09.25 Astro show, emisija
 11.30 Pod istim krovom, serija
 12.00 Dadilja, serija
 12.30 Rat u kući, serija
 12.55 Ekkluziv, magazin
 13.10 Večera za 5, lifestyle emisija
 13.35 Tajna čokolade
 14.30 Heroji iz strasti, serija (dvije epizode)
 16.05 Korak po korak, serija
 16.35 Princ iz Bel-Aira, serija
 17.05 Pod istim krovom, serija
 17.30 Dadilja, serija
 18.00 Rat u kući, serija
 18.30 Vijesti
 18.55 Ekkluziv, magazin
 19.05 Večera za 5, lifestyle emisija
 19.35 Punom parom, kulinarski izazov
 20.00 Najveći hrvatski misteriji, talk show
 21.00 Cura na zadaku, igrani film, komedija
 22.55 Chuck, akcijska serija
 23.55 Vijesti

00.05 Obračun u Malom Tokiju, igrani film, triler
 01.20 Astro show, emisija

**SRIJEDA
11.11.2009.**

05.50 - Najava programa
 05.55 - Među nama
 07.00 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.05 - Vijesti
 07.10 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.35 - Vijesti
 07.40 - Dobro jutro, Hrvatska
 09.10 - Dolina sunca
 10.00 - Vijesti
 10.15 - Znanstvene sličice: Peraje ili krila, dokumentarna serija
 10.40 - Znanstvene sličice: Kad kokoši dobiju zube, dokumentarna serija
 11.10 - Oprah Show
 12.00 - Dnevnik
 12.30 - Oprezno s anđelom
 13.20 - McLeodove kćeri 2
 14.10 - Vijesti
 14.40 - Riječ i život
 15.35 - Alpe-Dunav-Jadran
 16.10 - Hrvatska uživo - Vijesti
 17.30 - Najslabija karika, kviz
 18.10 - Kod Ane
 18.30 - Dolina sunca
 19.15 - LOTO 7/39
 19.30 - Dnevnik
 20.10 - A sad u Europu...
 21.05 - Luda kuća 5, serija
 21.45 - Paralele
 22.25 - Otvoreno
 23.20 - Vijesti
 23.35 - Poslovne vijesti
 23.50 - e-Hrvatska
 00.25 - Znanstvene vijesti
 00.45 - Zvezdane staze: Voyager 5, serija
 01.30 - Ksenia - princeza ratnica 4, serija
 02.15 - Velemajstor 2, serija
 03.00 - Prekid programa radi redovnog održavanja odašiljača
 04.35 - Alpe-Dunav-Jadran
 05.05 - Oprezno s anđelom

07.00 - Najava programa
 07.05 - Vatrogasne priče
 07.25 - Silvester i Čiči
 07.45 - TV vrtić:
 --- Ninin kutak: Ginjoli
 --- Vitaminix: Sir
 --- Mali crveni traktor: Krovište
 08.05 - Čarobna ploča 1 (16.)
 08.20 - Glazbecada: Govor
 08.30 - Pročitani
 08.40 - Heidi, serija za djecu
 09.05 - Gem, set, meč - serija
 09.30 - Vip Music Club

10.00 - Prijenos sjednica Hrvatskog sabora
 13.30 - Dragi Johnie 4, serija
 13.55 - Prijatelji 6, serija
 14.15 - Ksenia - princeza ratnica 4, serija
 14.55 - Kod Ane
 15.10 - TV vrtić:
 --- Ninin kutak: Ginjoli
 --- Vitaminix: Sir
 --- Mali crveni traktor: Krovište
 15.30 - Čarobna ploča 1 (16.)
 15.45 - Koga briga?
 16.20 - Zvezdane staze: Voyager 5, serija
 17.05 - e-Hrvatska
 17.40 - Znanstvene vijesti
 18.00 - Vijesti na Drugom
 18.20 - Košarka, EL: Cibona - Žalgiris, prijenos
 20.15 - Kronike iz Namije: Lav, vještica i ormar - američki film
 22.35 - Vijesti na Drugom
 22.50 - Velemajstor 2, serija
 23.40 - Šaptačica duhovima 2, serija
 00.30 - VIP Music Club
 01.05 - Kraj programa

06:45 Fifi i cvjetno društvo
 07:15 Roary, crtana serija
 07:30 Tomica i prijatelji
 07:40 Jagodica Bobica
 08:05 Bumba, crtana serija
 08:15 Ezo TV, tarot show
 08:40 Nova lova, TV igra
 10:10 Lude 70-e, serija
 11:10 Otvori svoje srce, serija
 12:15 IN magazin
 13:05 Naša mala klinika, serija
 14:05 Najbolje godine, serija
 15:05 Tulum, igrani film
 17:00 Vijesti Nove TV
 17:25 Naša mala klinika, serija
 18:25 IN magazin
 19:15 Dnevnik Nove TV
 20:00 Najbolje godine, serija
 21:00 Lud, zbunjen, normalan
 21:50 Bračne vode, serija
 22:20 Doktor s Beverly Hillsa
 23:20 Vijesti
 23:35 Zakon brojeva, serija
 00:35 Seinfeld, serija
 01:05 Život na sjeveru, serija
 02:00 Irska braća, serija
 02:55 Ezo TV, tarot show
 03:55 Tipično za Mary, film
 05:40 Seinfeld, serija
 06:05 Život na sjeveru, serija
 06:45 Kraj programa

07.00 Pink Panther
 07.15 SpužvaBob Skockani
 07.40 Punom parom, kulinarski izazov
 08.10 Korak po korak, serija

08.35 Princ iz Bel-Aira, humoristična serija
 09.25 Astro show, emisija
 11.30 Pod istim krovom, humoristična serija
 12.00 Dadilja, serija
 12.30 Rat u kući, serija
 12.55 Ekkluziv, magazin
 13.10 Večera za 5, lifestyle emisija
 13.35 Tajna čokolade
 14.30 Heroji iz strasti, serija (dvije epizode)
 16.05 Korak po korak, serija
 16.35 Princ iz Bel-Aira, humoristična serija
 17.05 Pod istim krovom, serija
 17.30 Dadilja, serija
 18.00 Rat u kući, serija
 18.30 Vijesti
 18.55 Ekkluziv, magazin
 19.05 Večera za 5, lifestyle emisija
 19.35 Punom parom, kulinarski izazov
 20.00 CSI: NY, kriminalistička serija
 20.55 Kosti, kriminalistička serija
 21.50 Zaboravljeni slučaj, kriminalistička serija
 22.40 Stvorenja, znanstveno-fantastična serija
 23.40 Vijesti
 23.50 Cura na zadatku, igrani film, komedija
 01.35 Astro show, emisija

ČETVRTAK
12.11.2009.

05.50 - Najava programa
 05.55 - Riječ i život, religijski program
 07.00 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.05 - Vijesti
 07.10 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.35 - Vijesti
 09.10 - Dolina sunca
 10.00 - Vijesti
 10.10 - Vijesti iz kulture
 10.15 - Znanstvene sličice: Metamorfoze stvari, dokumentarna serija
 10.40 - Znanstvene sličice: Čovjek-stroj, dokumentarna serija
 11.10 - Oprah Show
 12.00 - Dnevnik
 12.30 - Oprezno s anđelom
 13.20 - McLeodove kćeri 2
 14.10 - Vijesti
 14.40 - Trenutak spoznaje
 15.35 - Priča o Komiži, dokumentarni film
 16.10 - Hrvatska uživo - Vijesti
 16.20 - Hrvatska uživo
 17.35 - Najslabija karika, kviz
 18.15 - Kod Ane
 18.35 - Dolina sunca
 19.30 - Dnevnik
 20.10 - Tko želi biti milijunaš?, kviz
 21.10 - Dossier.hr
 22.35 - Otvoreno
 23.30 - Vijesti
 23.45 - Poslovne vijesti
 00.00 - Vrijeme za knjigu
 00.55 - Zvezdane staze: Voyager 5, serija
 01.40 - Ksenia - princeza ratnica 4, serija
 02.25 - Bez traga 5, serija
 03.10 - Skica za portret
 03.25 - Priča o Komiži, dokumentarni film

03.55 - Dossier.hr
 04.40 - Pola ure kulture
 05.05 - Oprezno s anđelom

06.45 - Najava programa
 06.50 - Vatrogasne priče
 07.10 - Silvester i Čiči
 07.35 - TV vrtić:
 --- Danica i sovića
 dijabetičarka
 --- Profesor Baltazar: Duhovita priča
 --- Zeko Peko: Kad su rakuni testova puni
 07.58 - Priča o Tracy Beaker
 08.10 - Mogu ja!
 08.25 - Iznad crte
 08.40 - Heidi, serija za djecu
 09.05 - Gem, set, meč - serija
 09.30 - Vip Music Club
 10.00 - Prijenos sjednica Hrvatskog sabora
 13.30 - Dragi Johne 4, serija
 13.55 - Prijatelji 6, serija
 14.15 - Ksenia - princeza ratnica 4, serija
 14.55 - Kod Ane
 15.10 - TV vrtić:
 --- Danica i sovića
 dijabetičarka
 --- Profesor Baltazar: Duhovita priča
 --- Zeko Peko: Kad su rakuni testova puni
 15.33 - Priča o Tracy Beaker
 15.45 - Kokice
 16.20 - Zvezdane staze: Voyager 5, serija
 17.05 - Vrijeme za knjigu
 18.00 - Vijesti na Drugom
 18.20 - Županjska panorama
 18.47 - Dva i pol muškarca 5

19.08 - Simpsoni 18
 19.30 - VIP Music Club
 20.05 - Fantastična četvorka, američki film
 21.55 - Vijesti na Drugom
 22.10 - Bez traga 5, serija
 23.00 - Vip Music Club LP
 01.00 - Kraj programa

06.45 Fifi i cvjetno društvo, crtana serija
 07.15 Roary, crtana serija
 07.30 Tomica i prijatelji
 07.40 Jagodica Bobica
 08.05 Bumba, crtana serija
 08.15 Ezo TV, tarot show
 08.40 Nova lova, TV igra
 10.10 Lude 70-e, serija
 11.10 Otvori svoje srce, serija
 12.15 IN magazin
 13.05 Naša mala klinika, serija
 14.05 Najbolje godine, serija
 15.05 Mali Nikita, igrani film
 17.00 Vijesti Nove TV
 17.25 Naša mala klinika, serija
 18.25 IN magazin
 19.15 Dnevnik Nove TV
 20.00 Najbolje godine, serija
 21.00 Trenutak istine, game show
 22.00 Provjereno, informativni magazin
 23.00 Vijesti
 23.15 Zakon brojeva, serija
 00.15 Seinfeld, serija
 00.45 Život na sjeveru, serija
 01.40 Irska braća, serija
 02.35 Ezo TV, tarot show
 03.35 Gubitnici, igrani film
 05.15 Seinfeld, serija
 05.40 Život na sjeveru, serija
 06.25 Kraj programa

06.50 Bikeri s Marsa
 07.15 SpužvaBob Skockani
 07.40 Punom parom, kulinarski izazov
 08.10 Korak po korak, humoristična serija
 08.35 Princ iz Bel-Aira, humoristična serija
 09.25 Astro show, emisija
 11.30 Pod istim krovom, humoristična serija
 12.00 Dadilja, serija
 12.30 Rat u kući, serija
 12.55 Ekkluziv, magazin
 13.10 Večera za 5, lifestyle emisija
 13.35 Tajna čokolade
 14.30 Heroji iz strasti, serija (dvije epizode)
 16.05 Korak po korak, serija
 16.35 Princ iz Bel-Aira, serija
 17.05 Pod istim krovom, serija
 17.30 Dadilja, serija
 18.00 Rat u kući, serija
 18.30 Vijesti
 18.55 Ekkluziv, magazin
 19.05 Večera za 5, lifestyle emisija
 19.35 Punom parom, kulinarski izazov
 20.00 Jezikova juha, reality show
 20.55 Uvod u anatomiju, dramska serija
 21.50 Kućanice, dramska serija (dvije epizode)
 23.40 Vijesti
 23.50 CSI: NY, serija
 00.40 Kosti, serija
 01.25 Zaboravljeni slučaj, serija
 02.10 Astro show, emisija

GLAS DOMOVINE

Emisija o životu Hrvata izvan domovine pod nazivom »Glas domovine«, emitira se na HRT1 petkom od 14,40 sati.

KRONIKA

Polusatna televizijska emisija na hrvatskom jeziku »Kronika« emitira se na subotičkoj TV K23 nedjeljom 13 sati, i na somborskoj TV Spektr, također nedjeljom u 13 sati.

»TV Hrvatska riječ« nedjeljom od 12,30 na YU ECO televiziji

Polusatna emisija »TV Hrvatska riječ«, u produkciji NIU »Hrvatska riječ«, emitira se svake nedjelje od 12 i 30 sati na kanalu RTV YU ECO. U »Hrvatskoj riječi« bilježimo i tumačimo događaje važne za život hrvatske nacionalne manjine u Vojvodini, predstavljamo ljude, njihove poslove i običaje. Podsjećamo na povijest, ali govorimo i o budućnosti ove zajednice. Radijska emisija »Hrvatska riječ« emitira se na valovima Radio Sombora, nedjeljom od 17 do 18 sati.

ZVUCI BAČKE RAVNICE

Emisija na hrvatskom jeziku »Zvuci bačke ravnice« emitira se četvrtkom u 19 sati, na valovima Radio Bačke (99,1 MHz).

PRIZMA

Emisija na hrvatskom jeziku »Prizma« emitira se svake druge subote u 16,30 na RTV2 a repriza utorkom u 12.10 sati. E-mail emisije je: prizma@rtv.co.yu

PROGRAM NA HRVATSKOM JEZIKU RADIO SUBOTICE

SHEMA ZA RADNE DANE:

18,00 - 19,00

• Najava programa • Večernji dnevnik • Agencijske vijesti iz zemlje • Agencijske vijesti iz RH • Kronologija • Dogodilo se na današnji dan • Jezični savjetnik 'Govorimo hrvatski'

19,00 - 19,30

• Poetski predah • 'Popularne melodije' - zabavna glazba (ponedjeljkom) • 'Na valovima hrvatske glazbene tradicije' - narodna glazba (utorkom) • 'Veliki majstori glazbe' - ozbiljna glazba (srijedom) • 'Rock vremeplov' (četvrtkom) • 'Minute za jazz' (petkom)

19,30 - 20,00

• 'Europski magazin' - magazin Radija Deutsche Welle (ponedjeljkom) • 'Kulturna povijest' (utorkom) • 'Putokazi' (srijedom) • 'Iz hrvatske književne baštine' (četvrtkom) • 'Tjedni vodič' (petkom)

20,00 - 20,30

• »Razgovor s povodom« (ponedjeljkom) • »DW Aktualno« - regionalni magazin Radija Deutsche Welle (utorkom) • »Otvoreni studio« (srijedom) • »Kultur café« - magazin iz kulture Radija Deutsche Welle (četvrtkom) • »Vodič za moderna vremena«

- emisija Hrvatskoga radija (petkom)

20,30 - 21,00

• Narodna glazba • Blic vijesti i odjava programa

SHEMA ZA DANE VIKENDA:
Subota

• 18,00 Najava programa, Vijesti dana, Vojvodanski tjedan, Kronologija, zabavna glazba • 18,30 'Deutsch - warum nicht?' - tečaj njemačkog jezika Radija Deutsche Welle • 19,00 'Vjerska emisija', duhovna glazba • 20,00 'Stazama agrara', narodna glazba • 20,55 Odjava programa

Nedjelja

• 18,00 Najava programa, Vijesti dana • 18,10 Nedjeljni mozaik (kronologija, zanimljivosti, zabavna glazba) • 18,30 'Deutsch - warum nicht?' - tečaj njemačkog jezika Radija Deutsche Welle • 19,30 »Putnici kroz vrijeme« - emisija za djecu Hrvatskoga radija • 20,00 'Ljudi nizine' - talk show Bele Franciskovića • 20,30 Narodna glazba • 20,55 Odjava programa

104, 4 Mhz

KRIŽALJKA

www.kviskoteka.hr

	GITARIST ROLLING STONESA KEITH	BIVŠA GRUPA JOHNNYJA STULIČA	ČAMAC	OGLEDNI PRIMJERAK	NOGOMET- NI TRENER GRAČAN	STAMBENI PROSTOR	JAPANSKI PILOTI SAMOUBO- JICE	SLOVO X	SUMPOR	RADIJSKI VODITELJ VICKOVIĆ (VICKO BUDILICA)	... MARIA RILKE	OTIČI ŠETAJUĆI	GLUMAC PESCI
NPR. KAL- KULATOR													
IZNIMKA									DRAGE VOLJE BRITANSKI GROF (EARL)				
FIG. IZRAZ ZA: ČEKA- JU NAS VELIKI PROBLEMI													
"HEKTAR"			RADŽINA ŽENA RADŽINICA BULJBINO IME					OLUCI U SLAVONIJI NJEMAČKI POLITIČAR, ADOLF					PROTUNO- ZAC
AUSTRIJA		TADA RAZGOVA- RATI TELE- FONOM				NAŠ MINISTAR, BOŽIDAR ODLIKA							
MALI RT, RTIC					ZAVAREN SPOJ EPIDEMIJ- SKA BOLEST				PERZIJA BIVŠA TE- NISAČICA WINKLER				
NJEMAČKI GRAMATIČ- KI ČLAN ZA MUŠKI ROD				OBRTNIK KOJI OBRAĐUJE KRZNO DULJINA							TANJA TUŠEK POSUDA OD OKE, OKANICA		
HLADNE SLASTICE U KORNUTU ILI NA ŠTAPIĆU										"OPEN IN- TEGRATION INDEX" AMERIKA- NAC (RAZG)			
TALIJANSKI IZBJE- LICE IZ DALMACIJE, ISTRE I PRIMORJA PRESJEK						PRITISAK ATONIČ- NOST						PORTUGAL RAZGOVORI UDVOJE	
PETER- FONDA		SUPRUGA "SPUŠTA- LICA" NA DJEČJEM IGRALIŠTU					BRAZILSKI PISAC, JORGE SELO KOD BANJALUKE						
VRTJETI OKO OSI									KNJIŽEVNI- CA BLYTON VLASNIK ČAROBNE LAMPE				
ANTIČKO IME NINA (AENONA)						JAJNIK (LAT.) GLUMICA GARDNER							ALEXANDRE OTAC ILI ALEXANDRE SIN
SKUŠA ILI ŠARAN					PODŽANR PORNICA LJEKOVITA BILJKA (ČAJ)					U KOJE VRIJEME, KADA OVCJE KRZNO			
... S ONOGA SVIJETA				UZGAJIVAČ SVINJA "RADIO TELEFIS EIREANN"							KČI MATIJE DEDICA UČVRŠĆI- VAČ VLASI		
HAIKU ZBIRKA RAJKE AN- ĐELIĆ MA- SLOVARIC													
PRIREDILA REDAKCIJA ENIGMATSKOG TJEDNIKA "KVISKOTEKE"	UBIJENA AMERIČKA GLUMICA, SHARON KALLI					TJELESNA NEPOKRET- LJIVOST, AKINEZIJ ITALIJA							
YAO MING I MAO ZEDONG						GUŠTER IZ PORODICE LEGVANA							

ilak, p, pl, žena, amado, rado, izuzetak, rado, crno nam se piše, ha, ranl, rine, a, lad, kalmeja, rak, var, iran, deg, krznar, li, sladoled, oii, esuli,

RIJEŠENJE KRIŽALJKE: